Âsitâne

4

Nisan 2010

Mevlevî Kültür Dergisi

Prof. Dr. Dilaver Gürer
Mesnevi'de Hz. Peygamber'in Vasıfları

Ömer Tuğrul İnançer
Salavat

Prof. Dr. Emine Yeniterzi
Edebiyatımızda Peygamber Sevgisi - Na'tlar

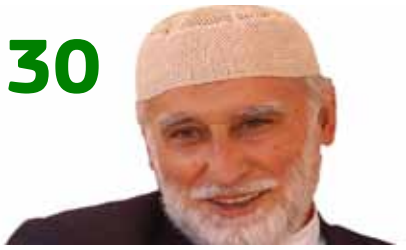

Osman Nuri Topbaş:
"Rahmet ve Muhabbet pınarı, Hazret-i Peygamber Efendimiz'dir."

Dr. Naci Bakırcı
Nisan Tası

M. Sadreddin Özçimi ile

Vefâtının 14. yılında;
Celâleddin Bâkır Çelebi

M. Veysi Dörtbudak
Manisa Mevlevîhânesi

Âsitâne
Mevlevî Kültür Dergisi
Yıl **1** Sayı **4**
Nisan 2010
Yayın Tarihi: 15 Nisan 2010

Semazen Yayın Grubu Adına
İmtiyaz Sahibi ve
Genel Yayın Yönetmeni
Mehmet Emin Holat

Yazı İşlerinden Sorumlu
Selin Turan McCallum

Dergi Tasarımı
Muhammed Nur Anbarlı

Kapak Fotoğrafı
Semazen Arşiv

Âsitâne Mevlevî Kültür Dergisi
www.semazen.net
Semazen Yayın Grubu
E-Dergisidir.

MEN BENDE-İ KUR'ANEM EGER CAN DAREM
MEN HÂK-İ REH-İ MUHAMMED MUHTAREM
EGER NAKL KUNED CÜZ İN KES EZ GÜFTAREM
BİZAREM EZ U VEZ AN SUHEN BİZAREM

BEN YAŞADIKÇA KUR'AN'IN BENDESİYİM
BEN, HZ. MUHAMMED MUSTAFA'NIN YOLUNUN TOZUYUM
BİRİ BENDEN BUNDAN BAŞKASINI NAKLEDERSE
ONDAN DA ŞİKAYETÇİYİM, O SÖZDEN DE ŞİKAYETÇİYİM

Mevlâna Hazretleri bu ifadeleri ile Muhabbet-i Resûlullah'ı, O'nun yolunda ki sadakatlarını, "bende-i Kur'ânem" diyerek Hakk'a ve Habîb-i Kibriyâ' ya dilbeste oluşlarını ne de güzel zikreylemişlerdir. Efendimizin mübarek ayakları ile şereflenmiş hakikat yolunun tozu olmak aşkullah'ın tecellisi bir şehadettir. Hazret-i Pîr'in Cenab-ı Hak ve Resûlünden bahseylemeyen, Onların adı ile başlamayan hiçbir ikrarı yoktur. Dervişlerine ve muhibblerine mürşid bir kitap olarak bıraktığı Mesnevî-i Şerîf'in daha ilk sözünde sünnet-i seniyyeye itaaten "dinle" diye işaret buyurarak, canları birlik dükkanına davet etmiştir. Fiîl-i Muhammedî'ye ittibâ`ı kendine âdet edinen Hak dost Hazret-i Pîr, Efendimiz sallâllâhu aleyhi ve sellem'in asr-ı saâdetlerinde 'Ummetî' diye döktüğü gözyaşlarının kadr-u kıymetini bilerek, cümle varlığını bu gülab ile abdestlemiş, işte yine Sultanımızın desturladığı o yolun tozuyla mesh ettiği gözleri, gönlü ve dilleriyle bizlere aşkullah kokusunu almak ve muhabbet menbaından nasiplenmek üzere illâ bi iznih şefaat-i Resûlullah ile himmet etmiştir. 12 Rabiül-evvel tarihi âyetince iki kutlu doğumun bayram günüdür. Bir 12 Rabîü'l-evvel baharında Resûl-i Kibriyâ (s.a.v) cihana teşrif eyleyerek gönül ve mânâ kandillerimizi uyandırmış, ve yine başka bir 12 Rabîü'l-evvel'de de Ahiret âlemi Ruh-i Resûlullah'ın teşrifi ile sürûrlanmıştır. Yine bu dem'dir ki cümle gönüllere cemre düşmüş, bu kutlu cennet ve merhamet muştusunu 'dinle'yenlere, haberdar olanlara kabetullah iklimine doğru hicret yolları açılmıştır. Selamet kapısının desturu olan Cenâb-ı Hakk'a lâyıklık, O'nun murad ettiği üzere bir kul olabilmek Hazret-i Kur'ân'ın ahlâkıyla ahlâklanmış olan Efendimizin muhabbetinin gönüllerde mekan tutulması ve her hâl üzere O'na tâbî olunması ile mümkündür. Kalblerini aşk-ı Muhammedî ile doldurana ne mutlu!

"... Âlemin de, âdemin de en başı, en büyüğü, en iyisi, insanlarla cinlerin peygamberi, iki âlemin güneşi, âlemin rahmeti, Âdemoğullarının övüncü..." Sevgili Peygamberimizin veladetlerinin 1439'uncu sene-i devriyesi olan "Mevlid-i Nebi" ile müşerref olup yine vuslat ve muhabbet kandillerini uyandırdık, 'Dahîlek yâ Resûlullah' ile şem ü pervâne misali yandık. Efendimizin Rabbine ve ümmetine olan sevgisini, vasıflarını, yüksek ahlâkını kavramaya ve hakkıyla ikrar etmeye divit dahi istiğfar eyler. Ancak ve ancak O'nun rızasını kazanabilmek, arz-ı muhabbet ve arz-ı ubûdiyet niyâzı ile cihan'da herşeyin sâlat ettiği Efendimize, veliyullah gönül şerhince sâlat-u selam etmiş ve bizlere'de Sûr'un nefesinden evvel, aldığımız her nefesin Allah aşkı'nın tecellisi ile, verdiğimizin Resûlullah şefaatiyle olduğunu bilerek her dem zikreylememizi nasihat buyurmuşlardır. Gül-ü Muhammedî (a.s.m) kokusuyla mest ve feyzyab olan, Gül hatmi süren gönüller ve dillerden, Efendimizin mânâ alemlerindeki zuhurunu ve Rasûl-i Müctebâ'ya salât'u selamlarını dinlemek üzere Nisan sayımıza buyurunuz aziz dostlar.

Vakt-i şerifler hayrola, hayırlar fethola, şerler defola.
Allah-ü azimüşşan ism-i zatıyla kalbimizi pür nur kıla.
Şefaat û nebi cümlemize nasib ola. Aşk olsun efendim.

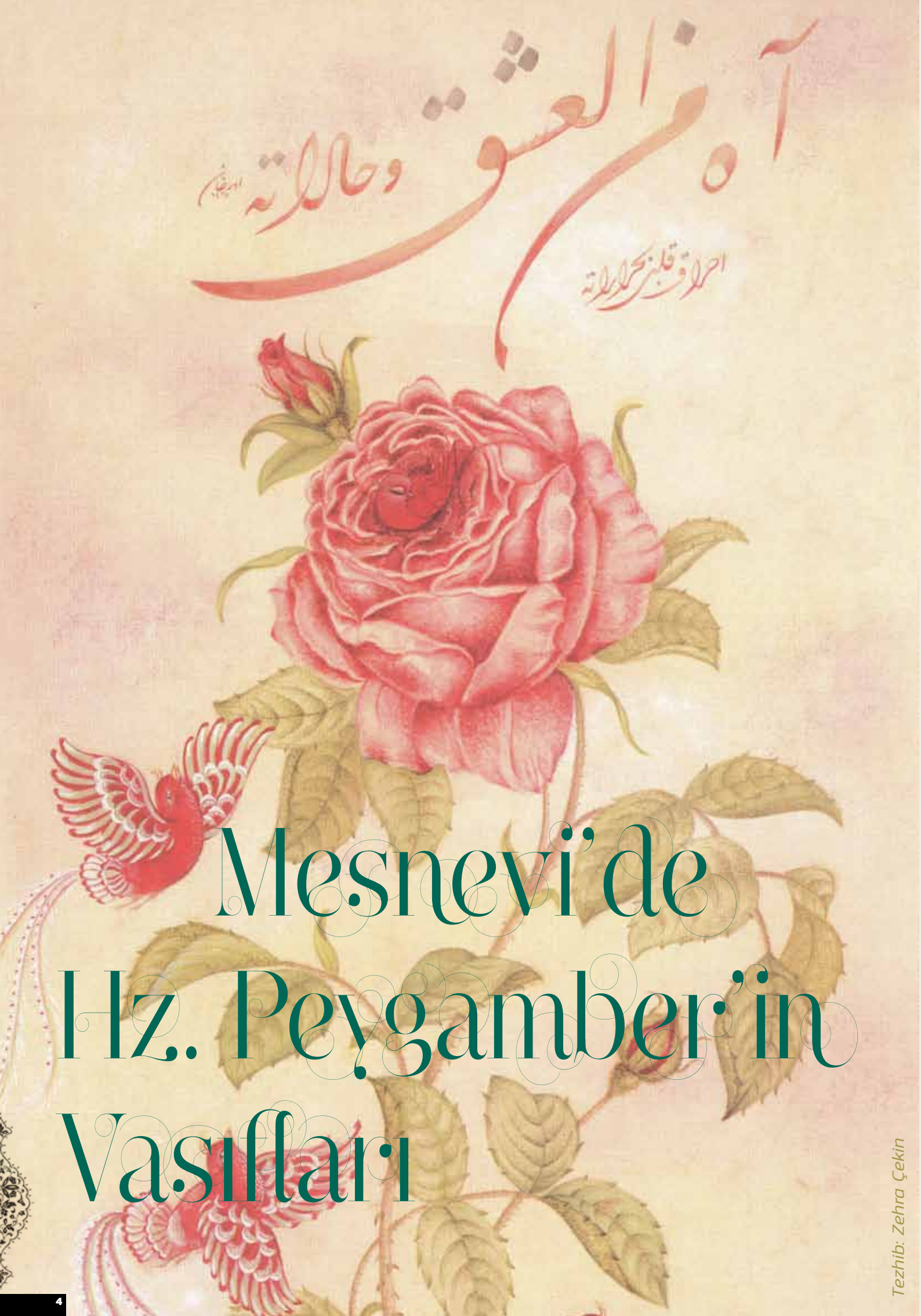

Mesnevi'de Hz. Peygamber'in Vasıfları

Tezhib: Zehra Çekin

Hz. Peygamber'in duâsı her iki âlemde de müstecâbtır, makbuldür. Onun cânına, onun kudûmü üzerine olanların ve onun evlatlarının devrine binlerce aferin!

» Prof. Dr. Dilaver GÜRER
S. Ü., İlâhiyat Fakültesi, Tasavvuf Anabilim Dalı
dilgurer@yahoo.com

Mesnevî'de, diğer peygamberlerde olduğu gibi Hz. Peygamber'in vasıflarının da ince bilgi ve yorum ağlarıyla örüldüğünü, bu tür fikirlerin Mesnevî'nin çeşitli yerlerine serpiştirildiğini görüyoruz.

Mevlânâ'ya göre, her şeyden önce, Hz. Peygamber'in Rabbi ile olan alâkası, onunla olan çok yakın münâsebeti dikkatleri çekmektedir. "Ahmed'in adı bütün peygamberlerin adıdır, çünkü yüz gelince doksan dokuz da bizdedir" [1] diyerek, onu diğer peygamberlerden ayrı tutmayan, onun güzel ve üstün vasıflarını diğer peygamberlerden ayırmayan Mevlânâ, Hz. Peygamber'i Rabbinden de ayrı görmez. Hz. Peygamber Rabbinden ayrı düşünülemez. Zîrâ "De ki!" sözü denizin sözüdür. Bu sözü Ahmed söylese de, gerçekte deniz söylemiştir. Onun kelâmı hep denizin incisidir. Zîrâ onun gönlü deniz ile birdi.[2] Yâni, onun kelâmı ve hadîs-i şerifleri hep o vücûd-i Vâhid-i Hak deryâsının incisi, hakîkati ve maârifidir. Nitekim Ve'n-Necm Sûresi'nde: "Peygamber hevâ-yı nefsânîden söylemez, o ancak vahyedilen bir vahiydir"[3] buyurulur. Zîrâ o hazretin kalb-i şerîfinin o deryâ-yı vücûd-i hakîkîye nüfûzu vardır.[4] Onun bedeni can olmuştur da, "Rahmân, Kur'ân'ı öğretti" sırrına,[5] gerçek varlığa ulaşmıştır. [6] Onun canı heves ateşinden, hevâ dumanından arınmıştır, tertemizdir.[7]

Bilindiği gibi Kur'ân Hz. Peygamber'i "âlemlere rahmet"[8] ve "hâtem-i enbiyâ"[9] olarak da vasıflandırır. Mevlânâ bu konuya çok ilginç bir açıdan yaklaşır. Ona göre "Andolsun, gün battıktan sonraki kızıllığa"[10] âyeti Hz. Peygamber'e işâret etmektedir. [11] Yine, o "hâtem" kelimesinin mühür anlamından yola çıkarak, diğer peygamberlerin açılması güç, mühürlü koca kilitler bıraktıklarını; bu kilitlerin, mühürlerin ancak peygamberlerin sonuncusu hürmetine açılacağını belirtir.[12] Şu da var ki, Hz. Peygamber her ne kadar peygamberlerin sonuncusu olsa da, cömertlikte ve kerîmlikte onun ne bir eşi gelmiştir, ne de gelecektir.

O, kilitleri açmada, mühürleri kaldırmada sonuncudur, can bağışlayanlar dünyâsında bir hâtemdir. Bu sanat, mükevvenat sanatı onunla tamamlanmıştır. O bu cihanda ve o cihanda da şefâatçidir. Bu cihanda der ki: Sen onlara yol göster. Ve o cihanda der ki: Sen onlara 'kamer'i göster. "Kavmime hidâyet et, zîrâ onlar bilmiyorlar" onun niyâzıdır. Zâhir ve bâtın kapıları, görünen ve görünmeyen kapılar onun kelâmı ile açılır. Onun duâsı her iki âlemde de müstecâbtır, makbuldür. Onun cânına, onun kudûmü üzerine olanların ve onun evlatlarının devrine binlerce âferîn! [13]

Mesnevî'de Hz. Peygamber'in ahlâkî özelliklerinden de bahsedilir. Hz. Peygamber güzel huyludur;[14] deniz huyludur.[15] Nefsine hâkimdir; nefsini ıslah etmiştir. Diken yiyen bir deveye benzetilen beden (nefis) onun için ancak bir binektir.[16] O tevâzu sâhibidir. Eğersiz eşeğe binmek onun için bir zül değildir. Hattâ yaya bile yürümüştür.[17] Yoksullardan duâ istemesi onun ileri görüşlülüğüne olduğu gibi, aynı zamanda tevâzuuna bir işârettir. [18] O "fakr" sâhibidir; Rabbine karşı fakr içerisinde olduğunun şuurundadır. Bundan dolayı da fakr ona süs olmuştur.[19] O kurtuluş pâdişâhı[20] için sabır, bir burak olmuş ve o burakla göklerin yücelerini aşmıştır. [21] O, "Bizim, senin bize öğrettiğinden

“İki dünyâda da Ahmed’in güzelliği gibi bir güzellik kimde var? Hakk’ın nûru yardımcı ona”

başka bir ilmimiz yok”[22] buyruğuna sarılmış, kendi bilgisine güvenmemiştir de böylece irfan ışığıyla, mârifet nuruyla dolmuştur.[23] Rabbine öylesine âşinâdır ki, “Rahmân’ın Yemen’deki kokusunu” dahi alır.[24] Esâsen kendi de âsîler, günahkârlar için şefâat çağında nefes olacaktır.[25] O, güzel sesin hayrânıdır. Güzel ses onu kendinden geçirir. Bu yüzden, zaman zaman: “Bizi ferahlandır, ey Bilâl!”[26] diye müezzinine seslenirdi.[27]

Âyette belirtildiği gibi, Hz. Peygamber de bir beşerdir. [28] Onun da eli, burnu, ağızı, kulağı, gözü, yüzünün güzelliği vardır. Şu kadar var ki, Mevlânâ’ya göre Hz. Peygamber’in bu uzuvları sıradan insanlarınkinden, görünürde aynı olmasına rağmen, -tabiîdir ki- bâtınî yönden oldukça farklıdır:

Onun eli mübârektir. Onun elini sürdüğü yüz bir anda kutlulaşır, simsiyah olsa bile ayın on dördü gibi bembeyaz oluverir. Güzellikte, nazda, cilvede bir Yûsuf olup çıkar. [29]

Onun burnu gerek Yemen’deki, gerekse ağız içindeki güzel kokuyu da, çirkin kokuyu da alır. Ancak o öyle asildir ki, kötü kokuyu sâhibinin yüzüne vurmaz. [30] Zîrâ o Hak’tan kendisine güzeli güzel, çirkini de çirkin göstermesini niyaz etmiştir. [31]

Onun kulağı sözlerin içyüzünü duyar. Çünkü Allâhü Teâlâ Kur’ân’da onun hakkında “O ‘kulak’tır” [32] buyurmuştur. Elbetteki, o baştan başa kulaktır, gözdür. İnananlar onun vesîlesiyle yenilenir, gençleşir. O bir sütanne, mü’minler de ondan süt emen bebeklerdir. [33] Muhammed(s.a.v.) inananların her zaman dönüp başvurdukları, sıkıntılarında dâimâ ve gönül huzuruyla mürâcaat ettikleri zâttır. Bunun için Hak “Ona salavat getirin”[34] diye buyurmuştur. [35]

[1] Mevlânâ, Mesnevî, Ankara-1993, tıpkı basım, I/20a, by. 1111, (I/254) (VI/321a, by. 4515, (VI/668). Parantez içerisindeki rakamlar Gölpınarlı’nın Mesnevî ve Şerhi’nin (İstanbul-1989, ikinci baskı) cilt ve sayfa numarasıdır. Bundan sonra yazar adı belirtilmeyip sâdece Mesnevî şeklinde geçecektir.
[2] Mesnevî, VI/279b, by. 818-819, (VI/138).
[3] Necm, 53/3-4
[4] Konuk, A. Avni, Şerh-i Mesnevî, Mevlânâ Müzesi Ktp., nr.: 4768, VI/285 (29. defter, 831. beyit).
[5] Mesnevî, III/108b, by. 593, (III/70). Ayrıca bk.: Mesnevî, IV/207a, by. 3791, (IV/528).
[6] Mesnevî, VI/276b, by. 753, (VI/130).
[7] Bk.: Mesnevî, I/23a, by. 1401-1402, (I/307).
[8] Bk.: Enbiyâ, 21/107.
[9] Bk.: Ahzâb, 33/40.
[10] İnşikâk, 84/16.
[11] Bk.: Mesnevî, VI/287b, by. 1502, (VI/227).
[12] Mesnevî, VI/272a, by. 164-165, (VI/26).
[13] Mesnevî, VI/272a, by. 166-175, (VI/26-27).
[14] Mesnevî, V/221b, by. 746, (V/134).
[15] Mesnevî, III/139a, by. 3162, (III/385).
[16] Mesnevî, I/29a, by. 1975, (I/382).
[17] Mesnevî, II/64b, by. 728-729, (II/126).
[18] Bk.: Mesnevî, VI/289a, by. 1636, (VI/239).
[19] Mesnevî, V/220b, by. 672, (V/123).
[20] Mesnevî, VI/310a, by. 3579, (VI/530).
[21] Mesnevî, VI/314b, by. 3991, (VI/595).
[22] Bakara, 2/32.
[23] Mesnevî, III/114b, by. 1130-1131, (III/147).

Hz. Peygamber gözü yaşlı idi, çokça göz yaşı döker idi. [36] Ama bu yaşlı gözlerin görüşü sonu görürdü, netîceyi görürdü. Cenneti, cehennemi kıldan kıla buradan görebilirdi o. [37] Aslında onun görüşü yaratanın görüşü olmuştu da bu yüzden onun hakkında "Attığın zaman sen atmadın..." [38] denmişti. [39] Onun gözü pâdişahtan kaymamıştır, yanılmamıştı. [40] Her yüreği yaralıya şefâatçi olmasının sebebi de zâten buydu. O hayâtın içindeki gizli bağı, kaderi gömüştü de, Ebû Leheb'in karısı için "Odun hamalı kadın... Boynunda da hurma lifinden bir ip var" [41] demişti. İpi de, odunu da onun gözünden başka bir göz görememişti. Çünkü her görünmeyen şey ona görünmüş, onun için açığa çıkmıştı. [42] Dolayısıyla o gözün nazarının tasarrufunu da unutmamak gerekir. Onun gözü Ebû Bekir'e nazar kılmıştı da, Ebû Bekir bir kerecik tasdik ile "sıddîk" olmuştu. [43]

"İki dünyâda da Ahmed'in güzelliği gibi bir güzellik kimde var? Hakk'ın nûru yardımcı ona" [44] diyen Mevlânâ, Hz. Peygamber'in yüzünü bir yıldıza benzeterek, nûrun, ilâhî ışığın onun yüzünde parladığını, bu nur sâyesinde kâfirlerin ve îmansızların kökünün kesildiğini, [45] onların binlerce karanlık olup gittiğini söyler. [46] Ona göre o ışığa kavuşanlar yokluk şehrinin zebûnu olmaktan kurtulurlar.[47] Fetihler Hz. Peygamber'in adıyla dilenir. Düşmanlar bu sûretle altedilir. [48]

O, hakîkat âlemlerine uçmak için öyle bir kanat sâhibi idi ki, eğer o bu kanadını açmış ve Cebrâîl de bu kanadı görmüş olsaydı, Cebrâil ebedî olarak kendinden geçer ve bir daha kendine gelemezdi. [49]

Onun kıymetini ağaçlar, taşlar bile anlamıştı da, onu gördüklerinde ona apaçık selam verirlerdi. [50] Bir ağaç kadar olamayıp o güzîde Hak rehberini tanıyamayan, fakat sûretâ "insan" olarak yeryüzünde dolaşanlara Mevlânâ'nın sitemi oldukçe sert ve büyüktür. Bu yüzden, âlemlere rahmet olan o zâtın kıymetini iyi bilmek gerekir.

Özetle; Mevlânâ'nın Mesnevî'de, Hz. Peygamber'in, meşhur "velî hadîs-i kudsîsini" nefsinde tahakkuk ettirdiğini, varlıktaki yeri ve öneminin, insanlık âlemi için kıymetinin yanısıra, onun bir insân-ı kâmil, halîfe-i Hak olduğunu, mü'minlerin kendisine sarılmaları gereken bir örnek şahsiyet, bir usve-i hasene olduğunu da, o çok ince ve iknâ edici örgülerle, o tatlı ve hoş üslûbuyla dile getirdiğini söyleyebiliriz.

[24] Mesnevî, IV/169b, by. 551, (IV/88).
[25] Mesnevî, II/69a, by. 1207, (II/194).
[26] Bk.: Ahmed b. Hanbel, V/364, V/371.
[27] Mesnevî, I/29a, by. 1995-1998, (I/384).
[28] Bk.: Kehf, 18/110 (De ki: Ben de sâdece sizin gibi bir beşerim. Ancak, ...)
[29] Mesnevî, III/139a, by. 3173-3175, (III/386).
[30] Mesnevî, III/104a, by. 161-163, (III/26).
[31] Mesnevî, VI/309a, by. 3520, (VI/514).
[32] Tevbe, 9/61 âyetine (De ki: O, sizin için bir hayır kulağıdır. Çünkü o Allah'a inanır, müminlere güvenir ve o, sizden iman edenler için de bir rahmettir...) atıf vardır.
[33] Mesnevî, III/103b, by. 102-103, (III/21-22).
[34] Ahzâb, 33/56.
[35] Mesnevî, VI/306b, by. 3265, (VI/487).
[36] Mesnevî, VI/296b, by. 2342, (VI/354).
[37] Mesnevî, VI/285a, by. 1361, (VI/204).
[38] Enfâl, 8/17.
[39] Mesnevî, VI/306a, by. 3224, (VI/474).
[40] Bk.: Necm, 53/17.
[41] Mesed, 111/4-5.
[42] Mesnevî, III/121a, by. 1663-1666, (III/203).
[43] Mesnevî, I/37b, by. 2699, (I/465).
[44] Mesnevî, VI/278a, by. 679, (VI/116).
[45] Mesnevî, V/255a, by. 3398, (V/516).
[46] Mesnevî, VI/291b, by. 1865, (VI/287).
[47] Mesnevî, III/142b, by. 3432, (III/412).
[48] Mesnevî, IV/207b, by. 3839, (IV/533).
[49] Mesnevî, IV/207a, by. 3800, (IV/529).
[50] Mesnevî, IV/197a, by. 2936, (IV/413).

Mevlânâ'da Hz. Muhammed (s.a.v.) Sevgisi

Sadreddin Özçimi

Mevlânâ, Hz. Peygamberi herkesin hakkıyla anlayamadığından şikâyet eder ve O'nu doğru anlayabilmek için cehâleti, önyargıları, kibri, hırsı ve yanlış muhakemeyi terk etmeyi gerekli görür.

» Prof. Dr. İbrahim EMİROĞLU

Mevlânâ Celâleddin Rûmî Hz. Peygambere candan bağlıdır. Mevlânâ'nın, Hz. Muhammed (sav)'e olan derin sevgi, saygı ve bağlılığı şu nedenlere dayanmaktadır:

1. İsminin ve hatırının büyüklüğü.

2. Üstün, değerli, saygın ve etkileyici kişiliği.

3. Güzel ahlâkı, ilâhî ihsan ve ikrama nail olması, taşıdığı büyük misyon ve mesajının evrenselliği.

Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî (1207–1273), hayatını ilme, irfana, ahlâka kısacası Hakk'a ve halka adamış gönül ve hizmet eridir. Hz. Peygamber'in güzel ahlâkını kendisine örnek alan Mevlânâ, bütün eserlerinde insanlara fazilet ve meziyet yollarını öğretme çabası içindedir.

Mevlânâ, eserlerinde, peygamberlere, onların mücadelelerine ve ahlâkî güzelliklerine sıkça temasta bulunur. O, Kur'ân'da adı geçen hemen hemen her peygambere şu veya bu yolla değinir. O, Hz. Peygamber'i anlatırken ağırlıkla Kur'ân'a, hadislere, tarihî olaylara ve rivâyetlere dayanır. Rûmî, bu malzemeyi, derin aşkının şiirsel ifadelerini de katarak zengin bir anlatımla değerlendirir. Onun, eserlerinde, peygamberimizi en çok, sırasıyla Ahmed, Muhammed, Mustafa, Peygamber, Rasul, Ahmed-i Muhtâr, Nebî, Allah Elçisi, Peygamberler Ulusu, Sultan, Padişah ve Yâsîn adlarıyla andığını ve anlattığını görürüz.

HZ. MUHAMMED (SAV)'İ ANLAMA

Hz. Muhammed (sav)'i anlamak büyük bir şeydir. Hz. Peygamberi gerçek anlamda anlayana ve onun yolunu izleyene yardımlar ve bol bağışlar vardır. Bunlara rağmen Mevlânâ, onu herkesin hakkıyla anlayamadığından şikâyet eder ve Hz. Peygamberi doğru anlayabilmek için cehâleti, önyargıları, kibri, hırsı ve yanlış muhakemeyi terk etmeyi gerekli görür.

Ancak gönlü kötü olan, onun işlerini kendi bilgisizliğine, kendi hırsına göre mukayese eden kişi onun hakkında böyle (toprak zapt eden şeklinde) bir şüpheye düşer.

Sarı camdan bakarsan güneşin nurunu sapsarı görürsün.

O gök ve sarı camı kır da eri ve tozu gör!

MEVLÂNÂ'NIN HZ. MUHAMMED (SAV)'E SEVGİ, SAYGI VE ÖVGÜSÜ

Mevlânâ'nın birkaç yerde tekrar ettiği şu mısraları, ilk etapta sevgilisi Hz. Muhammed (sav) için söylediği anlaşılmaktadır. Bu mısralarda o, sevdiğine olan özlem duygularını, kavuşma isteğini ve bu husustaki çaresizliğini dile getirmektedir.

Yel beni size götürseydi,

Yellerin eteklerine sarılırdım.

Sizi öylesine özledim ki, kuştan daha tez uçar-gelirim size;

Ama kanadı kesik kuş, nasıl uçabilir?

Hasret çekmeye alışmış olan Mevlânâ'nın Hz. Peygambere duyduğu özlemin, Şems-i Tebrizî'ye ve diğer sevdiklerine karşı duyduğu özlemden çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. O, Peygamberimize duyulan hasreti, şu kısa anekdotu aktararak, şöyle dile getirmektedir:

Hannâne direği Peygamberin ayrılığı yüzünden akıl sahipleri gibi ağlayıp inliyordu.

Peygamber, "Ey direk ne istiyorsun? Dedi. O da "Canım ayrılığından kan kesildi.

Bana dayanıyordun, şimdi beni bıraktın, minberin üstüne çıktın" dedi...

Mustafa, gönlümüzü yol etmez, gönlümüzde olmaz, gönlümüze dayanmazsa, feryat etsek de, Hannâne direğine dönsek yeridir.

Peygamber, hutbe okurken bir hurma ağacı dalına dayanırdı. Mescitte onu dinleyenler çoğalınca, mübarek yüzünü göremedikleri gerekçesiyle bir minber yaptılar. O, minbere çıkınca, mescidin direklerinden biri olan o hurma

direği Hz. Peygamberden uzağa düştüğü için inlemeye başladı. Nihayet Peygamber minberden inip inleyen anlamına gelen, bu "hannâne" direğine elini koyunca direk susmuştur. Mevlâna yukarıdaki ifadelerinde bu hâdiseye telmihte bulunmaktadır.

Mevlânâ, hasret acısı çektiği bu dünya zindanından kurtulup, bir an evvel Allah'ın sevgili dostu Hz. Muhammed (sav)'in yanına dönmeyi, ona kavuşmayı heyecanla bekler.

Hz. Muhammed (sav)'in söz konusu edildiği yerlerde Mevlânâ'nın üslûbunun, ayrı bir saygı, incelik dolu olduğunu görürüz. O, yaşantısıyla olduğu gibi diliyle de Hz. Peygambere daima hürmet ve muhabbet dolu olmuştur. Hz. Muhammed (sav)'in adının geçtiği hemen hemen her yerde, İslâmî gelenekte olduğu gibi, "Allah'ın rahmeti ve esenlik O'na" şeklinde salât ve selâmda bulunarak, sevgi ve saygısını dile getirir.

O, öyle bir kişiydi ki imtihan günü (yani Miraç'ta) yedi göğün hazinesine karşı hem gözünü yumdu, hem gönlünü kapadı.

Onu görmek için yedi kat gök uçtan uca hurilerle meleklerle dolmuştur.

Hepsi kendilerini, onun için bezemişti, fakat onda sevgiliye aşktan, sevgiliye meyil ve muhabbetten başka bir hevâ ve heves nerede ki?

O, Tanrı ululuğuyla, Tanrı celâliyle öyle dolmuştu ki bu dereceye, bu makama Tanrı ehli bile yol bulamaz.

"Bizim makamımıza ne bir şeriat sahibi bir peygamber erişebilir, ne melek, hatta ne de ruh" dedi, artık düşünün anlayın.

"Göz Tanrı'dan başka bir yere şaşmadı, meyletmedi" (Necm53/17) sırrına mazharız, karga değiliz, âlemi renk renk boyayan Tanrı sarhoşuyuz; bağın, bahçenin sarhoşu değil" buyurdu!

Nerde bir ağaç ve taş varsa Mustafa'yı görünce apaçık selâm verdi...

Ay, onun ay yüzünü görünce iki parça olmuştur.

O, iyi işlerde imam olan; keremlere, kerâmetlere düzen verendir.

Kısacası Hz. Muhammed (sav), devranın eşsiz eri, zamanının şaşılacak serveri, halkı yüce işlere çağıran, bütün halka Allah'dan bir rahmet olan, sırların en eşsizlerine mahrem bulunan hidayet ve takva imamı, Ulu Tanrı'nın sırrı, onun tertemiz mazharı; Hakk'ın, şeriatın ve dinin celâlidir.

Olgunluğuyla yüceliğe ulaştı,

Yüzünün güzelliğiyle karanlıkları aydınlattı.

Bütün huyları güzeldir

Rahmet ona ve soyuna!

MEVLÂNÂ'NIN HZ. MUHAMMED (SAV)'E BAĞLILIĞI

Mevlânâ Celâleddîn er-Rûmî, Allah'a ve O'nun gönderdiği son elçi olan Hz. Peygambere candan bağlı biridir. O, meşhur rubâisinde Allah'a ve Hz. Muhammed (sav)'e olan bağlılığını şöyle haykırır:

Canım tenimde oldukça Kur'ân'ın kölesiyim ben, Tanrı'nın seçkin Peygamberi Muhammed'in yolunun toprağıyım.

Her kim benden, bunun dışında bir söz naklederse hem o sözden şikayetçi olurum hem nakledenden.

Onu Onaylama Gereği

Mevlânâ Celâleddin, Hz. Muhammed (sav)'in daha çocukken bazı olağanüstü özellikler taşıdığını, Kâbe'deki büyük putların bile onun risâlete hazırlandığını bildiklerini, mucizevî bir şekilde bir bebeğin bile Hz. Peygamberi tanıdığını, bundan dolayı Hz. Muhammed (sav)'i onaylamada tereddüt gösterilmemesi gerektiğini, Mesnevî'de uzunca anlatmaktadır.

Müşriklerin, Hz. Muhammed (sav)'in sadeliği, güvenirliği, bildirdiklerinin hak ve doğruluğu, bunlara ilâve olarak da insanları bir benzerini ortaya koymakta âciz bırakan mucizelerine rağmen onu tasdik etmemeleri, haklı ve rasyonel nedene değil, duygusal nedenlere dayanmaktadır. Onlar âdeta dogmatik inançsızlık örneği sergiliyorlardı. Bununla ilgili olarak Mevlânâ bir çok örnek vermektedir. Ona göre inkârcılar, son nebi Hz. Muhammed (sav)'i çok iyi tanımalarına rağmen, kıskançlıkları yüzünden onu tasdik etmezler.

Onun Yolundan Gitme Gerekliliği

Hz. Muhammed (sav)'e uymak gerekir. Çünkü o, insanları şirkten, putlara tapmaktan, cehaletten, zulümden kurtarıp, bunların yerine tevhîd inancını, ilmi, hakkı ve adâleti tesis etmiştir. Bundan dolayı Mevlânâ, Hz. Muhammed (sav)'e tâbi olmanın hoşnutluğu içerisindedir.

Taze baht dostumuz, can vermek işimiz-gücümüz; kervanbaşımız da dünyanın övündüğü Mustafa bizim.

Mevlânâ, sadece dille veya şekilde kalarak Hz. Muhammed (sav)'i sevmenin kanıtlanamayacağını, bunun yanı sıra, O'nun yolunu takip etmenin önemli olduğunu ısrarla belirtir.

Erlik sanatını Tanrı'dan öğrendik; aşk pehlivanıyız, Ahmed'in dostuyuz biz.

A benim canım, kabul edilmeyen kişi usanır, sıkılır; bense Peygamber soyundanım (yılmam, görevimi yaparım) a benim canım, padişahın ardında koşup yelmedeyim.

Sizin Arap atlarınız olsun sayısız; Ahmed-i Muhtâr'ın Burâk'ı da bizim olsun.

Dünya tamamıyla bayram olsa, neşe dolsa sizin olsun dünya; sevgili, bizim olsun yeter bize.

Fakat Muhammed Mustafa (sav)'nın yolundan gitmek ve onun gibi yüceliklere ermek için aşk gereklidir. Mevlânâ, sadece dille veya şekilde kalarak Hz. Muhammed (sav)'i sevmenin kanıtlanamayacağını, bunun yanı sıra, onun yolunu takip etmenin önemli olduğunu ısrarla belirtir. "Salâvat verip duruyor ama Mustafa'nın temizliğinden ne var onda?" diye soran Mevlânâ, bir defasında da, kendisine nasihat vermesini isteyen Emîr Pervâne'ye şöyle çıkışmıştır: "Mademki, Allah ve O'nun elçisinin sözlerini okuduğun, gerektiği gibi bahsettiğin ve bildiğin halde o sözlerden nasihat alamıyorsun ve hiçbir âyet ve hadîsin gerektirdiği şekilde amel edemiyorsan, benim nasihatimi nasıl dinler ve ona nasıl uyarsın?"

HZ. MUHAMMED (SAV)'E DUYULAN SEVGİ, SAYGI VE BAĞLILIĞIN NEDENLERİ

Hz. Muhammed (sav)'e duyulan bu sevgi, saygı ve bağlılığın nedenlerini, Mevlânâ'dan bulduğumuz malzemeye dayalı olarak, şöyle sıralayabiliriz:

a. Hz. Muhammed (sav)'in İsminin Ve Hatırının Büyük Olması

Mevlânâ'ya göre, Hz. Muhammed (sav)'in adı mübarektir. Onun adını alaya veya hafife alan insan çarpılır, perişan ve pişman olur. Yine Mevlânâ'ya göre, dünya, Mustafa ile övünür. Ona benzer ne gelmiştir, ne de gelecek. Bu yüzden o, son peygamber olmuştur.

Onun adı İncil'de Ahmed olarak geçmektedir. Bundan dolayı insaf ehli hıristiyanlar adı ve vasıfları kendi kitaplarında geçen son peygamber Hz. Muhammed (sav)'i tanımada zorlanmazlar. Hz. Muhammed (sav)'in adı sağlam bir kaledir, bundan dolayı ona sığınan korunur ve kurtulur.

Mevlânâ, yazılarında, özellikle Mektuplar'ında, Hz. Peygamberin adını kullanarak, onun yüzü suyu hürmetine bazı taleplerinin karşılanmasını istemektedir.

b. Önemli Ve Değerli Bir Kişi Olması

Mevlânâ'ya göre, Hz. Muhammed (sav), bütün insanlık için önem arz ettiği gibi, ümmeti için de ayrı bir önem ve değere sahiptir. Mevlânâ'ya göre, Hz. Muhammed (sav) zamanın eşsiz eri ve serveridir. O, Allah'ın insanlara gönderdiği bir rahmettir. Yine o, hidayet ve takva imamı olup, bütün peygamberlerin sonuncusu ve en gözdesidir. Bundan dolayı onun, hem Allah katında, hem de insanlar yanında ayrı bir değeri vardır.

Yine Mevlânâ'ya göre, Hz. Muhammed (sav), âlemlere rahmet olduğu, yoksullara yücelik bağışladığı; hak dostlarına, gönül erlerine birçok ince sırrı öğrettiği, vefayı ve güzel yüzlülüğü gösterdiği için, diğer insanlarla ve peygamberlerle mukayese edildiğinde, onun ayrı bir önemi ve değeri vardır.

c. Güzel Ahlâkî Vasıflar Taşıması

Mevlânâ, eserlerinde, Hz. Muhammed (sav)'i şu ad ve vasıflarla anmaktadır ki, bunların bir kısmı isim ve övgü sözcükleri olsa da onların altında Hz. Peygamberin güzel ahlâkını vasfetme yatmaktadır.

Hazret-i Ahmet..., Şeriat sahibi Ahmet...; Mustafa,

... O lütuf sahibi Peygamber, ... o zarif kimse; ay yüzlü; şeker huylu Mustafa'...

Aşk mâdeni, O kerem denizi ...

... Özü-sözü doğru olan...

İyi işlerde imam olan; keremlere, kerâmetlere düzen veren Mustafa ...

Mi'râç padişahı...

Hz. Muhammed (sav), dünya malına-mülküne değer vermeyen bir insandı. O dünyayı değil, gönülleri fethe çalışırdı.

O, "Vennecmi" padişahı, "Abese" sultanı...

..Şefaatçi dost, yüce bir ışık... şefaat kemerini beline bağlayan, o (âhiret) âlemin güneşi, Âdemoğullarının rahmeti ...

Mevlânâ, Hz. Muhammed (sav)'in buraya kadar sıraladığımız güzel isim ve vasıflarının yanı sıra, onun sahip olduğu güzellik ve güzel ahlâka da değinir. Onun belirtmesine göre, insanlar güzel ahlâkı ve arılığı Mustafa'dan öğrenmişlerdir.

Hz. Muhammed (sav), dünya malına-mülküne değer vermeyen bir insandı. O dünyayı değil, gönülleri fethe çalışırdı. Hz. Muhammed (sav)'in Mekke'yi ve diğer yerleri fethetmek istemesi, dünya mülkünü sevdiğinden değildi, Allah emriyleydi.

d. İlâhî İhsan Ve İkramlara Nâil Olması

Allah, seçerek belirli bir misyonla gönderdiği sevgili rahmet peygamberini elbette koruyacak ve onun dinini galip getirecektir. Mevlânâ'nın belirttiğine göre, Allah nuru ona yardım etmededir. Birisini koruyan Allah olursa ona kuş da gözcü, bekçi kesilir, balık da! Mevlânâ'ya göre Allah'ın Hz. Muhammed (sav)'e en büyük ihsanı, ona Kur'ân'ı öğretmesi, vahyi bildirmesi ve bâtına ait bilgi vermesidir.

Hz. Peygamber'in Mi'rac'a çıkartılması, Allah tarafından ona bahşedilen en büyük ihsan ve ikramlardan sayılır. Mevlânâ Mi'raç olayı üzerinde sıkça durur. Bu, Allah'ın, sevdiği kulu ve elçisine ihsan, ikram, müjde ve manevî hediyelerde bulunma; kendi katındaki değer ve derecesinin diğer peygamberlerden üstün olduğunu gösterme; ona güç ve cesaret verme, âhiret ahvâli hakkında ümmetine bilgi vermesi için bazı sahneleri ona gösterme gibi nedenlere dayandırılabilir.

e. Büyük Bir Misyona Sahip Olması

"Allah, bilgisizlerin meydana çıktığı, kâfirlerin ve sapıklığın üstün olduğu bir sırada Hz. Muhammed (sav)'i gönderdi. Kalbine de nur gibi parıl parıl parlayan ve kalplere şifa olan bir kitap indirdi. "Ey insanlar, Rabbinizden size bir öğüt ve gönüllerdeki dertlere şifa geldi."(Yunus 10/57). Halk, aslı olmayan şeylere uymuşken onu doğrulukla ve doğru yolu göstermek için gönderdi. O da ümmetine, sözüyle, hareketleriyle öğüt verdi; onlara haram olan, helâl olan yolları açıkladı. Böylece o Rasul, peygamberlik misyonunu tamamladı. Mevlânâ'nın ifadesiyle, Hz. Muhammed (sav)'in şerîatıyla evvelki şerîatların hükümleri kalkmış gitmiştir.

Hz. Peygamber, doğruluk timsali olup, doğruyu iletme misyonunu taşır: "... Ahmet neyi söylerse hakikatte o söz hakikat denizinindir. Onun sözleri denizin incileridir."

Mevlânâ'nın belirttiği gibi, bir peygamberin davet ile halkı uyandırması gerekir. Fakat bu görevin verildiği peygamberin, herkesi hidayete eriştirme gücü yoktur. O, sadece bu uğurda çaba gösterir. Çünkü hidayete erdirme sonuçta Allah'ın işidir. Hakk'ın iki sıfatı vardır: Kahır ve lütuf. Nebiler her ikisine de mazhar olmuşlardır; mü'minler Hakk'ın lütfuna, kâfirler ise kahrına mazhardırlar.

Kısacası Hz. Muhammed (sav), insanları cahiliyye ateşinden kurtarıp onlara hakkı, doğruyu, güzeli, iyiyi gösterme ve yaşatma misyonuyla gelmişti. O, bu misyonunu icra ederken, çok esirgeyici, koruyucu ve kollayıcı bir tavır sergilemiştir.

O kerem denizi doğru buyurmuştu: "Ben, sizi, sizden ziyade esirgerim.

Ben âdeta dehşetli surette alevlenmiş, yalınlanmış bir ateşin kıyısına oturmuş bir adama benzerim..."

Onun kurtarma çabası sadece bu dünyaya has değil, âhirete de uzanır.

Câhiliyye karşı koyuşları ve onun dinini engellemeler, Hz. Muhammed (sav)'in (sav) etki ve gücü karşısında etkili olamayacaktır ve onun tebliğ ettiği din kıyamete kadar bâki kalacaktır. İnsana düşen, bu önemli misyonu

taşıyan Hz. Resûlün risâletini onaylamak olacaktır. Hz. Muhammed (sav) dürüsttür (el-Emîn), sâdıktır ve kendi kafasından rasgele konuşmaz; o, Allah'ın kendisine bildirdiklerini insanlara iletir. Bu misyonu taşıyan kişi tasdik edilmelidir.

f. Üstünlüğü Ve Mesajının Evrenselliğinden Dolayı

Mevlânâ'ya göre topraktan nice insanlar halk edilmiştir, fakat bu yaratılanlar içinde en üstün olanı Hz. Muhammed (sav)'dir. Peygamberlerin sonuncusunun yolu/dini hürmetine âleme bereketler saçılır, Onun nefesiyle açılmamış kapılar açılır; duası, iki âlemde de müstecab olur. O, bu dünyada da şefaatçidir, o dünyada da; bu dünyada insanı dine götürür, o dünyada da cennetlere. Toprağın nice şaşılacak çocukları vardır, fakat Ahmed, hepsinden üstündür!

Hz. Peygamber'in üstünlüklerinden dolayı Mevlânâ onu birçok güzel adlar ve ahlâkî vasıflarla anar. Bu üstün vasıflardan birkaçı şunlardır: Mustafa (sav), korkutucu ve müjdecidir. O, peygamberlerin en güzel, en açık ve yerinde söz söyleyenlerindendir. Hz. Muhammed (sav), eşi-örneği bulunmayandır. Peygamberlerin ulusu; gökyüzünün de, yeryüzünün de ışığıdır. İki âlemin elçisi, insanlara ve cinlere yol gösterendir. Hz. Muhammed (sav)'in bizzat kendisinin belirttiği gibi, ondan sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir; hiçbir peygamberin ümmeti de ondan üstün olmayacaktır.

Hz. Muhammed Mustafa (sav)'nın insanlığa sunduklarının evrenselliğine gelince, bu konuyla ilgili Mevlânâ'da bir hayli malzeme bulmaktayız. Mevlânâ'nın ifadesiyle, padişahların paraları değişir durur, fakat Ahmed'in parası, kıyamete dek sürer gider! Bunu mucize saymayan, güneş gibi apaydın olan ve adına "Ümmü'l-Kitap" denen yüz dilli Kur'ân'a ne diyebilecektir? Kimsenin ondan bir harfi çalmaya yahut sözüne bir söz katmaya ne haddi vardır, ne de kudreti. "Tanrı, Muhammed dininin yücelmesini, meydana çıkmasını ve dünya kaldıkça kalmasını istediğinden, Kur'ân için kaç tane tefsir yazıldı? ...Bütün âlem onun zamanından bugüne kadar onun şerhinde cilt cilt kitaplar yazdılar ve hâlâ da yazıyorlar, fakat henüz o sözü kavramaktan ve anlamaktan acizdirler. Kur'ân'da da ifade edildiği gibi, Hz. Muhammed (sav) ölse de onun tebliğ ettiği din bâki kalacak (Âl-i İmrân3/144), Kur'ân ilâhî korunma altında bulunacaktır (Hicr 15/9)."

SONUÇ

Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî, eserlerinde peygamberlere, onların mücadelelerine ve ahlâkî güzelliklerine sıkça yer verir. Bu peygamberler içerisinde Mevlânâ'nın Hz. Muhammed (sav)'e beslediği sevginin, verdiği değer ve önemin hepsinin üstünde olduğu görülür.

Mevlânâ'ya göre Hz. Muhammed (sav), Allah katında ismi ve hatırı büyük olan bir peygamberdir. Hz. Peygamber, insanlara hakkı, doğruyu, güzeli ve iyiyi gösterme ve bunları onlara yaşatma misyonuyla gelmişti. Kısaca o, insanları cahiliyye ateşinden kurtarmak için görevlendirilmişti.

Kur'ân'da da ifade edildiği gibi, Hz. Muhammed (sav) ölse de onun tebliğ ettiği din bâki kalacaktır. Allah, seçerek belirli bir misyonla gönderdiği sevgili rahmet peygamberini elbette birçok ihsan ve ikrama nâil kılarak koruyacak ve onun dinini galip getirecektir.

Mevlânâ, Hz. Muhammed (sav)'i sevmeyi ve onun yolundan gitmeyi gerekli görür. Kendisi de, Hz. Muhammed (sav)'e candan bağlı biridir. Bunu düşünce ve yaşayışıyla ortaya koymuştur. Onun ana dayanağı Kur'ân ve Hz. Peygamber'in hayatı, ana hedefi ise, Rubâiler'inde ve diğer eserlerinde açıkça söylediği gibi, bu iki kaynağa uygun bir hayat sürmektir. Onun ana kaynağı veya temel dayanakları olan Kur'ân'ı ve Hz. Muhammed (sav)'i tanımadan Mevlânâ'yı gerçek anlamda tanımak mümkün görünmemektedir.

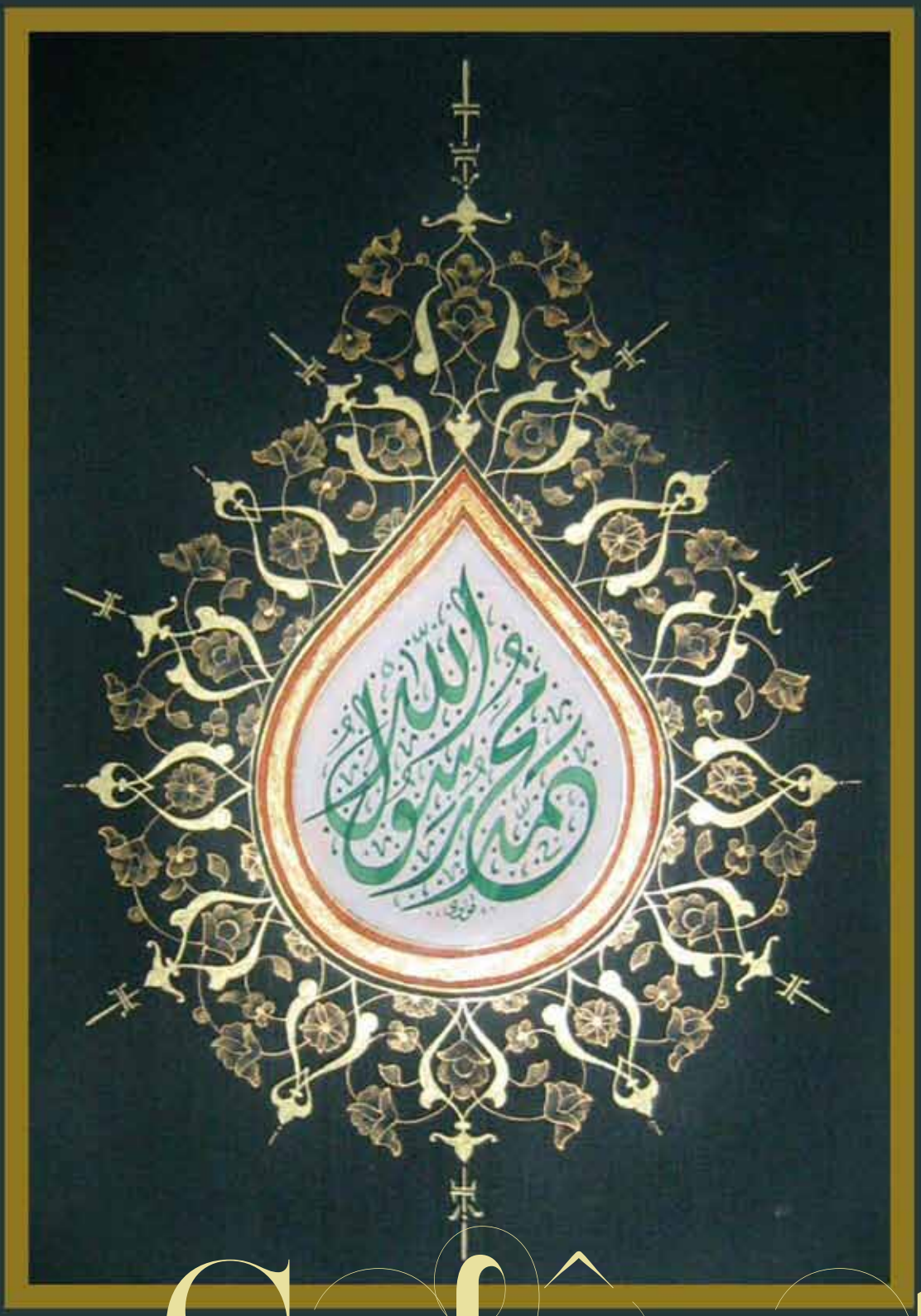

Hat: Hüseyin Öksüz

Salâvat

Ö. Tuğrul İnançer'den Sohbetler

Cenâb-ı Hakk'ın mahlukuna karşı ilk buyurduğu kelâm Muhammedun Resulullah'tır ve bu salavattır

Hayri Akıncı: Efendim salavat nedir, nasıl anlaşılmalıdır? Salavat'ın tesiri nedir? Salavat'ı bir dua olarak nasıl anlamamız icâb eder?

Ömer Tuğrul İnançer: Efendim, benim sohbetlerimizde dikkate getirmeye, dikkat çekmeye özendiğim husus, sizlerin de mutlaka dikkatini çekmiştir, dinimizin bir emirler ve yasaklar mecmuasından ibaret olmadığı hakikatidir. Yapınız, yapmayınız yani böyle bir despotizm, böyle birşey yoktur. Bizim dinimiz bu değil. Resûl-i Kibriyâ aleyhi ekmelittehâyâ Efendimiz hazretleri hakkında "yâ eyyuhellezîne âmenû sallû aleyhi ve sellimû teslîmâ" âyeti olmasa idi, "Ey imân edenler! Siz'de O'na salât ediniz." emri olmasa idi, ondan bir önceki âyet olan "İnnallâhe ve melâiketehu yusallûne alen nebiyyi" âyet-i kerimesi salavat okumak için yeterli değil miydi? Arkası yok âyetin. İşte bu birinci âyetin mânâsına yükselemeyenler için Cenâb-ı Hak ihtiyaten bir de ikinci âyeti göndermiştir. Onların yanyana gelmesindeki hikmet odur. Hâlâ emir ve yasaklar mecmuası zihniyetinde olanlar için al sana emir. Bu emir olmasaydı: "Muhakkak ki Allah ve melekleri Nebî'ye salât ederler." âyet-i kerimesi kulların salât etmesi için yeterli değil midir?

Hayri Akıncı: Yani o mânâ zaten aklı başında olan bir kul için yeterlidir değil mi?

Ömer Tuğrul İnançer: Niye emir bekliyoruz? Ve maalesef emirle alâkalı olduğu için, bu ikinci âyet yani "yâ eyyuhellezîne âmenû sallû aleyhi ve sellimû teslîmâ" âyeti gereği ve bu gereğin yerine getirilmesi için akıl ve baliğ bir müslümanın ömründe bir kere salavat-ı şerif okuması yeterlidir diye kitap var. Kitapta böyle bir hüküm var. Allah aşkına bu ne ilimdir ne kitaptır. Böyle kitap yazılmaz, öyle şey olmaz. Çünkü bakın birinci âyette Allah ve melekleri nebî'ye salât etti demiyor, etmekte diyor.

Hayri Akıncı: Bitmiş olan bir fiil değil.

Ömer Tuğrul İnançer: Etmekte, ediyor, devam ediyor. Arapça'nın lisân, gramer bilgilerine girmeyelim ama böyle demektir bu. Olmuş, bitmiş, vaktiyle yapmıştı değil. Hâli hazırda, her an Allah ve melekleri Nebî'ye salât ederler, etmekteler diyor âyette. Dolayısıyla halifetullah olmak bahsi bu çok önemli. Halifetullahlığı bir anlasak, Allah'ın ahlâk'ı ile ahlâklanmayı bir anlasak, zaten Allah habîbine salât ettiği için bizimde O'nun ahlâkı gereği ahlâklanmamızla O'na salât okumamız lâzımdır. Şimdi bakın bazı kabuller vardır yaradılış meselesinde tâ oradan başlanmış. Cenâb-ı Allah "Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi murâd ettim." buyuruyor. Bu bilinmek aynı zamanda sevilmektir çünkü Allah'ı sevmeyen yoktur. Allah'ı bilenler Allah'ı severler. Bilmeyenler korkarlar.

Hayri Akıncı: Yani imân-ı billâh, marifetullah, muhabbetullah.

Ömer Tuğrul İnançer: Birbirinden ayrı gibi değildir de, içiçedir... Yani süt'ün içindeki yağ gibidir, su gibidir, kazein gibidir ama hepsi süttür. Sütte su'da var. Tabiî çeşmeden katılan su değil.

Hayri Akıncı: Derinliği, nüfuz'i ifade ediyor.

Ömer Tuğrul İnançer: Evet, bunların hepsi birden vardır. Şimdi "Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi (yani sevilmeyi) murad ettim" dedikten sonra Cenâb-ı Hak -bakın bunlar çok önemli lakırdılar ve yanlış anlaşılmaya mahâl verilmemesi için tekrar tekrar üzerinde duruyorum - Kendi zâtından, ruhundan değil, nurundan, kendi nurundan bir nur ayırdı. O nur'a "Kün Muhammedâ" Muhammed ol! dedi. Yani "Ol" emrinin bir başka versiyonu. "Kün" ol, "Muhammedâ" Muhammed olarak. Ve o nur-u ilâhi'den tefrik edilmiş olan nur müstakil olarak bir şekle büründü. Başı, omuzu, gövdesi, bacakları,

Yâ Rabbî, Senin salât ettiğine biz salât etmekten aciziz, ancak O'na Sen salât edebilirsin. Bizim namımıza O'na lâyık olan salavat ile Sen salât et .

kolları olan insan şekline büründü. Ve o şekle bürünür bürünmez dile geldi "Lâ ilâhe illallâh". Allah-u Zü'l-Celâl cevap verdi "Muhammedun Resûlullâh". Dolayısı ile "Lâ ilâhe illallâh" kelime-i tayibesi mahlûk lafıdır. "Muhammedun Resûlullâh" kelime-i tayibesi Hâlık lafıdır. Bir insan la ilâhe illallâh demekle kurtulamaz, çünkü sâdece ehl-i tevhîd olur. Ama Muhammedun Resûlullâh demekle, la ilâhe illallâh demese bile müslümandır. Neden? Muhammedun Resûlullâh demek ne demek; Muhammed aleyhisselatuvesselam Allah'ın elçisidir. E Allah var ki, elçisi var. Muhammedun Resûlullâh kelime-i tayibesinde Allah'ın ve Resûlünün varlığı ve onun Efendimiz aleyhisselam olduğu var. Lâ ilâhe illallâh kelimesinde Efendimiz yok. Bu bakımdan Lâ ilâhe illallâh kelime-i tayibesi mahlûk'un lafıdır, Muhammedun Resûlullâh kelimesi Hâlık'ın, Allah'ın lafıdır. Salavat burdan başladı. Çünkü Allah "ve kefâ billâhi şehîdâ" var ya (Senin risaletinin, nübüvvetinin, abdiyetinin şahidi benim) yeterli değil mi yani? "Ve kefâ billâhi şehîdâ" Benim şahitliğim kâfi değil mi? Cenâb-ı Hakk'ın mahlûkuna karşı ilk sözü, ilk buyurduğu kelâm Muhammedun Resûlullâh'tır. Ve bu salavattır. Ondan sonra bu âyet-i kerime sevketip, ta Hazreti Âdem'den evvel meleklerde de var salavat okuyan, sâdece salavat ile yükümlü melekler var, biliniyor zaten âyetin de gereği. Peki bize bu emir verildiği halde, yani "Yâ eyyuhellezîne Âmenû" Ey imân edenler, "sallû aleyhi" O'na sizde salât ediniz, "ve sellimû teslîmâ" böylelikle selamete erersiniz ayrı. Ama salât ediniz emrine karşı Kur'ân-ı Kerîm'deki sayısız diyebileceğimiz emirlerle, bu emir arasındaki tatbikat farkımız ne bunun farkında mıyız? Bakın çok önemli burası. Namaz kılın buyurmuş Cenâb-ı Hak. Tabiî daha doğrusu kılın da değil de, namazı ikâme edin. Yani kılın, bitsin, çıkın böyle birşey yok. Namaz daima hayatınızda kaim olsun, ayakta dursun, var olsun.

Hayri Akıncı: Yani namazla ilgili iki fiil geçiyor yusallû, yukîmû

Ömer Tuğrul İnançer: Tabi, onun için namazı kıl bitsin öyle birşey yok. İkâme edilecek.

Hayri Akıncı: Namazla hayatı ikâme etmek.

Ömer Tuğrul İnançer: Evet, o var... Namaz hayatta hep var. Şimdi peki bu emre karşı biz ne yapıyoruz? Baş üstüne yâ Rabbî diyoruz. Ondan evvel mesela namaza kalkarken işte elinizi, ayağınızı yıkayın, başınızı mesh edin, kolunuzu yıkayın yani abdest emri var. Ne yapıyoruz? Senin emrin gereğince niyet ediyoruz, Efendimizin tavsiyesi gereğince Eûzu-besmele çekiyoruz, elimizi yıkayarak başlıyoruz, ayağımızı yıkıyarak bitiriyoruz abdesti. Yapıyoruz. Namazı kılıyoruz. Oruç tutun demiş, işte imsâktan iftara kadar yemiyoruz, içmiyoruz, orucun gereklerini yerine getirmeye çalışıyoruz vs, yani hepsini yapıyoruz. Peki salavat emri karşısında ne yapıyoruz? Hiç düşündük mü? Bakın bütün emirleri yapıyoruz, salavat emrine karşı yaptığımız nedir?

Hayri Akıncı: Farkında olarak, bilinçli olarak değil mi?

Ömer Tuğrul İnançer: Salavat emri karşısında salavat okuyoruz demeyelim, o zaman bu sualin mânâsı kalmaz. Nedir salavat okumak? "Allahümme" dua'ya başladık Ey Allah'ım dedik. "Salli" sen salât et, "alâ seyyidina Muhammed" Efendimiz Muhammed için salât et. "Ve alâ âli seyyidinâ" ve onun ailesine de, ashâbına'da salât eyle. Ne yapıyoruz yani biz Hayri bey?

Hayri Akıncı: Dua ediyoruz aslında.

Ömer Tuğrul İnançer: Dua da...Biz o ibadeti yapamayız diyoruz. İncelik burada. Senin salât ettiğine yâ Rabbî, biz salât etmekten aciziz, ancak O'na Sen salât edebilirsin. Bizim namımıza O'na lâyık olan salavat ile Sen salât et yâ Rabbî, diye ancak dua edebiliyoruz. Öteki ibadetler hakkında biz oruç tutamayız yâ Rabbî, bizim için idare et, Ali tutmuştur, Ali kılmıştır demiyoruz. Öyle diyenlerde var ya. Namazı ikâme etmeye çalışıyoruz, en azından rükûmuzu, secdemizi, kıyamımızı, kırâatımızı yapmaya çalışıyoruz, oruçta aç kalmaya çalışıyoruz, hac'da tavaf etmeye çalışıyoruz, zekatte birşeyler vermeye çalışıyoruz, birşeyler yapıyoruz ama salavatta yâ Rabbî yapamayız diyoruz. "Bizim için lütfen Sen

yap, çünkü Senin methettiğini, Senin salât ettiğini biz methedemeyiz. Biz O'na uygun, lâyık bir şekilde salât edemeyiz yâ Rabbî diye bizim namımıza Sen et" diye dua ediyoruz. Tek ibadetimiz Cenâb-ı Hakk'ın bütün emirlerine eyvallah deyip yapmamıza karşı, tek emrine bu şekilde yapamadığımızı, aczimizi ifade ederek yapıyoruz. Yapamayacağını ifade etmek, Resûlullah'a salât okuyamayacağımızı ifade etmek, Resûlullah'a salât okumaktır. Burası önemlidir. Yoksa Efendimizin ism-i şerîfi geçtiğinde lafın gidişatını kesip, bir takım sloganlaşmış lafları söylemekten ibaret zannediliyor salavat bu değildir. Efendimizi lalettayin insanlarla aynı terazideymiş gibi mütalâa etmek, hatta ve hatta Kuranî ifadeyle onun huzurunda sesimizi onun sesinin üstüne çıkarmak, yüksek sesle konuşmak... Başınız secde'de delinse, dizleriniz nasır tutsa, oruç tutmaktan karnınız sırtınıza geçse bütün ibadetlerinizi habt ederim diyor Allah, yok farzederim terbiyesizlik yaparsanız buyuruyor. Onun kadri vâlâsını inkâr edici veya küçültücü davranışta bulunursanız, ve çokta sade bir misal veriyor, basit bir misal veriyor Allah; huzurunda yüksek sesle konuşursanız. Zannedilmesinki sûre-i Hucurat'ın bu ilk âyetleri asr-ı saâdette hayat-ı Resûlullah'ın müddetiyle sınırlıydı. Hayır efendim bu değildir. Bakın bir hadise anlatayım başımdan geçti. Eskiden Mescid-i Nebevî'yi Ramazan haricinde yatsı namazından bir-bir buçuk saat sonra kapatırlar, temizlik yaparlar sabah namazından bir saat evvel açarlardı. O arada bazı özel izin alabilenler özel küçük gruplar halinde ziyarette bulunabilirlerdi. Fakir elhamdulillah öyle birkaç özel ziyarette bulunanların arasında bulundum. Ve başımızdaki bir büyüğümüz, bir hâfız ağabeyimize 'Bir aşr-ı şerif oku' dedi. Şebeke-i Şerifin karşısında iki diz üstü oturmuşuz, edeb içinde, işaretle 'aşr-ı şerif oku' dedi. Gayet tiz perdeden bir Eûzu-Besmele çekti hâfız ağabeyim. Demir gibi hâfızdı -öyle tabir ederler ya - Allah rahmet eylesin demir gibi hâfızdı. Eûzu-Besmele'den sonrası yok, gelmiyor, sıfır. Sıkıntı içinde birden ter boşaldı. Bir başka hâfız ağabeyimiz eliyle işaret etti gayet yumuşak bir seda ile "Eûzubillâhimineşşeytânirracîym Bismillâhirrahmânirrahîym" ve okudu âyeti. Bu başımdan geçmiş, olmuş bir hadisedir. Şebeke-i Resûlullah'ın önünde bile bağırılmaz.

Hayri Akıncı: Çünkü O hayattadır aslında değil mi?

Ömer Tuğrul İnançer: Ve onun vârisleri olan zevât-ı kirâm'ın yanında da edebe mahalif davranılmaz. Allah amelleri habt eder. Resûlullah Efendimizin hayatı ile sınırlı değildir. Onun vârisleri vardır. O'na giden yolu gösteren, tarif eden, o yoldan gidenler vardır. Onların huzurunda da adam gibi haraket edilmesi lâzımdır. Çünkü adamların huzurunda olduğunu bilenler yükselerek Allah'ın huzurunda olduğunu bilirler, ona göre hep edebli

davranırlar. Çünkü edeb insanlardan kabahatini saklamak değildir, Allah'ın huzurunda kabahat yapmamaktır. Allah'ın huzuru belli bir mekâna belli bir zamana mahsus olmadığı, her zaman olduğu için öyle öyle ögrenilir, talim edilir. İşte Efendimiz Aleyhüsselâtü Vesselâm'a salât okumak belli sloganlarla "Allâhümme salli alâ seyyidina Muhammed", "Sallallâhu aleyhi ve sellem" gibi sloganlara sıkıştırılamaz. Mutlaka zât-ı seniyyesinden bahsederken sair zevâttan bahsedildiğinden fazla bir tâzim ve muhabbet kelimesi gerekir. Ben yarı meczub bir ağabey tanıdım "Muhammedciğim Efendim" diye bahsederdi. İfade edemiyor, sevgisine doymuyor, Efendimiz demiyor ama laubalilik yapmıyor, yarı meczub, "Muhammedciğim Efendim" derdi. Ve biz toplum olarak öyle bir terbiyeli haldeydik, ne yazık ki bazı düşüncelerde sofuluk ağır bastı, çocuklarımızı Muhammed diye çağırmaya başladık bu yanlıştır. Kimse kusura bakmasın. Ciddi bir terbiyedir bu. Biz ism-i şerîfi nebî'nin lalettayin insanlar arasında kullanılmasın diye Mehmed'e çevirmişizdir. Çünkü Resûlullah Efendimizin Ahmet gibi, Mahmut gibi ismi, Mustafa gibi Mürteza gibi sıfatları olabilir ama Muhammed ism-i şerîfi kelime-i tayibesi Allah'ın kelâmıdır. Çünkü Ahmet lafında İncilde "Benden sonra Ahmet gelecek" diye Hazret-i İsa'dan nakildir. Ama Muhammed kelime-i tayibesi Allahu Zü'-l Celâl'in lafzıdır. Şimdi, çocuk yaramazlık yapar ismiyle hitap edersen işte "ulan kereta" diyebilirsin. Ama Allah korusun ulan'dan sonra ism-i şerîfi nebî sarfedilemez. Biliyorsunuz stadyumlarda türlü türlü tezahüratler ve terbiyesizliklerde yapılabiliyor. O çocuğun o ismine de yapıldı. Ben oturup ağladım ama. Bu Resûlullah'a sevgi ve saygı değildir. Benim çocuğumun adı da Muhammed. Ama başka bir ismi'de var ben Emre diye kullanıyorum. Muhammed nüfus kağıdında, orada yazıyor. İsmi şerifi nebî'yi taşıdığı için şefaat-i nebî'ye inşa'Allah mazhar olur diye bir dua mahiyetindedir. Ama ben çocuğuma ism-i nebîyle hitab edemem. Bunu lütfen bu cemiyet artık kaldırsın. Yoktu eskiden. Benim çocukluğumda Muhammed isimli çocuk yoktu, şimdi dolu. Terbiye bakımından hırsını almak için değil kabahat yapıyor çocuk, bağıracaksın, bağaramazsın. Onun için işte Efendimize salât okumak çocuğuna Muhammed ism-i şerîfini koyduğun halde kullanmamaktır. Ama vefat etmiş bir büyük zât hakkında mesela Fatih Sultan Muhammed Han diyebilirsin. Çünkü zaten saygılı bir kelime kullanıyorsun. Efendimizin adaşıdır, onu söyleyebilirsin. Ama mesela bir ne bileyim kabahat yapmış bir Mehmed'e öteki ismi kullanamazsın. İşte salavat demek bunlar demektir.

Hayri Akıncı: Gündelik hayata yansımaları bunlar.

Ömer Tuğrul İnançer: Tâzimdir. Yüceltmek değildir, biz yüceltemeyiz Efendimizi.

Hayri Akıncı: Biz O'nu anmakla yüceleriz ancak.

Ömer Tuğrul İnançer: Muhammed İkbal'in bir kitabı vardır meşhur Pakistanlı bir Resûlullah aşığıdır Muhammed İkbal. Hazret-i Fâtıma hakkında bir kitap. "Ben bu kitabı yazıp içinde Fâtıma validemizin isminin geçmesiyle O'na birşey değil, kitabıma bir şeref ve kendime bir haysiyet kazandırdım" diye kitabın önsözü böyle. İsm-i şerîfi Fâtıma bile insana bir şeref kazandırır. Resûlullah Efendimizin ism-i şerîfi'de öyledir. Onun için ben tekrar tekrar söylüyorum Efendimize salâvat okumak o sloganlaşmış iki kelimeden ibaret olmadığı gibi, zât-ı seniyyeleri hakkında her türlü tâzimkâr ve muhabbetli, laubaliliğe düşmeden her türlü muhabbetli ifade Efendimiz hakkında bir salavattır. Ve bütün dualar; "Bi hurmeti seyyidül murselin", "Bi hürmeti sultan-ul enbiyâ" denmedikçe yerine ulaşmaz ama salavat duası hariç. "Allahümme" Ey Allahım, "Salli Ala" O'nun için salât et, "Seyyidina" Efendimiz, seyyidina, habîbina, kurretü'l-Ayn, gözümün nuru, başımın tacı ne dersen de. Bir de maalesef bir başka yanlış düşünceyle aman Resûlullah'ı bu kadar övmeyin lakırdısını son zamanlarda bir takım çevrelerden duymaya başladık. Resûlullah Efendimizi hakkıyla övmek zaten mümkün değildir. Hiçkimse Resûlullah Efendimize 1400 senedir Tanrılık isnat edememiştir, çünkü Allah Habîb-i Edîb-i Zîşan'ını Tanrılık isnadından muhafaza etmektedir. Bunu da böyle bilmek lâzımdır. Kur'ân-ı Kerîm'deki Muhammedun Resûlullah tabiri Allah tarafından korunan bir hükümdür, çünkü bu "Kur'ân'ı Ben indirdim, hükmünü Ben korurum" buyurmuştur. Onun için böyle bir tehlike mevzu bahis değildir, bu olsa olsa onların kendi putperestlik korkusundandır. Biz elhamdulillah Allah ve Resûlünün mü'miniyiz, putperest olma korkumuzda yoktur.

Hayri Akıncı: Allah razı olsun hocam, çok teşekkür ediyorum.

Ömer Tuğrul İnançer: Estağfirullah efendim.

* Bu söyleşi Dost TV'de Hayri Akıncı'nın sunduğu ve Ö. Tuğrul İnançer'in konuk olduğu "Gönül İkliminde" adlı program'dan deşifre edilmiştir.

Na‘t-ı Şerîf

Müstenîrindir semânın âfitâb ü mâhı da
Müstecîrindir zemînin bî-nasîb ü şâhı da

Sen o yektâ rehber-i Haksın ki ey maksûd-ı gül
Hep seni gûyâ şu kevnin reh-revân ü râhı da

Dilde ancak nâm-ı pâkinle olur vahdet-nümâ
Lâ ilâhe nefyi de, isbât-ı illâ’llâhı da

Ey ebed mektûm olan râz-ı Hudâ mâhiyyetin
‘Acze uğratmışdır istidlâl ü istiknâhı da

Ey muhâlü’l-hâl mu‘ammâ, ey me’âl-i Kibriyâ
Eylemiş dem-beste sırrın ârif ü âgâhı da

Ey yegâne hâver-i mihr-i ezel, zâtın senin
Sâde halkullâhı ‘âşık kılmamış, Allâhı da

Bâb-ı kudsiyyet-me’âbındır bütün ‘âşıkların
Ka‘be-i ‘ulyâsı da, hâcet-revâ dergâhı da

Şevk-i bûs-ı âsumânındır nesîmin gerdişi
Hâk-i pâyın olmadır her zerrenin dil-hâhı da

Reh-güzâr-ı nâzına serpilmedir âmâl-i gül
Bülbülün handen niyâzı nâle-i cân-gâhı da

Şu‘le-zâr-ı iştiyâkındır bu ‘abd-i mahzının
Rûh-ı mahrûkü’l-firâkı sîne-i evvâhı da

Yâ Resûla’llâh kılsın bir nigâh-ı vuslatın
Nâ’il-i feyz-i likâ Tâhir gibi güm-râhı da

Tahir’ül Mevlevi

Ahmet Efe

Edebiyatımızda Peygamber Sevgisi – Na'tlar

» Prof. Dr. Emine YENİTERZİ

Ahmet Efe

“Peygamber nasıl insanın ufkuysa, na’t da şiirin ufkudur. Na’t Peygamber’in şiirle yapılmak istenen portresidir. Na’t, en ileri ve en mükemmel bir sevgi ifadesidir."

Klasik Türk edebiyatı; na’t, esmâ-i Nebî, sîre(siyer), mevlid, hilye(şemâ’il-i şerîf), ahlâku’n-Nebî, mi’râciyye, mu’cizat-ı Nebî, gazavât-ı Nebî, hicretü’n-Nebî, vefâtü’n-Nebî, şefâat-nâme, bi’set-nâme, kırk hadis, yüz hadis, bin hadis, Kasîde-i Bür’e tercüme ve tahmisleri ile tıbb-ı Nebevî gibi Hz. Peygamber’le ilgili türler yönünden son derece zengindir;. Hz. Peygamber’i konu edinen bu türler içinde en geniş yeri, Hz. Peygamber’in vasfına ve methine mahsus bir tür olan na’tlar alır.

Na’t Kelimesinin Anlamı

Sanatkâr diliyle na’t; “Peygamber nasıl insanın ufkuysa, na’t da şiirin ufkudur. Na’t, Peygamber’in şiirle yapılmak istenen portresidir. Na’t, en ileri ve en mükemmel bir sevgi abidesidir” (Sezai Karakoç) sözleriyle anlatılır. Sözlüklerde; “bir kimsede bulunan şeyleri vasfetmek, methetmek, vasf edilenin iyi ve güzel yönlerini anlatmak” şeklinde tarife edilen na’t, edebî bir terim olarak da “Hz. Peygamber’i övmek, üstün özelliklerini dile getirmek, ona duyulan sevgi ve bağlılığı dile getirmek üzere yazılan şiir” manasına gelir. Kültürümüzde kelimenin sözlük anlamı ikinci planda kalmış, terim anlamı öne çıkmıştır. Ayrıca na’tların şiir tarzındaki yaygın telakkisine rağmen çok sayıda mensur örneği de mevcuttur. Edebiyatımızda insanların vefatından sonra kaleme alınan övgü amaçlı şiirlere ağıt, mersiye gibi isimler verilirken, Hz. Peygamber için yazılan şiirlere na’t/medhiye gibi isimlerin verilmesinde dikkati çeken bir incelik de Yüce Peygamber’in daima hayatla bağlantılı, daima diri olduğu telakkisini vurgular.

Na’t Türünün İlk Örnekleri

Hz. Peygamber’e sevgi ve bağlılık hislerinin söze döküldüğü ilk şiir, Yüce Peygamber’in dünyaya gelişinden yedi yüzyıl öncesine ait, Es’ad Ebû Kerîb el-Himyerî’nin[1] şu mısralarıdır:

Şüphesiz, yaratıkları yoktan var eden Allah tarafından bir resul, bir elçi olan Ahmed’e şehâdet ederim.
Ömrüm O’nun ömrüne yetişse, O’na vezir (yardımcı) olur, aynı zamanda amcaoğlu olurdum.
Düşmanlarına karşı kılıçla savaşır, sinesinden elem ve kederi siler, ferahlatırdım. [2]

Asr-ı saadette kaleme alınan ilk na’tın, A’şâ (Meymûn b. Kays ö. 629?)’ya ait olduğu söylenir. [3] Yazdığı kasideyi Hz. Peygamber’e sunmak için Yemen’den Hicaz’a gelir. Ancak Kureyşliler şairin yalnızca bir miktar dünyalık alabilmek için bu şiiri yazdığını öğrenince, A’şâ’ya yüz deve hediye ederler, şair de Medine’ye gitmekten ve kasidesini Hz. Peygamber’e sunmaktan vazgeçer. A’şâ’nın maddiyata dayanan tavrı ve samimiyetsizliği sebebiyle bu şiire fazlaca değer verilmez.

“Şuarâ’ü’n-Nebî” olarak tanınan Abdullâh bin Revâha(ö. 629), Ka’b bin Mâlik(ö. 670) ve Hassân bin Sâbit(ö. 680?) ile Âmir bin Sinân(İbnü’l-Ekvâ, ö. 628) ve Abdullah bin Abbâs(ö. 687–8) Arap edebiyatının ilk na’t şairleridir. Ancak asr-ı saadette kaleme alınan na’tlar arasında en büyük şöhrete ve tesire sahip olan şiir, Ka’b bin Züheyr’(ö. 645?)in “Kasîde-i Bürde”sidir. İlginç hikâyesi ve Hz. Peygamber’in huzurunda okunup bizzat Yüce Peygamber tarafından şairin ödüllendirildiği bu kaside bütün İslam edebiyatlarında istisnaî bir öneme sahiptir.

Türk Edebiyatında Na’t

Türk edebiyatındaki ilk na’t örneği, ilk İslâmî Türk eseri olan Yusuf Has Hâcib’in Kutadgu Bilig (1069) adlı siyasetnamesindeki, “Yalavaç Aleyhi’s-selâm Ögdisin Ayur” başlığı altındaki on beş beyitlik bölümdür. İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılar döneminde başlangıcını tespit edebildiğimiz bu na’t yazma geleneği; Edîb Ahmed Yüknekî’nin **Atabetü’l-Hakâyık** ve Ahmed-i Yesevî’nin **Dîvân-ı Hikmet** adlı eserlerinden sonra Anadolu sahası dışında; birçok şair tarafından

“Bütün medhiyeler bir katredir bahr-i kemâlinden
Yüce şânında Hal medhiye inzâl etti Kur’ânı”

devam ettirilir. Bu sahada on beşinci yüzyılda Çağatay edebiyatının zirveye ulaşan şairi Ali Şîr Nevâî, divan ve mesnevîlerinin tamamı yanında mensur eserlerinde de yer verdiği birçok na’tla; na’t şairi unvanına lâyık bir şahsiyet olarak değerlendirilebilir.

Anadolu’da; Mevlâna’nın Farsça, Yunus Emre’nin Türkçe na’tlarıyla bu tür on üçüncü asırdan itibaren; anonim, âşık ve tasavvufî halk edebiyatı, divan edebiyatı ve Tanzimat’tan günümüze kadar uzanan son dönem edebiyatımızda tahmin edilebileceğinden çok daha fazla sayıda, binlerce örnekle karşımıza çıkar. Klasik edebiyatımızda altı asır boyunca son derece zengin ve güçlü bir şair kadrosuyla devam ettirilen na’t geleneğinin yaygınlığına dair en belirgin delil; mürettep divanlarında na’ta yer vermeyen şairlerin üç beş isimle sınırlı oluşudur.

Na’t yazma geleneği Tanzimat’ın ilânıyla başlayıp günümüze kadar uzanan ve daha çok batı kültürünün tesiriyle gelişen edebiyatımızda yerini muhafaza ederken, günümüzde de bütün canlılığı ile devam etmektedir.

Na’t Şairleri

On yedinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren edebiyatımızda na’tlardan müteşekkil divanlar görülmektedir. Himmetzâde Abdullah’(Abdî, 1640–1710)ın hurûf-ı hecâya göre kâfiyelenmiş 29 kaside ve diğer musammat na’tlarıyla Dîvân-ı Nu’ût’u[4]; Yahyâ Nazîm’(ö. 1727)in bütün nazım şekillerinde kaleme alınmış toplam 297 na’tının yer aldığı, beş mürettep divandan oluşan hacimli eseri[5] bu tarzdaki eserlerin öncüleri kabul edilebilir. On sekizinci yüzyıl şairi Neccârzâde Rızâ’(ö. 1746)nın beş bölümden oluşan divanının da büyük kısmını gazel tarzındaki na’tlar teşkil eder. [6] Salâhî-i Uşşâkî’(1717–1782) nin Türkçe Divanı’nda ise 141 na’t mevcuttur. Şairin Arapça ve Farsça divanlarındaki na’tlar eklenince bu sayı 200’ü geçer. [7] Aynı gelenek on dokuzuncu yüzyılda Nazîfî’(ö. 1860), Mehmed Fevzî(ö. 1900) ve Mehmed Tevfîk’(1826–1901)in eserlerinde de devam ettirilir. [8]

Şairleri Na’t Yazmaya Sevk Eden Sebepler

Şairleri na’t yazmaya sevk eden sebepleri; Yüce Peygamber’i övmekte Cenab-ı Hakk’a ve Kuran-ı Kerim’e uyma arzusu, O’na duyulan büyük sevgi, O’na olan bağlılığın ifadesi, şefaat talebi ve klasik şiirin tertip hususiyetlerine bağlamak mümkündür.

Hz. Peygamber’e duyulan sevgi:

Klasik şiirimiz büyük nispette sevgiye ve sevgiliye hasredilmiştir. Na’tlar ise sevgiyi terennüme en müsait türdür.
Muhabbetden Muhammed oldı hâsıl
Muhammedsiz muhabbetden ne hâsıl

Âhiret bâzârına vardukda eyler fâ’ide
Nakd-i aşkuñdur anuñ kim serverâ ser-mâyesi
Zâtî

Bu veciz beyitlerde de ifade edildiği gibi edebî kültürümüzde her mümin bir âşık, Hz. Peygamber ise tek maşuk-ı hakikî olarak telakki edilmiş; hem Allah’ın hem de insanların sevgilisi, Habibullah ve Habib-i İbâd olan Yüce Peygamber’e na’tlar vasıtasıyla arz-ı muhabbet ve methiye hisleri ifadeye çalışılmıştır. Bu arada şairler Hz. Peygamber’i tavsif ve tasvir amacıyla divan şiirinin bütün malzemesini, söz sanatlarını kullanmaya; dolayısıyla şairlik hünerlerini göstermeye imkân bulmuşlardır. Örneğin Hz. Peygamber’in fizikî özelliklerini konu edinirken edebî, dinî ve tasavvufî teşbihlerden önemli ölçüde faydalanan şairleri; “Ferd-i Bî-çûn u Çerâ” (niceliksiz ve niteliksiz) olan, benzeri ve zıddı bulunmayan Cenab-ı Hakk’a tevhidler yazmaktan ziyade na’t vadisine sürükleyen önemli bir sebep de arz edilen özellik olmuştur.

"Ya Muhammed" - Davut Bektaş

Hz. Peygamber'i övmekte Cenab-ı Hakk'a ve Kuran-ı Kerim'e uyma arzusu:

Kuran-ı Kerim'de birçok ayette Hz. Peygamber'in ahlâkı, merhameti, üstün ve örnek şahsiyeti Cenab-ı Hakk'ın diliyle methedilir:

Bütün medhiyeler bir katredir bahr-i kemâlinden
Yüce şânında Hak medhiye inzâl etti Kur'ânı
Hüseyin Şemsi Ergüneş

"Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e çok salâvat getirirler (överler). Ey inananlar, siz de O'na salâvat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin" (Ahzâb, 33/56) ayeti de müminleri Hz. Peygamber'e sevgi ve saygılarını dile getirmeye teşvik etmektedir:

Hakka pey-revlik edip kâ'ide-i medhinde
Eyledim eşk-i hacâletle bu yüzden inşâd
Nâbî

Klasik şiirimizin büyük üstadı Şeyh Gâlib bu konuya işaret ederken, Allah'a şirk koşmanın en büyük günah olduğunu hatırlatır ama şairane bir zekâ ve cüretle, Hz. Peygamber'i methetmekte yüce yaratıcıya ortak olmanın suç veya isyan sayılmayacağını dile getirir:

Senin medhinde şirket eylesem Mevlâya ma'zûrum
Bu bâbda cürm ü isyâna bakılmaz yâ Resûlallâh
Şeyh Gâlib

İşte bu yüzden şairler Hz. Peygamber'in övgüsünü şiir diliyle ifade etmeyi kendileri için zevkli bir görev addetmişler, hatta Cenab-ı Hakk'ın habibinin övgüsünü şair diliyle duymak için insanlara edebî zevk ve belâgat gibi meziyetler verdiğini belirtirler:

Kim vermez idi kimseye Hak hüsn-i tabî'at
Halk etmez idi kimseyi kısm-ı bülegâdan

Gûş etmek eğer olmasa maksûd-ı İlâhî
Evsâf-ı dil-ârânı zebân-ı şu'arâdan
Nâbî

Şairlerimiz Hz. Peygamber'in en büyük mucizesi olan Kuran-ı Kerim'i, onun şanını ilan eden bir methiye kabul ederken Cenab-ı Hakk'ın övdüğü o yüce zatı methetmekteki yetersizliklerini de itiraf ederler:

Hazret-i Hakk olunca meddâhın
Nice medh eyleye seni Yahyâ
Şeyhülislâm Yahyâ
Sen vahy-i âsumân ile ettiğini ayân
Ben kim olam ki şi'r ile şerh ü beyân kılam
Şeyhülislam Kemâl Paşazâde

Bu özellik na'tların devlet büyüklerine övgü için kaleme alınan kasidelerden ayrılan bir yönüdür. Kasidelerde şairler fahriyye bölümünde kendi şairlik kudretlerini

överken, na'tlarda, Kelâmullah ile övülen bir şahsı methetmeye kimsenin gücünün yetmeyeceğini, İlâhî bir vahiy olan Kuran-ı Kerim yanında şiirin yetersiz kaldığını, şairlik güçlerinin de Yüce Peygamber'i övmede aciz olduğunu belirtirler. Nâbî, konuyu şairane bir bakış açısıyla ele alarak Hz. Peygamber'in avucunda taşların tespihi ve ağaçların ona selâm vermesi mucizelerine işaretle; O'nun huzurunda taşların, bitkilerin bile dile gelmesinden cesaret alarak na't yazmaya cüret ettiğini söyler:

Bende de cür'et-i medhin o memerdendir kim
Geldi nutk etti huzûrunda nebâtât u cemâd
Nâbî

Yine de Yüce Peygamber'i methetmek Kevser suyu elde etmek için kuyu kazmaya benzetilir:

Ne haddim var senin medhin yazam ben
Nite Kevser için kuyu kazam ben
Mehmed (Işk-nâme)

Yüce Peygamber'in şefaatine nail olma isteği:

"Kasîde-i Bürde" şairi Ka'b bin Züheyr'in kasidesiyle hem ölümden kurtulması hem de Hz. Peygamber'in affına ve ihsanına nail olması, şairlere na'tlar vasıtasıyla şefaate ulaşma ilhamı vermiştir:

Cenâb-ı pâkini medh eyledükde bir kasîdeyle
Çü senden oldı Ka'b İbni Züheyre bürde ihsânı
Rızâyî midhatünde pey-rev-i Ka'b-ı mübârekdir
Visâl-i menzil-i maksûda n'ola olsa erzânî
Rızâyî

Çünkü Ka'b İbni Züheyrin günehin afv itdün
Müjde-i afv ile eyle bu günehkârı da şâd
Nâbî

Şairlerimizin talibi olduğu af ve ihsan, Hz. Peygamber'in mahşerde tecelli edecek olan şefaatidir. Şefaat ümidi bütün na'tlarda en önemli muhteva hususiyeti olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla na'tlar yalnızca Peygamber methini konu edinen şiirler olmak dışında; şefaat istenilen "istişfâ' " ve yardım dilenilen "istimdâd" türlerinin özelliklerini de gösterirler. Bu bakımdan na'tlar; Hz. İsa'nın can bağışlayıcı nefesi gibi her derde deva bilinmiş, özellikle günahkârların yegâne dermanı, cehennem korkusuna karşı Müslümanların sığınağı, adeta ateşe karşı bir muska kabul edilmiştir:

Ser-levh-i na't-ı nakş-ı cemâl-i Peyamberî
Kim hırz-ı cân-ı ümmet imiş havf-ı nârdan
İsmetî

Tâcîzâde Cafer Çelebi'nin;

Ey ser-firâz-ı halk etek senin el benim
Şol gün ki ola bir ayak üstünde bin ayak

sözleriyle tasvir ettiği mahşer gününde, o müthiş hengâmede insanlar kendilerine bir şefaatçi arayacak ancak başvurdukları diğer peygamberler "nefsî nefsî" yani nefsim, kendim diyerek insanlara başka şefaatçi aramasını söyleyecek; bunun üzerine herkes Hz. Peygamber'e gidip Allah'ın en son ve en sevgili peygamberinden affolunmaları için şefaatini isteyeceklerdir. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Yüce Peygamber; "Yâ Rab ümmetî, yâ Rab ümmetî" diyerek yalnızca ümmetinin kurtuluşunu dileyecek, "Makâm-ı Mahmûd"un sahibi olan, sözü Allah katında makbul olan şahlar şahının duası kabul edilecek ve şefaat hazinesi açılacaktır. Na'tlarda şairlerin büyük bir samimiyetle ifade ettikleri bu hadisenin en güzel tasvirini Şeyh Gâlib'in müseddes na'tında görürüz:

Ol dem ki velîlerle nebîler kala hayran
"Nefsî" deyü dehşetle kopa cümleden efgan
Ye's ile usâtın ola ahvâli perîşan
Destûr-ı şefâatle senindir yine meydan
Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammed'sin efendim
Hak'tan bize sultân-ı mü'eyyedsin efendim

Hz. Peygamber'e bağlılığın nişanı:

Şairleri na't yazmaya teşvik eden sebeplerden biri de Yüce Peygamber'e sevgi ve bağlılığını dile getirme, bu yolla himayesine mazhar olma dileğidir. Şeref Hanım'ın aşağıdaki beytinde bu istek açıkça belirtilir:

Na'ttan gerçi ümîd-i şu'arâ
İntisâb etmedir ey şâh sana

On beşinci yüzyıl şairi Mehmed de; sahralar kâğıt, ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa; melekler, insanlar ve cinler kıyamete kadar gece gündüz çalışsalar Yüce

Şairlerimizin talibi olduğu af ve ihsan, Hz. Peygamber'in mahşerde tecelli edecek olan şefaatidir. Şefaat ümidi bütün na'tlarda en önemli muhteva hususiyeti olarak karşımıza çıkar.

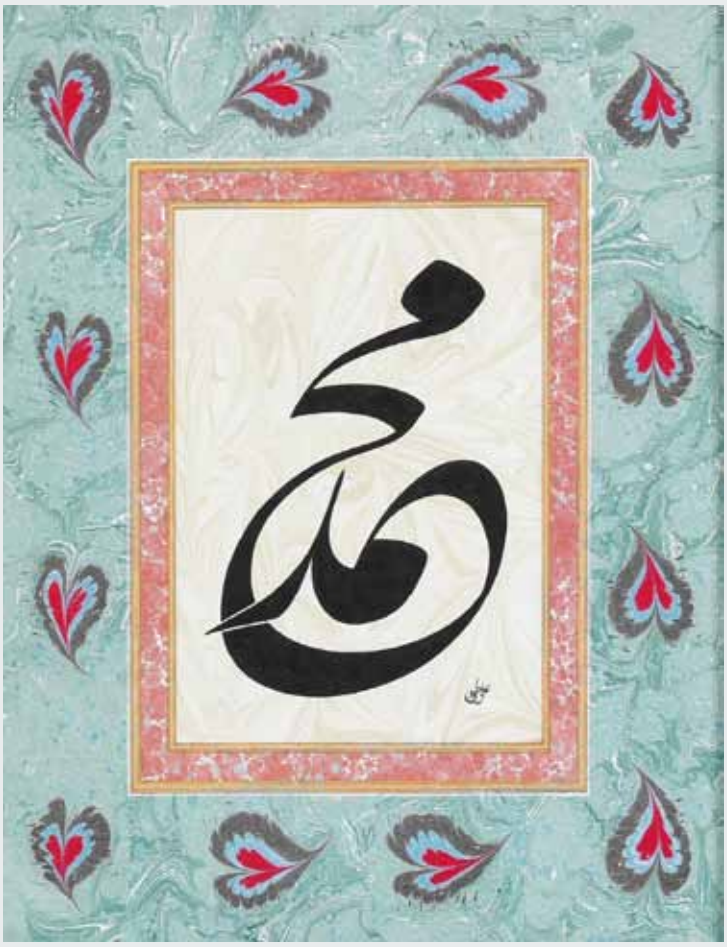

"Muhammed" - Ali Toy

Peygamber'in na'tının binde birini yazamayacaklarını, ancak ona duyulan büyük sevgiden dolayı böyle bir âdet olduğunu hatırlatırken hoş bir hikâye anlatır. Hz. Yusuf pazarda köle olarak satıldığı zaman, onun güzelliğini gören halk ağırlığınca altın teklif ederken yaşlı bir kadıncağız da elinde bir iki parça iplikle mezada yetişmek için koşmaktadır. O güzel için herkes evini barkını ortaya koyarken, kadıncağızın elindeki ipliği görenler ona gülünce kadın cevap verir:

Metâ'ım ger kamunun kemteridir
Desinler Yûsuf'a bu müşterîdir

Tertip hususiyeti: Na'tların bu derece yaygın olmasının bir diğer sebebi de bütün İslâm edebiyatlarında ortak bir tertip hususiyetine dayanır. Hacimli veya küçük, tıptan tarihe, coğrafyadan astronomiye kadar dinî, ilmî ve edebî bütün eserlere "hamdele" ve "salvele" ile başlanması İslâmî bir gelenektir. Bu meyanda mensur eserlerin mukaddimelerinde "salvele" yanında bazen birkaç cümle veya birkaç beyitle, bazen de müstakil bir bölüm hâlinde Hz. Peygamber'in na'tına yer verilmiştir. Manzum eserler olan divan ve mesnevîlerde ise tevhid ve münâcâttan sonra Hz. Peygamber methinde bir na'tın mevcudiyeti vazgeçilmez bir bölümdür. Bazı mürettep divanların mukaddime, tevhid, münâcât sırasına yer vermeden doğrudan na'tla başladığını da görürüz. Bunun yanında şairler divanlarında mukaddimeden başlayarak, hemen her bölümde ve bütün nazım şekilleriyle na'tlar kaleme almışlar; kaside, gazel, müstezâd, mesnevî, kıt'a, nazm, terci-i bend, terkib-i bend, musammatların her çeşidi, rubaî, tuyuğ, müfred ve mısra şeklinde yazılan na'tlar divanların her bölümüne serpiştirilmiştir. Bu nazım şekillerindeki na'tların bütün örneklerini Yahyâ Nazîm(ö. 1727)'in beş divandan oluşan hacimli eserinde görmek mümkündür.

Na'tların Kaynakları

Na'tların kaynağı öncelikle Kuran-ı Kerim'deki Hz. Peygamber'i över mahiyetteki ayetlerdir. Kuran-ı Kerim'de birçok ayette Hz. Peygamber'in ahlâkı, merhameti, her yönüyle üstün ve örnek şahsiyeti bizzat Cenab-ı Hakk'ın diliyle methedilir:

Andolsun size, içinizden bir peygamber geldi ki zahmet çekmeniz onu incitir ve üzer. Size çok düşkündür, müminlere çok merhametlidir, çok şefkatlidir. (Tevbe, 9/128)

Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. (Enbiya, 21/107)

Hz. Peygamber dışında dünyada hiçbir şahıs için asırlar boyunca devam eden zengin bir edebî gelenek yoktur.

Sizin için Allah'ın resulünde pek güzel bir örnek vardır. (Ahzâb, 33/21)

Hiç şüphesiz büyük bir ahlâk üzeresin sen. (Kalem, 68/4)

Diğer yandan hadisler ve esmâ-i Nebî, sîre, mevlid, hilye, ahlâku'n-Nebî, mi'râciyye, mu'cizat-ı Nebî, gazavât-ı Nebî, hicretü'n-Nebî ve şefâat-nâme gibi türler de na'tlar için kaynaktır.

Na'tlarda Muhteva

Na'tlar muhteva yönünden incelendiği zaman; şairlerin Hz. Peygamber'in isim ve sıfatlarını, kâinatın efendisi, yaratılışın gayesi, Cenab-ı Hakk'ın Habib'i olduğunu, örnek ahlâkını, üstün vasıflarını, fizikî özelliklerini, mucizelerini, miracını ve diğer peygamberlerden üstünlüğünü ayet ve hadis iktibaslarıyla ele aldıkları görülür. Özellikle na'tların son bölümünde günahkârlığını itiraf ederek şefaat talebinde bulunan şairler kıyamet gününün tasvirini, o çetin günde şefaat yetkisinin yalnızca Hz. Peygamber'e mahsus olduğunu, onun âlemlere rahmet olarak gönderildiğini ve Şefîü'l-Müznibîn oluşunu vurgularlar. Divan şiirindeki na'tların Peygamber'e, âline ve ashabına salât ve selâmla bitirilmesi de yaygın bir muhteva hususiyetidir.

Günümüz na'tlarında bu klasik muhteva kısmen yer almaktadır. Muhteva yönüyle divan şiirindeki na'tlarla günümüzde yazılanlar karşılaştırıldığı zaman günümüz şairlerinin Hz. Peygamber'in hayatına dair siyer konularına daha fazla yer verdiği; ayrıca Kuran ve hadis kültüründen ziyade ağırlıklı olarak kendi hissiyatlarını dile getirdikleri dikkati çeker.

Na't Türünün Meşhur Örnekleri

Klasik edebiyatımızdaki binlerce na't arasında şöhreti veya tesiriyle doruğa ulaşanları belirtmek gerekirse; Fuzûlî'nin; **Su Kasidesi**, [9] Gâlib'in;
Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin efendim
Hakdan bize sultân-ı mü'eyyedsin efendim

beyitleriyle müseddes-i mütekerrir şeklindeki na'tı ve Fehîm-i Kadîm'in;

Mihr ü meh kim devr iderler âlemi her rûz u şeb
Devr-i nâ-hemvâr-ı eflâke gülerler rûz u şeb

matlalı, daha çok edebî muhitlerde ün kazanan; Yahyâ Nazîm, Vahîd Mahtûmî, Neşâtî, Himmetzâde Abdullah, Şeyh Gâlib ve İzzet Molla gibi şairler tarafından tanzir edilen; rûz u şeb redifli na'tına vermek mümkündür. Ayrıca Nâbî'nin hac yolculuğunda Medine'ye girerken söylediği rivayet edilen;
Sakın terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâdur bu
Nazargâh-ı İlâhîdür makâm-ı Mustafâdur bu

matlalı gazeli ile Zâtî'nin;

Kâmetün ey bûstân-ı lâ-mekân pîrâyesi
Nûrdan bir servdür düşmez yire sâyesi

matlalı na'tı meşhurdur.

Tanzimat'tan sonra gelişen edebiyatımızda Yaman Dede'(Abdülkadir Keçeoğlu, 1888–1962)nin;
Gönül hûn oldu şevkinden boyandım yâ Resûlallâh
Nasıl bilmem bu nîrâna dayandım yâ Resûlallâh
Ezel bezminde bir dinmez figândım yâ Resûlallâh
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Resûlallâh

bendiyle başlayan manzumesi ve Arif Nihat Asya'(1902–1975)nın Dualar ve Aminler'de yer alan Na't başlıklı;

Seccaden kumlardı...
……..
……..
Devirlerden, diyarlardan
Gelip göklerde buluşan
Ezanların vardı!

mısralarıyla devam eden şiiri büyük şöhrete sahiptir.

Sonuç

Na'tlara dair çalışmalarımız sonucunda aşağıdaki tespitlere ulaşmak mümkündür.

1. Türk edebiyatı Hz. Peygamber'i konu edinen türler bakımından son derecede zengindir.

2. Hz. Peygamber'i konu edinen bütün türlerde O'nun övgüsü dolayısıyla na't muhtevası mevcuttur; na'tlarda da Hz. Peygamber'le ilgili türlere dair malzeme geniş yer tutar. Ancak na't, Yüce Peygamber'in övgüsünü ve ümmetinin O'na olan sevgisini dile getiren müstakil bir türdür ve edebiyatımızda Hz. Peygamber etrafında gelişen türler içinde en yaygın ve geniş yere sahiptir.

3. Hz. Peygamber dışında dünyada hiçbir şahıs için asırlar boyunca devam eden zengin bir edebî gelenek yoktur. Semavî kitaplarda bizzat Cenab-ı Hakk'ın diliyle övülen Yüce Peygamber'in övgüsü, O'na inananların samimi sevgi ve bağlılığı Hz. Peygamber henüz dünyaya gelmeden önce yazılmaya başlanmış, halen devam etmektedir.

* Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, eyeniterzi@selcuk.edu.tr.

[1] Bu şahsın MÖ 115-MS 525 yılları arasında Yemen'de hüküm süren el-Himyeriyyûn adlı Arap hanedanına mensup olması muhtemeldir.

[2] Kâmil Miras, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi, Ankara 1982, C. VI, s. 45.

[3] Zeki Mübârek, el-Medâihu'n-Nebeviyye fi'l-Edebi'l-Arabî, Mısır 1354, s.17.

[4] Abdulmecit İslamoğlu, "Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu'ûtu", Ankara Üniversitesi SBE Yayımlanmamış YLT, Ankara 2003.

[5] Nazîm, Dîvân-ı Belâgat-Unvân-ı Yahyâ Nazîm, İstanbul 1257.

[6] Mehmet Özdemir, "Neccâr-zâde Rızâ Divanı'nın Edisyon Kritiği", Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE Yayımlanmamış YLT, Afyon 1999.

[7] Mehmet Akkuş, Hz. Peygamber'e Na'tlar (Dîvân-ı Nu'ût-ı Salâhî), Ankara, 1999.

[8] Mehmed Fevzî, et-Tevessülâtü'l-Fevziyye Fî-Nu'ûti'n-Nebeviyye, İstanbul t.y.; Es-Seyyid Mehmed Tevfîk, Kasâ'id-i Tevfîk, İstanbul 1304; Mehmet Elaldı, "Nazîf, Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Divanı'nın Tenkidli Metni", Selçuk Üniversitesi SBE Yayımlanmamış YLT, Konya 2005.

[9] Adem Çalışkan, Fuzûlî'nin Su Kasidesi ve Şerhi, Ankara 1992; Metin Akar, Su Kasidesi Şerhi, Ankara 1994

بسم الله الرحمن الرحيم

أبو بكر

عمر

عن علي رضي الله تعالى عنه

كان إذا وصف النبي صلى الله عليه وسلم قال

لم يكن بالطويل الممغط ولا بالقصير المتردد وكان ربعة

من القوم لم يكن بالجعد القطط ولا بالسبط كان

جعدا رجلا ولم يكن بالمطهم ولا بالمكلثم وكان في الوجه

تدوير أبيض مشرب أدعج العينين أهدب الأشفار

جليل المشاش والكتد أجرد ذو مسربة شثن الكفين

والقدمين إذا مشى تقلع كأنما يمشي في صبب

وإذا التفت التفت معا

عثمان

علي

وما أرسلناك إلا رحمة للعالمين

بين كتفيه خاتم النبوة وهو خاتم النبيين أجود الناس صدرا

وأصدقهم لهجة وألينهم عريكة وأكرمهم عشيرة

من رآه بديهة هابه ومن خالطه معرفة أحبه يقول ناعته لم أر قبله

ولا بعده مثله صلى الله عليه وسلم اللهم صل وسلم على نبي الرحمة و

شفيع الأمة محمد وآله وصحبه أجمعين كتبه حسين كوندوز عمر له

Bu cismim âteş-i aşkınla yansun yâ Rasûlallah
Dü-çeşmim hâb-ı gafletden uyansun yâ Rasûlallah

Gidüp boynumda zencîrimle ben ol Ravza-i pâke
Görenler hep beni dîvâne sansun yâ Rasûlallah

O rütbe ağlayam çöllerde feryâd eyleyem ben kim
Sirişk-i dîdem al kana boyansun yâ Rasûlallah

Şu kâfir nefs elinden bu dil-i bî-çâreyi kurtar
Yeter cürm ü kabâhatdan usansun yâ Rasûlallah

Kulun Leylâ'yı mahşer ehline Sen eyleme rüsvây
Günahından bu dünyada utansun yâ Rasûlallah

Leylâ Hanım

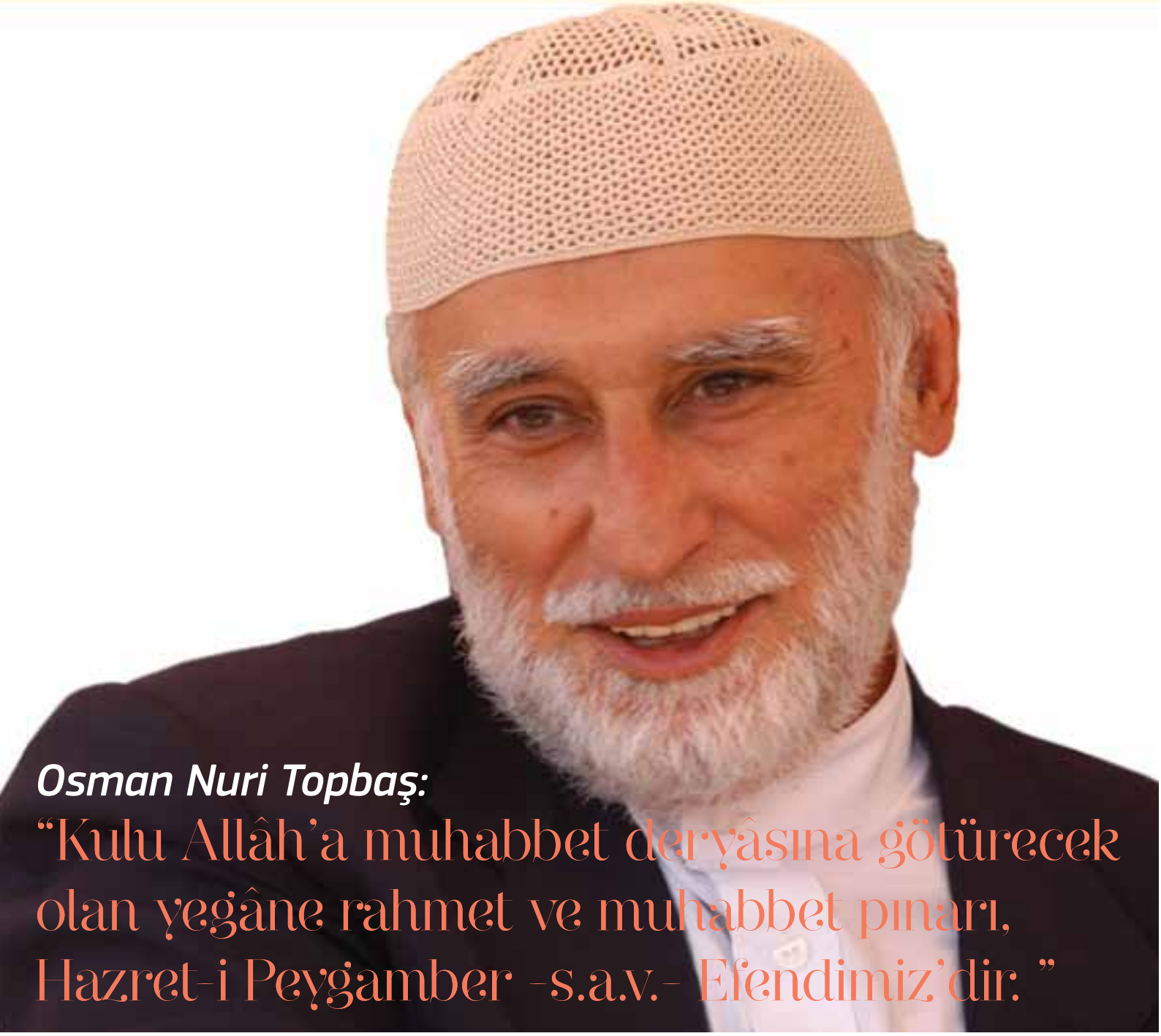

Osman Nuri Topbaş:

"Kulu Allâh'a muhabbet deryâsına götürecek olan yegâne rahmet ve muhabbet pınarı, Hazret-i Peygamber -s.a.v.- Efendimiz'dir. "

Muhterem Efendim, bizler için en kutlu doğum olan Rasûlullah Efendimiz'in cihanı teşriflerini, velâdetlerinin sene-i devriyesini kutluyoruz. Süleyman Çelebi'nin de buyurdukları üzere âlemlere rahmet olan, ilm-i ledün sultanı, tevhid-i irfan kânı Efendimiz'in teşriflerinin ve yine 12 Rebîulevvel günü âhiret âlemine doğuşlarının sizin mânâ âleminizdeki tezâhürlerinden biraz bahseder misiniz?

Cenâb-ı Hak; O Âlemler Sultânı'nı sevmiş, **"Habîbim"** buyurmuş; varlığı **Nûr-i Muhammedî** ile başlatmış; nübüvvet takvimine O'nu hâtem kılmış; O'nu **Fahr-i Âlem, Seyyidü'l-Beşer, Rasûl-i Ekrem** ve **Rahmeten li'l-âlemîn** eylemiş; kendisini, yani Allâh'ı sevmenin alâmeti olarak da **Hazret-i Peygamber'e aşk ile itaat etmeyi farz kılmıştır.**

Bundan dolayı felekler ve melekler O'na âşık, dünya ve âhiret O'na âşık, ilk insan O'na âşık, bütün peygamberler O'na âşık, O'nu kalp gözüyle gören O'na âşık, ashâb-ı kirâm O'na âşık, velhâsıl -kalbî durumlarına göre- **Ümmet-i Muhammed O'na âşıktır...**

O Âlemler Sultânı, öyle bir rahmettir ki, her varlık O'na olan muhabbeti nisbetinde Hak katında kıymet bulmuştur.

Nerede bir güzellik varsa, O'ndan bir akistir; O'nun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır. Nitekim âlemde bir çiçek açmaz ki, O'nun nûrundan olmasın! Zira O olmasaydı, hiçbir şey vücut bulmazdı. O ki, o yüzden varız.

Varlık Nûru Efendimiz, milâdî 571 yılının 20 Nisan'ına tesâdüf eden 12 Rebîulevvel Pazartesi sabahında tan yeri ağarırken zuhûr âlemine tenezzül ederek dünyamızı şereflendirdi. Dolayısıyla bu muazzez tecellînin yaşandığı hicrî 12 Rebîulevvel, mîlâdî 20 Nisan gün ve geceleri,

Asitanemizde bir gönül eri Osman Nuri Topbaş Hocaefendi ile muhabbet-i Resulullah sohbeti

mü'min gönüllerde müstesnâ bir izzet, îtibar, şan ve şeref kazandı. Nasıl kazanmasın ki; O'nun zuhûruyla Allâh'ın rahmeti bu âlemde coşup taştı, günler ve geceler âdeta renk değiştirdi, duygular derinleşti, sohbetler enginleşti, her şey apayrı bir mânâ, letâfet, âhenk ve zarâfet kazandı. O asîl varlığın zuhûrunun bereketi bütün cihânı kuşattı. O seneye bolluk senesi denildi. Nitekim ehl-i dil / gönül ehli nazarında Kadir Gecesi'nden sonra en kıymetli gece, Rasûlullâh'ın doğduğu gece olarak kabûl edilir.

O gece bir gül gibi açılan Âlemlerin Efendisi'nin feyz ü bereketiyle dolan gönüllerden taşan ifâdeler, şâirlerin mısrâlarına ayrı bir letâfet kazandırdı. Su Kasîdesi'nde O Varlık Nûru'na olan aşkını terennüm eden Fuzûlî, şöyle çağlıyordu:

Suya virsün bağ-bân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gülzâre su...

"Bahçıvan gül bahçesini sulamak için boş yere zahmet çekmesin! Zira, bin tane gül bahçesi sulasa -yâ Rasûlâllah- Sen'in yüzün gibi bir gül hiçbir zaman açılmaz!.."

Hakikaten, O Güller Gülü'nün ulvî teşrîfiyle her şeyin akışı değişti. O'nun bu âlemi şereflendirdiği Rebîulevvel günleri, mü'minlere ilâhî bir rahmet ve gufran olarak lutfedildi.

Kaynakların verdiği bilgiye göre, Allah Rasûlü'nün süt annelerinden biri de tâlihli hatun Süveybe'dir. Bu hatun, Rasûlullâh'ın düşmanı Ebû Leheb'in câriyesi idi.

Süveybe Hatun, Ebû Leheb'e yeğeninin doğum müjdesini haber verince, Ebû Leheb, sırf akrabalık asabiyetinden dolayı bu câriyeyi âzâd etti. Bu kavmî asabiyetten meydana gelen sevinç bile, Ebû Leheb'in Pazartesi geceleri azâbını hafifletmeye yetti.

Fahr-i Kâinât Efendimiz'in muhterem amcası Abbâs -radıyallâhu anh- şunları anlatır:

Kardeşim Ebû Leheb'i ölümünden bir sene sonra rüyamda gördüm. Kötü bir hâlde idi:

"–Sana nasıl muâmele edildi?" diye sordum. Ebû Leheb:

"–Muhammed'in doğumuna sevinerek Süveybe'yi âzâd ettiğim için Pazartesi günleri azâbım biraz hafifletilmektedir. O gün baş parmağımla işâret parmağım arasındaki şu küçük delikten çıkan su ile serinlemekteyim." cevâbını verdi. [1]

İbn-i Cezerî der ki:

"–Ebû Leheb gibi bir Peygamber düşmanının, Allah Rasûlü'nün doğduğu gün sırf kavmî hislerle gösterdiği sürur sebebiyle cehennemde azâbı hafifletilirse, Peygamber Efendimiz'in doğduğu geceye hürmet gösterip Kâinâtın Fahr-i Ebedîsi aşkına gönlünü ve sofrasını açan bir mü'minin Hak katında ne tür lutuf ve keremlere nâil olacağını bir düşünmek îcâb eder!.. Yapılması gereken, Allah Rasûlü'nün doğdukları ayda bol bol mânevî sohbetler yapıp feyz tazelemek, mübârek ayın rûhâniyetinden istifade edebilmek için ümmete ziyafetler vermek, fakir, garip, yetim, çaresiz ve kimsesizlere her türlü iyiliği yaparak mahzun gönülleri şâd etmek, onları sadakalarla sevindirmek ve Kur'ân okuyup okutmaktır..."

Yani Efendimiz'in kutlu doğumunu asıl idrâk etmek; tıpkı O'nun azîz ve pâk gönlü gibi, gönüllerimizi bütün mahlûkâtı şefkat ve merhametle kucaklayacak bir rahmet dergâhı kılarak, zayıflara, hastalara, muhtaç ve muzdariplere sığınak, barınak ve dayanak olabilmekle mümkündür.

Efendimiz -aleyhissalâtü vesselâm- 12 Rebîulevvel Pazartesi günü dünyayı şereflendirmişlerdi, 12 Rebîulevvel Pazartesi günü Allah tarafından kendilerine nübüvvet vazîfesi verilmişti, 12 Rebîulevvel Pazartesi sabahı Medîne'ye girerek yeni kurulan ve kıyâmete kadar devam edecek olan İslâm devletinin temelini atmışlardı. Ve yine bir 12 Rebîulevvel Pazartesi günü de Refîk-ı Âlâ'sına, yani en yüce dost olan Allah Teâlâ'ya kavuşmuşlardı. Şimdi O, ukbâda şefkatle şefaat için ümmetini beklemektedir.

[1] Bkz. Buhârî, Nikâh, 20; İbn-i Kesîr, el-Bidâye, II, 277; İbn-i Sa'd, I, 108, 125

Ne mutlu o mü'minlere ki, Allah ve Rasûlü'nün ebedî muhabbetini her şeyin üstünde tutarlar ve fânî bahçelerin sahte çiçeklerine aldanmazlar!..

Hakîkat-i Muhammediyye mefhûmunu biraz izah eder misiniz?

Nûr-i Muhammedî olarak da isimlendirilen Hakîkat-i Muhammediyye, Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in mânevî şahsiyetini temsil eden bir nûr, bir hakîkat veya bir cevherdir. Allah katında en sevgili ve en kıymetli olan, O'dur.

İlâhî muhabbet sâikıyla yaratılan kâinâtın ve onun özü durumundaki insanın aslî cevherini **Muhammedî nûr** teşkîl eder.

Bu cihetle hakîkat-i Muhammediyye, ilâhî muhabbet saltanatının zuhûr aynasıdır. Varlığı gölgesine alan muhabbet nûru, semânın ve yeryüzünün teşekkülüne vesîle olmuştur. Allah Teâlâ, O'na «Habîbim» buyurmuş, böylece O, bütün mahlûkâta zirve teşkîl etmiştir. Hem öyle bir zirve ki, Cenâb-ı Hak, O'nun ism-i şerîfini tâ ezelde kendi ism-i şerîfiyle beraber zikretmiş ve levh-i mahfûza:

"Lâ ilâhe illâllâh Muhammedü'r-Rasûlullâh..." şeklinde nakşetmiştir.

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ı, cennette işlediği zelleden ötürü dünyâya indirdikten sonra onun semâda bu yazıyı görüp de Hazret-i Muhammed Mustafâ hürmetine af taleb etmesi üzerine Cenâb-ı Hak ona mağfirette bulunmuş ve:

"–Ey Âdem! O, bana mahlûkatın en sevgili olanıdır. (Duâ edeceğin zaman) O'nun hakkı için Bana duâ et! (Çünkü şu an O'nun hakkı için ettiğin duâ sebebiyle) Ben seni bağışladım. (Bilesin ki), şâyet Muhammed olmasaydı, seni yaratmazdım." buyurmuştur. [2]

Kelime-i şehâdette de ifâde ettiğimiz gibi elbette ki O bir **"kul"**dur. Lâkin sîret itibarıyla bu kulluğu insan hakkındaki telâkkîmizle doldurmaya çalışmamalıyız. Zira hakîkat-i Muhammediyye karşısında bizim idrâkimiz, metafizik hâdiseleri kavramak hususunda bir çocuk idrâkinden farksızdır. Çünkü Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, kullar içinde seçilmiş, sertâc-ı cihân olmuş bir **"rasûl"**dür.

[2] Hâkim, Müstedrek, II, 672; Beyhakî, Delâil, V, 488-489.

Sultanlar adına hutbeler okunur, paralar basılır ve onların devletleri son bulmasın diye duâlar edilir. Lâkin bir zaman sonra, o sultanlar da devletleri de tarih sahnesinden siliniverirler. Ancak nebîlerin adına okunan hutbeler böyle değildir. Nebîlerin ve onların vârisi olan velîlerin saltanat ve devletleri dâimîdir, sonsuzdur. Onlar fânîyi ebedî olana fedâ ederek ölümsüzleşmiş ve zevâlden kurtulmuş müstesnâ ruhlardır. Berzah âleminde de sonraki âlemde de saltanatları devam eden mâneviyat sultanlarıdır. Bu kıymetli ruhların oluşturduğu safların mihrâbında da İmâmu'l-Enbiyâ Hazret-i Muhammed Mustafâ Efendimiz vardır.

Hazret-i Mevlânâ hakîkat-i Muhammediyye hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Cebrâîl -aleyhisselâm-, sadece bir kanadını açınca doğuyu da batıyı da kaplamıştı. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, onu görünce, ona bu heybeti verenin büyüklük ve azametini düşünerek kendinden geçip bayıldı."

"Lâkin Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, eğer hakîkat-i Muhammediyye'nin o akıl almaz kanadını açsa idi, Cebrâîl -aleyhisselâm- ebediyyen kendinden geçer, bir daha kendine gelemezdi."

"Zira Habîbullah, Cebrâîl'le beraber sidretü'l-müntehâ'ya varınca Cebrâîl durmuş ve: «Yâ Rasûlâllah! Sen buyur! Ben Sen'inle müsâvî değilim. Buradan öteye bir kere kanat çırpsam, yanar kül olurum!» demiştir."

Sünnet-i Seniyye'nin mü'min hayatındaki hükmü nedir?

Hakk'a sevginin yegâne miyârı; Allah Rasûlü'ne tâbî olmaktır, O'na bağlılıktır, O'nun etrafında pervâne kesilmektir. Aksi hâlde îman, îman sayılmaz. Bu bakımdan hiçbir kul, kendisini, Allâh'a başka türlü aslâ sevdiremez. Kendisini Allâh'a sevdiremeyen kulun da bütün yaptıkları boşunadır.

Âyet-i kerîmede şöyle buyrulmaktadır:

"Andolsun ki sizin için; Allâh'a ve âhiret gününe kavuşacağını uman ve Allâh'ı çok zikreden (mü'min) **ler için Rasûlullah'ta üsve-i hasene** (en mükemmel bir örnek) **vardır."** (el-Ahzâb, 21)

Hakk'a sevginin yegâne miyârı; Allah Rasûlü'ne tâbî olmaktır, O'na bağlılıktır, O'nun etrafında pervâne kesilmektir. Aksi hâlde îman, îman sayılmaz.

O hâlde hayatımızın ve gönlümüzün merkezinde her zaman Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- bulunmalıdır. O'nun emsâlsiz örnek şahsiyeti, karakterimizin yegâne miyârı olmalıdır.

Çünkü kulu Allâh'a muhabbet deryâsına götürecek olan yegâne rahmet ve muhabbet pınarı, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'dir. Çünkü Hazret-i Peygamber'e muhabbet, Allâh'a muhabbet; O'na itaat, Allâh'a itaat; O'na isyan, Allâh'a isyan mâhiyetindedir.

Cenâb-ı Hak âyet-i kerîmede şöyle buyurmaktadır:

"(Ey Rasûlüm!) **De ki: Eğer Allâh'ı seviyorsanız, bana itaat ediniz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı mağfiret buyursun!..**" (Âl-i İmrân, 31)

Hiç şüphesiz, muhabbetin derecesi, eserinde tecellî eder. O'na olan itaat ve Sünnet-i Seniyye'nin yaşanması, muhabbetin tezâhürü nisbetindedir. Nûr Sûresi 56. âyette şöyle buyrulmuştur:

"Namazı kılın, zekâtı verin Peygamber'e itaat edin; umulur ki, merhamet görürsünüz."

Bir mü'min, ibâdet ve davranışlarında Hazret-i Peygamber'in Sünnet'i istikâmetinde merhale katetmedikçe İslâm'ın hedeflediği ideal insan demek olan **"insan-ı kâmil"** hâline gelemez. Dînin gerçek huzur ve saâdetine de eremez. Çünkü Cenâb-ı Hak, İslâm'ın hedeflemiş olduğu "kâmil insan" modelini, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in şahsında sergilemiş, O'nu, âlemlere rahmet ve bütün mü'minlere örnek şahsiyet eylemiştir.

O hâlde, Allah Teâlâ'nın biz kullarını sevmek husûsunda şart koşacağı kadar mühim olan bu itaat, nasıl bir itaattir?

Hiç şüphesiz ki bu hâl, Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e cân u gönülden muhabbet duymak ve O'nun kalp âleminden hisse alabilmekle başlar. Zira bizler için yegâne **"üsve-i hasene"** olan Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e tâbî olma husûsunda yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"...Rasûl size ne verdiyse onu alın! Size neyi yasakladıysa ondan da kaçının ve Allah'tan korkun! Çünkü Allâh'ın azâbı şiddetlidir." (el-Haşr, 7)

"Ey îmân edenler! Allâh'a itaat edin ve Peygamber'e itaat edin de amellerinizi boşa çıkarmayın!" (Muhammed, 33)

"Kim Allâh'a ve Rasûl'e itaat ederse, işte onlar, Allâh'ın kendilerine nîmet verdiği peygamberler, sıddîklar, şehidler ve sâlihlerle beraberdir. Onlar ne güzel dostlardır." (en-Nisâ, 69)

Nitekim Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, bizlere hayatının her safhasında, her bakımdan müstesnâ bir güzellik ve mükemmellik sergilemiştir. Gerek öz hâlinde gerek tafsîlâtlı olarak bütün davranış güzellikleri O'ndadır. Dolayısıyla her insan, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in şerefli hayatı ve sünnet-i seniyyesinde, kendisine örnek alabileceği davranışların en güzelini ve mükemmelini bulabilir. Yâni Fahr-i Kâinât Efendimiz'in hayatı, bütün çeşitleriyle birlikte en müstesnâ güllerden derlenmiş bir bukete benzer ki, arayanlar, kendileri için güllerin en güzellerini o bukette bulabilirler.

Zira ibâdetteki rûhâniyet, muâmelâttaki zerâfet, ahlâktaki nezâket, gönüldeki letâfet, sîmâlardaki nûr-i melâhat, lisanlardaki selâset, duygulardaki incelik, nazarlardaki derinlik, velhâsıl bütün bu güzellikler o Varlık Nûru'na olan muhabbetten kalplere akseden parıltılardır.

“Gel ey gönül! Hakîkî bayram, Cenâb-ı Muhammed’e vuslattır. Çünkü cihânın aydınlığı, o mübârek varlığın cemâlinin nûrundandır.”

Kur’ân-ı Kerîm de ümmete, Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in kalb âleminden sergilenmiştir. Muhakkak ki Kur’ân’ın sırları da kalbin Allah Rasûlü’nün rûhâniyetine bürünmesi nisbetinde fâş olur. Eğer sahâbe-i kirâm gibi bizler de o âleme girmekle şereflenir ve ilâhî güzelliklerin, emir-nehiy, ilim ve hikmetlerin oradaki tecellîlerini seyretme bahtiyarlığına erebilirsek, kısacası ilâhî kelâmı O’nun gönül iklîmindeki tezâhürleriyle ve şerhiyle okuyabilirsek, o zaman gönüllerimiz asr-ı saâdetteki peygamber âşıkları gibi O’nun etrafında pervâne olur, her sözüne, her emrine ve hattâ her îmâsına dahî:

“Anam, babam, malım ve canım Sana fedâ olsun, yâ Rasûlâllah!..” ifâdesinin özündeki aşk, vecd ve teslîmiyete nâil oluruz.

Kelime-i tevhîdde “lâ ilâhe illâllâh”dan sonra “Muhammedü’r-Rasûlullâh” cümlesi gelir. Her kelime-i tevhîd ve her salevât-ı şerîfe, Hakk’a muhabbet ve yakınlığın sermâyesini teşkil eder. Dünya ve âhiretin saâdet hayatı ve bütün mânevî fetihler, O’na muhabbet sermâyesiyle kazanılır.

Hazret-i Mevlânâ ne güzel buyurur:

“Gel ey gönül! Hakîkî bayram, Cenâb-ı Muhammed’e vuslattır. Çünkü cihânın aydınlığı, o mübârek varlığın cemâlinin nûrundandır.”

Bunun içindir ki, Allâh Rasûlü’nün örnek sîretine tâbî olmak, Hakk’ın rızâ ve muhabbetine nâiliyetin vazgeçilmez vesîlesidir.

Ayrıca şu hadîs-i şerîf, îmânın muhâfazasında Sünnet-i Seniyye’nin âdeta bir zırh gibi vazîfe gördüğünü çok açık bir sûrette ifâde etmektedir:

“Dinin elden çıkışı, sünnetin terkiyle başlar. Halat nasıl lif lif kopup parçalanırsa, din de sünnetin birer birer terkiyle ortadan kalkar.” (Dârimî, Mukaddime 16)

Bu hakîkat dolayısıyla sünneti hayatımızın her ânına yaygınlaştırmaya gayret etmemiz zarûrîdir. Çünkü Efendimiz’in beyânıyla:

“Öyle bir zaman gelecek ki, o zaman şu üç şeyden daha kıymetli bir şey olmayacaktır: Helâl para, cân u gönülden arkadaşlık yapılacak bir kardeş ve kendisiyle amel edilecek bir sünnet.” (Heysemî, I, 172)

Efendim, Hazret-i Peygamber’in sünnetine bağlılığın en bâriz tezâhürlerinden biri de hiç şüphesiz ki O’na karşı “edepli olmak”tır. Bir mü’min, bilhassa Peygamber Efendimiz’den bahsederken nasıl bir konuşma âdâbı sergilemelidir?

Bu husus da pek mühimdir. Düşünmek ve konuşmak, insanı diğer varlıklardan ayıran fârik vasıflardandır. Bir insanın konuşması, onun aklî seviyesini ve fikrî yapısını gösteren bir ayna gibidir. Dolayısıyla insan, söz söylerken çok dikkatli olmalı ve yanlış yapmamaya îtinâ göstermelidir.

Konuşmada en büyük edep ise, Cenâb-ı Hakk’a ve Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e gösterilen hürmet ve tâzimdir. Bu hususta nasıl bir hassâsiyet göstermemiz gerektiğini Cenâb-ı Hak bizlere şöyle beyân etmektedir:

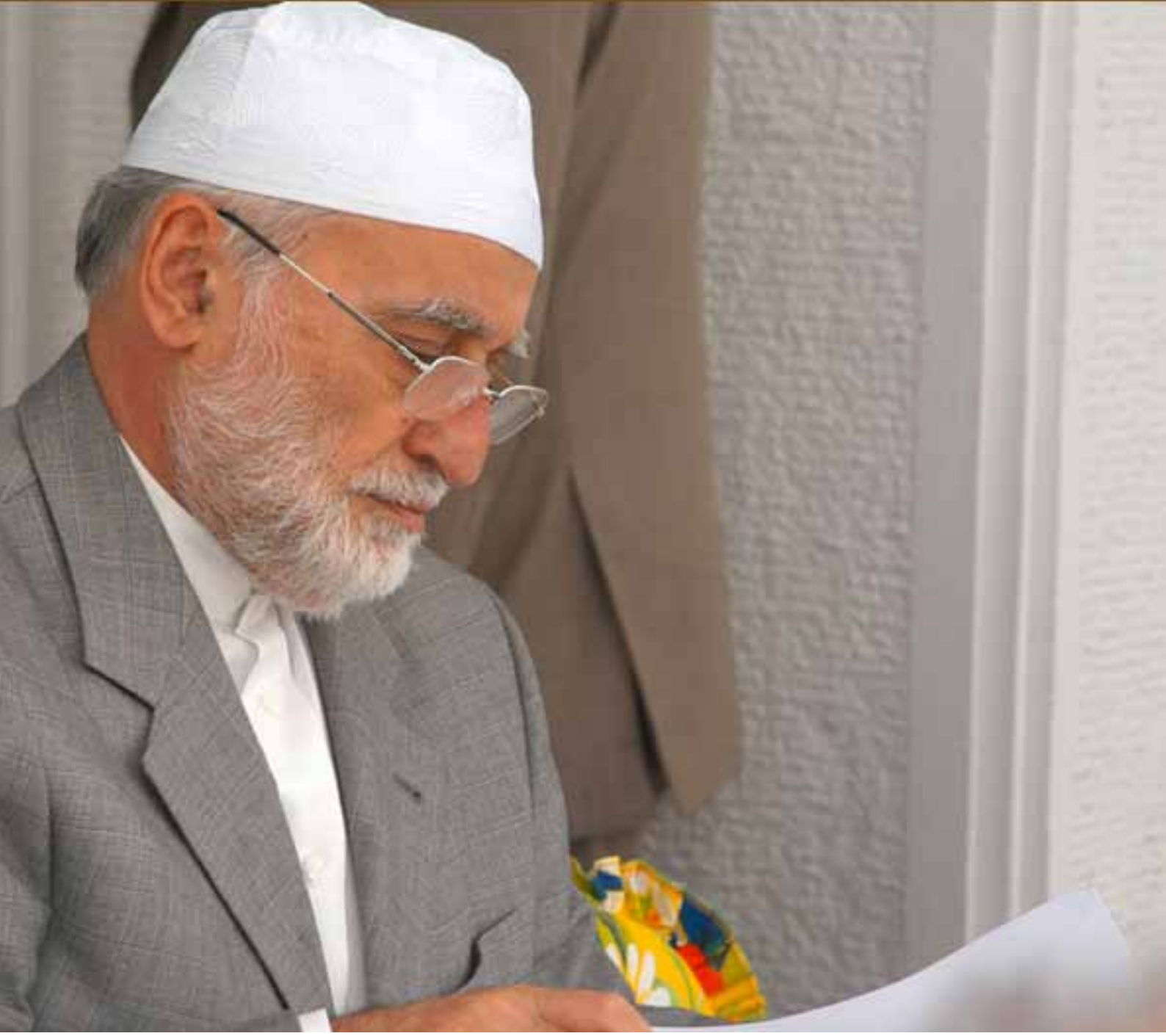

“Ey îmân edenler! Allâh’ın ve Rasûlü’nün huzûrunda öne geçmeyin ve Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.

Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamber’in sesinin üstüne yükseltmeyin! Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber’le yüksek sesle konuşmayın; yoksa amelleriniz boşa gider de siz farkında bile olmazsınız.” (el-Hucurât, 1-2)

Bu âyet-i kerîmeler, bütün mü’minleri Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e karşı edebe dâvet etmektedir.

Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de diğer peygamberlere isimleri ile hitap edildiği hâlde, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e “Yâ Muhammed!” diye bir hitap vâkî olmayıp O’na; “Yâ Nebî, Yâ Rasûl” şeklinde hitâb edilmiştir. Öyle ki Cenâb-ı Hak, bütün mü’minlerin de bu edebe riâyet etmeleri için şöyle buyurmuştur:

“(Ey mü’minler!) **Peygamber’i kendi aranızda birbirinizi çağırır gibi çağırmayın!..**” (en-Nûr, 63)

Âyet-i kerîme, Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in sâdece ismiyle anılmasının, O’na ümmet olma terbiyesiyle bağdaşmadığını bildirmektedir. O’nun ism-i şerîfiyle beraber ulvî vasıflarının da telâffuz edilmesi gerektiğini beyan buyurmaktadır. Dolayısıyla Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-; **Nebî, Rasûl, Rasûlullah, Habîbullah, Fahr-i Âlem, Rasûl-i Ekrem** gibi sıfatlarıyla yâd edilmeli, ayrıca Ahzâb Sûresi’nin 56. âyet-i kerîmesindeki ilâhî ferman mûcibince mübârek isimleri her zikredildiği yerde O’na salât ü selâm getirilmelidir.

Yaşadığımız bu dünya ilâhî bir imtihan dershanesidir. Buradaki mühim imtihanlardan biri de, Peygamber Efendimiz’e karşı muhabbet, itaat ve edep husûsundadır. Cenâb-ı Hak buyurur:

“Ey îmân edenler! Allâh’a itaat edin ve Peygamber’e itaat edin de amellerinizi boşa çıkarmayın!” (Muhammed, 33)

“Seslerini Peygamber’in yanında kısan kimseler, Allâh’ın gönüllerini takvâ ile imtihan ettiği kimselerdir. Onlara mağfiret ve büyük ecir vardır.

(Rasûlüm!) **Sana odaların ötesinden seslenenlerin çoğu akletmeyen kimselerdir.”** (el-Hucurât, 3-4)

Peygamber Efendimiz’den bahsederken ne kadar hassas davranmamız gerektiğine dâir pek çok ibretli hâdise vardır. Bunlardan birkaçı şöyledir:

Hucurât Sûresi’nin ilk âyetleri nâzil olduktan sonra Hazret-i Ömer -radıyallâhu anh-, Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in huzûrunda konuştuğu zaman sesini o kadar kısardı ki, Hazret-i Peygamber -aleyhissalâtü vesselâm- onun sözünü işitemez, ne söylediğini sormak mecbûriyetinde kalırdı.[3]

Yine sesi çok gür olan bir sahâbî Peygamber Efendimiz’i rahatsız ettiği korkusuyla ve büyük bir üzüntü ile evine kapanmış, ancak Allah Rasûlü’nün tesellîsi ile sükûna kavuşmuştu.[4]

Devrin halîfesi Ebû Câfer Mansûr, Ravza-i Mutahhara’da yüksek sesle konuşunca İmâm Mâlik Hazretleri ona hitâben:

“Yâ Halîfe! Bu mekânda sesini kıs! Allah Teâlâ’nın, Peygamber Efendimiz’in huzûrunda yüksek sesle konuşulmaması husûsundaki ihtârı, senden çok daha fazîletli olan ashâb-ı kirâm hakkında vârid oldu!..” buyurdu.

Hindistan fâtihi **Gazneli Mahmûd**’un “Muhammed” isminde çok sevdiği bir hizmetçisi vardı. Ona dâimâ ismiyle hitâb ederdi. Günün birinde bu hizmetçisini kendi ismiyle değil de babasının ismiyle çağırdı. Sultan Mahmûd’un bu tavrı karşısında hizmetçi çok üzüldü ve kalbi kırıldı. Niçin böyle hitâb ettiğini sorduğunda ise Gazneli Mahmûd şöyle cevap verdi:

“–Evlâdım! Her gün sana isminle hitâb ediyordum. Zira abdestli bulunuyordum. Şu anda ise abdestim yok. Bu sebeple ismini abdestsiz söylemekten hayâ ediyorum. Onun için seni babanın ismiyle çağırdım.”

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e salât ü selâm getirmenin ehemmiyetinden de biraz bahseder misiniz?

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’i, beşerî istîdat ve tâkat dâhilinde kâmil mânâda kavrayabilmemiz mümkün değildir. Bu âlemden alınan intibâlar, O’nu îzah ve idrâkte kifâyetsiz kalır. Bir bardağa, bir ummânı sığdırmak mümkün olmadığı gibi, Nûr-i Muhammedî’nin yüceliğini idrâk etmek de lâyıkıyla mümkün değildir.

Bunun içindir ki O’nu bizzat Cenâb-ı Hak medhetmektedir. Âyet-i kerîmede buyrulur:

“Şüphesiz ki Allah ve melekleri, Peygamber’e çokça salât ederler. Ey mü’minler siz de O’na salevât getirin ve tam bir teslîmiyetle selâm verin.” (el-Ahzâb, 56)

Bu âyet-i kerîme mûcibince, Fahr-i Kâinât Efendimiz’e salât ü selâm getirmek, ümmet-i Muhammed için en mühim vazîfelerden biridir. Yine bu, Cenâb-ı Hakk’ın Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e karşı bütün ümmetin göstermesini emir buyurduğu âdabdandır.

[3] Buhârî, Meğâzî, 68.
[4] Buhârî, Tefsîr, 49/1.

Yaşadığımız bu dünya ilâhî bir imtihan dershanesidir. Buradaki mühim imtihanlardan biri de, Peygamber Efendimiz'e karşı muhabbet, itaat ve edep husûsundadır.

İlâhî feyz ve bereketin kalbe nakşolabilmesi için, bütün zaman ve mekânlarda, bilhassa da seher vakitlerinde Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'le kalbî râbıtayı kuvvetlendirmek ve O'nun rûhâniyetinden hisse alabilmek için salevât-ı şerîfenin pek büyük bir ehemmiyeti vardır.

Nitekim Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in hakîkatinde hayat bulan Hak dostları, salât ü selâm getirerek Hazret-i Peygamber'in rûhâniyetinden istifâde edebilmenin fazîletlerini şöyle sıralamışlardır:

– Emr-i ilâhîye imtisâl ile Cenâb-ı Hakk'ın ve meleklerin salevâtına muvâfakat edilmiş olur.

– Günahların affedilmesine vesîledir.

– Kıyâmette Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- kendisine çokça salevat getirenin yanında olur.

– Rasûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, salât okuyana mukâbelede bulunur.

– Her salât getirenin ismi Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e arz edilir.

– Salât ü selâm okuyan kimse, Allah ve Rasûlü'nün muhabbetini diğer muhabbetlere tercih etmiş olduğu için, O'nun ahlâkıyla ahlâklanmada seviye kazanır, kötü ahlâktan kurtulur, fazîlete erer.

– Allah Teâlâ'nın rahmetinin üzerimize inmesine vesîledir.

– Duâların kabulüne vesîle olur.

– İlâhî itâba mâruz kalmaktan korunur.

– Allah Teâlâ, Nebîsine salât eden kulunun işlerinde ona yeter ve onun hem dünya hem de âhiret kederlerini izâle eder.

Efendim, günümüzde ferdiyetçiliğin/egoizmin ve maddiyatçılığın giderek arttığına şahit olmaktayız. Şahsî menfaat ve mutluluğun herşeyin üzerinde tutulmaya başlandığı bu devirde, "ümmet-i Muhammed" olmayı nasıl telâkkî etmeliyiz?

Âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak:

"Mü'minler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz." (el-Hucurât, 10) buyurmak sûretiyle mü'minlerin ümmet olma şuurunu nasıl anlamaları gerektiğini beyan etmiştir.

Ayrıca Peygamber Efendimiz de bu kardeşliğin hangi hâlet-i rûhiye içinde olması gerektiği husûsuna şu hadîs-i şerîfleriyle açıklık getirmişlerdir:

"Birbirlerine acımakta, birbirlerini sevmekte ve birbirlerine şefkat göstermekte, mü'minlerin tek bir vücut gibi olduklarını görürsün! (Bu vücûdun) bir uzvu muzdarip olduğu takdirde, diğer kısımları da uykusuz kalıp ateşler içinde onun ıztırâbını duyar." (Müslim, Birr, 66)

Yani mü'minler, farklı bedenlerde olsalar da tek yürek hâlinde yaşamalıdırlar. Bir vücûdun uzuvları gibi olmalıdırlar. Bir uzvun acısını bütün bir vücudun hissetmesi gibi, din kardeşlerinin ıztırâbını yüreğinde derinden duymak, bütün mü'minler için bir vicdan imtihânıdır.

Allah Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de, mü'minlerin birbirlerine karşı büyük mes'ûliyetlerinin bulunduğunu, bir duvarın tuğlaları gibi birbirine kenetli olmaları gerektiğini, en basitinden, hissiyat derinliği ve diğergâmlık itibârıyla, komşusu açken tok uyumanın İslâm ahlâkıyla bağdaşmadığını, velhâsıl mü'minlerin birbirini yıkayan iki el gibi birbirlerine emânet olduğunu bildirmiştir.

Bunun içindir ki Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi

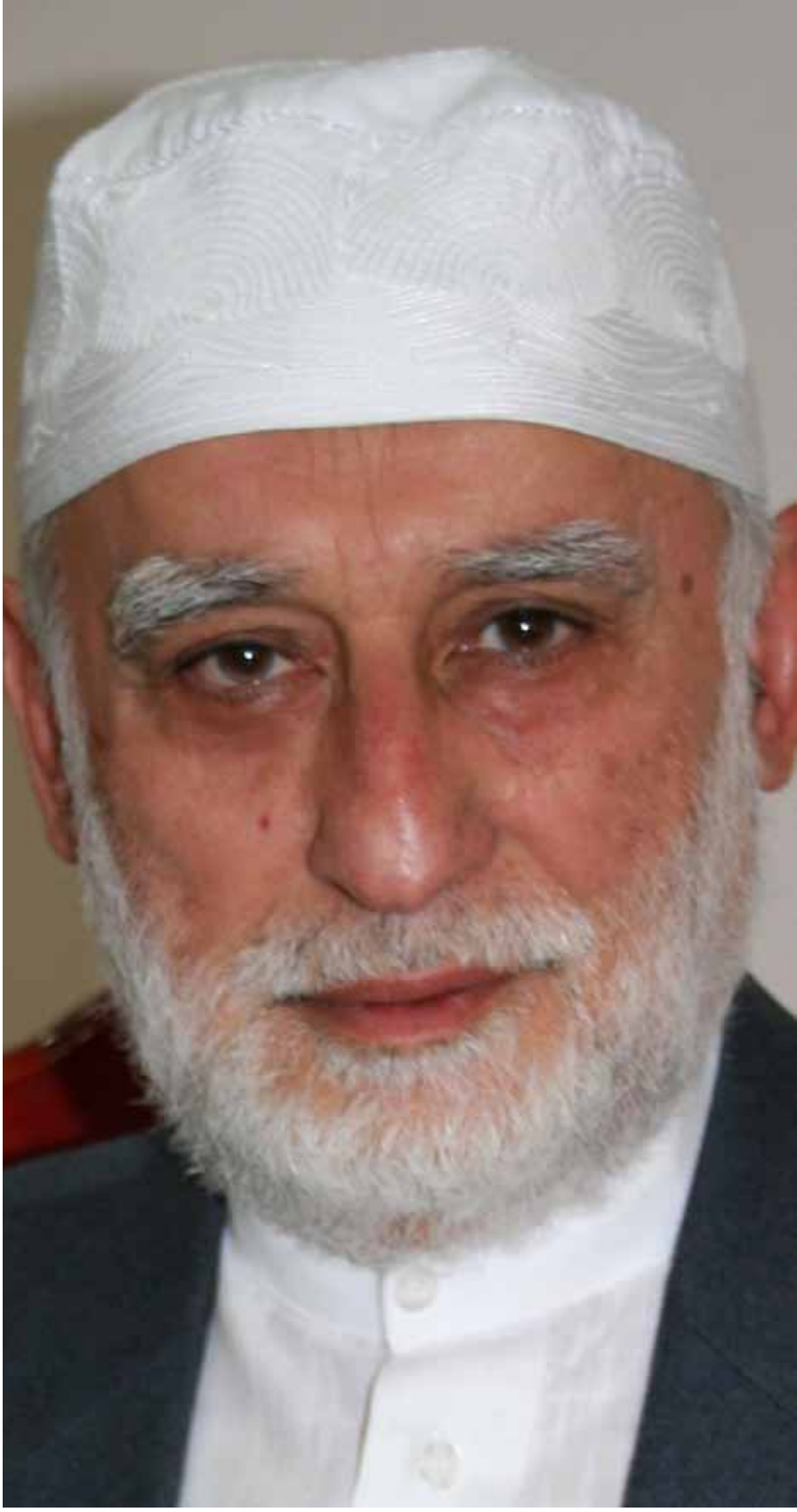

ve sellem- zaman zaman ashâb-ı kirâma hitâben:

"–Ashâbım! Bugün bir yetim başı okşadınız mı? Bir hasta ziyâret ettiniz mi? Bir cenâze teşyiinde bulundunuz mu?" diye sorardı. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, bu sualleriyle bir mü'minin sırf ferdî muhtevâda bir hayat yaşamayıp ictimâîleşmesinin, yani diğergâm bir gönle sahip olmasının zarûretini ifâde ederlerdi.

Mü'min, din kardeşini sevmek zorundadır. Muhabbet ise, kuru bir iddiâdan ibâret değildir. Muhabbet, kardeşinin derdiyle dertlenip ihtiyaçlarını karşılamak, fedâkârlık ve ferâgat göstermek ve elindeki nîmeti onunla paylaşabilmektir.

Bunun için ümmet-i Muhammed olmanın mes'ûliyetini idrâk edip hayatımıza bu yönde bir çeki-düzen vermemiz lâzımdır. Nitekim bu hususta bir mü'min yüreğinin taşıması gereken hassâsiyeti **Ebu'l-Hasan Harakânî Hazretleri** ne güzel ifâde etmektedir:

"Türkistan'dan Şam'a kadar olan sahada birinin parmağına diken batsa, o benim parmağıma batmıştır. Birinin ayağına taş çarpsa o benim ayağıma çarpmıştır. Onun acısını ben hissederim. Bir kalpte hüzün varsa o kalp benim kalbimdir."

Efendim, Peygamber Efendimiz hakkında birçok eser kaleme aldınız. Bu eserlerin genelinde Mevlânâ Hazretleri'ne duyduğunuz derin bir muhabbet ve hürmet görülmekte. Mevlânâ Hazretleri'ne duymuş olduğunuz bu müstesnâ hürmet ve muhabbetin sebeplerinden biraz bahseder misiniz?

"Veresetü'l-enbiyâ", yani Peygamber vârisi olma şerefine erişmiş olan Hak dostu âlimler ve ârifler, nebevî irşad ve davranış mükemmelliğinin zamanlara yayılmış zirveleridir. Onlar, Hazret-i Peygamber ve O'nun ashâbını görme şerefine nâil olamayanlar için, fiilî ve müşahhas bir fazîlet rehberidirler.

Cenâb-ı Hak, her velî kuluna farklı tecellîler nasîb

“–Oğlum, benim elimden Mevlânâ tuttu. O beni Hazret-i Peygamber’in kapısına götürerek hidâyetime vesîle oldu. Beni ateşten kurtaran birisini bu kadar anmam az bile!”

etmiştir: Bu yüzden Hak dostları, mânâ âleminde nâil oldukları ilâhî tecellîlerine göre farklı hâllerle insanlığa irşad meş’alesi olmuşlardır.

Kimi Hak dostu, azamet-i ilâhiyye karşısında hayret vâdilerine düşerek sessiz, sözsüz ve dilsiz bir şekilde, sükûtun münzevîliği içinde yaşamış; kimi **Yûnus Emre** misâli aşk-ı ilâhî bülbülü olmuştur.

Kimi de **Hazret-i Mevlânâ** gibi gönlünden ve dilinden hikmetler fışkıran bir mânâ ummânı hâline gelmiştir.

Mevlânâ Hazretleri, hâl lisânına ilâveten, bir de sözlü beyâna memur edilmiştir. Bu yüzden o Hak âşığı, kalemiyle, kelâmıyla, gönül eserleri ve feyizli sohbetleriyle, hakîkati arayan nice Hakk’a teşne gönlü ihyâ etmiş, hâlen de bu irşad hizmetine devam etmektedir.

Rabbimizin kelâm sıfatının kesif tecellîlerine nâil olan Mevlânâ Hazretleri, bu yönüyle âdeta Hak dostlarının sözcüsü mevkiindedir. Yani Cenâb-ı Hakk’ın lutfettiği ilim, irfan, sır ve hikmetleri, kendisine verilen müstesnâ bir beyan ve îzah salâhiyetiyle kelimelere aksettirmiştir. Lâkin bu ifadeler de ancak kendisine verilen müsâade nisbetindedir. Bu bakımdan Mevlânâ Hazretleri’nin vâkıf olduğu ilâhî sır ve hikmetler, sırf kelâma aksettirdiklerinden ibâret zannedilmemelidir. Kim bilir, o büyük Hak âşığının uçsuz bucaksız gönül deryâsının derinliklerinde, nazarlardan gizli kalmış daha nice kıymetli mânâ incileri mevcuttur.

Nitekim vaktiyle dersimize girmiş olan hocalarımdan Mevlânâ âşığı Nurettin Topçu, ondaki derûnî hâllerin idrâkinde insanların ekserisinin acziyet içinde olduğunu ifâde sadedinde şöyle demiştir:

“Biz, Mevlânâ Celâleddîn’in vecdinin feryatlarını dinledik. Daldığı huzur denizinin derinliklerini görmemize imkân yok. Denizin tâ dibinden sıyrılıp, tâ suyun yüzüne ne vurdu ise, onu görüyoruz. Biz Hazret-i Mevlânâ’nın aşkını değil, sadece aşkının dile gelen feryatlarını elde ettik. Peltek dilimizle anlatmaya çalıştığımız, bütün bundan ibâret. Huzur denizine yalnız o daldı. Bize vecdinin fırtınasından çıkan sesler kaldı. Heyhât! Onu Mevlânâ zannediyoruz.” [Nûrettin Topçu, Mevlânâ ve Tasavvuf, s. 139.]

Yine kendisinden bir müddet istifâde ettiğimiz kıymetli hocalarımızdan biri de Yaman Dede idi. Aslen bir hristiyan iken, Mevlânâ ve Mesnevî’si vesîlesiyle hidâyete eren rahmetli Farsça hocam Yaman Dede’ye:

“–Siz, niye Mevlânâ ve Mesnevî’den bu kadar çok bahsediyorsunuz?” diye sorulduğunda:

“–Oğlum, benim elimden Mevlânâ tuttu. O beni Hazret-i Peygamber’in kapısına götürerek hidâyetime vesîle oldu. Beni ateşten kurtaran birisini bu kadar anmam az bile!” derdi.

Efendim, Asitane Dergimiz için bizlere kıymetli vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

Fahr-i Kâinât Efendimiz’in yâd edilmesi gibi hayırlı bir hizmete vesîle olduğunuz için asıl biz teşekkür ederiz...

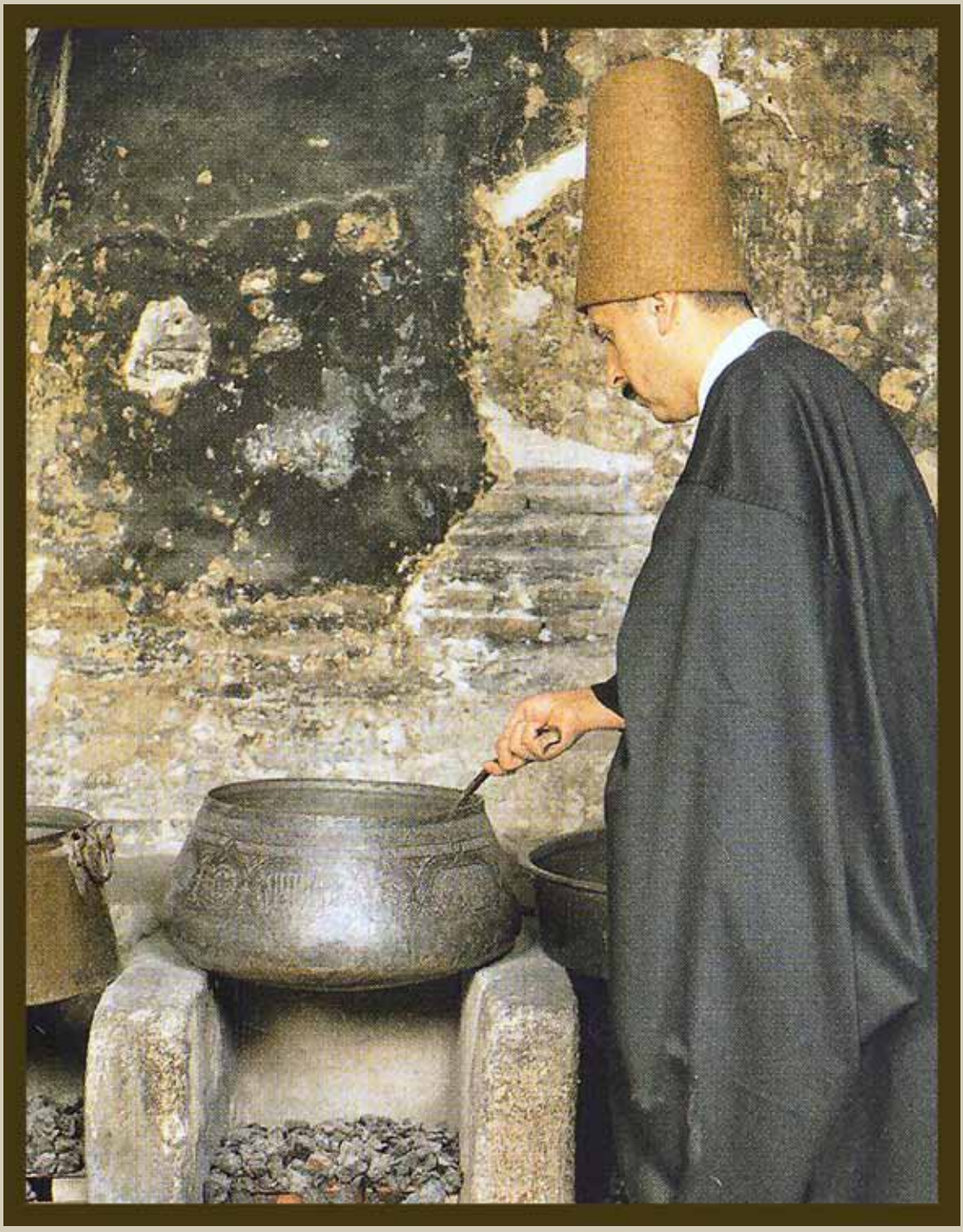

Helal Olsun

“Yediğimiz şeyler tohum gibidir, duygu ve düşüncelerimiz de yediğimiz o lokmalardan meydana gelir”

Peygamber Efendimiz bir hâdis-i şeriflerinde: “Bir kimse ki yediğini içtiğini, nasıl ve nereden kazandığına aldırış etmezse, Allah’ta onu cehennemin hangi kapısından sokacağına hiç aldırış etmez” diye buyurmuştur.

İlk bakışta belki sizlere çok abartılı gelecek ama; yinede gerçek olan şu ki; hayatımızı, duygu ve düşüncelerimizi yönlendiren, bizleri hayır ve şer işlere iten en önemli faktörlerden biride yediğimiz içtiğimiz şeylerin helâl veya haram lokma oluşundan meydana gelir.

Bakınız Hz. Mevlânâ konumuzla alâkalı Mesnevi’de neler söylemiş bizlere: “Yediğimiz şeyler tohum gibidir, duygu ve düşüncelerimiz de yediğimiz o lokmalardan meydana gelir” Bu konunun ne denli önemli olduğunu, haram ve helal lokmanın duygularımızı, düşüncelerimizi, dolayısıyla da tüm hayatımızı nasıl etkilediğini çeşitli Mesnevi beyitleri ve diğer mânevi büyüklerimizin sözleriyle kısaca da olsa sizlere arz etmeye çalışacağım.

Öncelikle Mesnevi beyitleriyle başlıyorum. “İnsandaki nûru, kemali artıran şey helâl kazanç ile elde edilen lokmadır. Haram lokma ise kandilimize konulunca kandili söndüren yağa benzer. Sen onun adına yağ bile deme su de, çünkü gönlümüzdeki kandilimizi nûrumuzu söndürüyor. Bilgi, aşk, muhabbet, merhamet, helâl lokmadan doğar, meydan gelir. Yediğin bir lokmadan hased, hile doğarsa, bilgisizlik, gaflet meydana gelirse sen o yediğin lokmanın haram lokma olduğunu bil. Hiç buğday ekenin arpa biçtiğini gördün mü ? Hiç atın eşek yavrusu doğurduğu görülmüş müdür ? Yediğimiz içtiğimiz şeyler aynen tohum gibidir. Düşüncelerimiz de ondan meydana gelir. Ağzımıza aldığımız helâl lokmadan Allah’a hizmet ve öteki âleme gitme arzusu doğar. Haram lokmadan ise kin, hased, gaflet, bilgisizlik, hile ve cahillik doğar.”

Efendim bu beyitleri şerh etmeye hiç gerek yok. Açıkça anlaşıldığı üzere yediğimiz içtiğimiz şeyler duygu ve düşüncelerimizi dolayısıyla da tüm hayatımızı etkiliyor. Eğer kendimizi Hakk’tan uzak, gâfil, cahil bir yaşam içerisinde görüyorsak, çoluk çocuğumuzun hâli, ahvâli, pek hoşumuza gitmiyorsa, yapılacak ilk şey yediklerimizi içtiklerimizi sorgulamak olmalıdır. Elbette böylesine çok önemli bir konuda sadece Hz. Mevlânâ değil, tüm mânevi büyüklerimiz bizleri uyarmış yol göstermişlerdir.

Abdulkâdir Geylâni Hazretleri de, bir kişiye; Sen namaza durduğun zaman, alış verişle, yiyip içmekle, kiminle nikahlanacağınla meşgul oluyorsun, bedenin namazda ama, gönlün çeşitli dünyevi isteklerle meşgul bu nasıl namaz der.

Adam; Peki bu durumun ilacı nedir ? Nasıl kendimizi düzeltelim ? deyince Hazretin cevabı çok ilginç: “Bu durumun birinci ilacı, yediğin içtiğin şeylerin helâl lokma olmasına dikkat etmektir” diye cevap verir. Demek ki; namazda ki vesvesemiz, huzûrumuz, hûlûsumuz bile yediklerimiz içtiklerimizle yakından alâkalı. Bu duruma fazlada şaşırmamalı. Nasıl ki yiyip içtiklerimiz vücud sağlığımızı olumlu veya olumsuz etkiliyorsa, duygu ve düşüncelerimizi de aynı derecede etkilemesini doğal karşılanmalıyız.

Konumuzla alâklı Abdulkâdir Geylâni Hazretlerinin sohbetler adlı eserinden farklı bâzı bölümleri de sizlerle paylaşmak istiyorum. “Ey oğul, haram lokma kalbi öldürür. Helâl yemek ise onu ihyâ eder. Lokma

vardır kalbini nûrlandırır. Lokma vardır onu karartır. Lokma vardır sadece seni dünya işi ile iştigal eder bir hale getirir. Lokma vardır seni mânâ'ya yönlendirir. Lokma vardır sana dünya'yı da ahireti de terk ettirir. Lokma vardır dünya'yı da ahireti de yaratanına rağbet ettirir.

Haram yemek seni sadece dünya ile iştigale sürükler. Sana günahları hoş gösterir. Helâl lokma ise senin kalbini Allah'a yaklaştırır. Dört şey vardır ki kalbin kurtuluşu huzuru onların vâsıtasıyla olur. Bunların en önemlisi ve birinci şartı yediğine içtiğine çok dikkat emek helâl lokma yemektir. Yiyip içtiklerin hep helâl olsun. İlaç niyetine bile haram edilen şeylerden yeme. Sonra sende mizâç değişikliği olur.

Evet efendim görüldüğü üzere; Hz. Abdulkâdir Geylâni'de Hz. Mevlânâ ile aynı şeyleri dile getirmiştir. Malûm kimin dilinden söylenirse söylensin hakikat birdir değişmez denmiştir. İlaç niyetine yediğimiz haram şeylerin dahi karakterimizi etkilediğini söylüyor Geylâni hazretleri. Az evvel arz ettiğim beyitlerde ise; Hz. Mevlânâ: Yediğimiz içtiğimiz şeyler tohum gibidir duygu ve düşüncelerimiz onlardan meydana gelir diye buyurmuştu. Elbette duygu ve düşüncelerimizde karakterlerimizi belirler.

Eskiden bir türlü uslanmayan topluma zararlı insanları kırk gün tekke ve dergahların alt katında tutarak, orada pişen yemeklerden yedirmek suretiyle onları terbiye etmeye çalışırlarmış. Bu davranışın temelinde ise; gene o tür yerlerde pişen yemeklerin helâl lokma olmasına inanılmasıdır. Vücuda girecek olan helâl lokmanın içerdeki haram lokmayı temizleyip kişinin hayra yöneleceğine inanılırmış ki,

İki türlü sofra vardır. Birisi yer sofrası. Diğeri gök sofrası. Yer sofrası topraktan gelir, toprağa gidecek olan bedenimizi besler. Bu gıdaları ağız yoluyla alırız. Bir de gök sofrası vardır ki, bu da ağız yoluyla değil; kulaklarımız duygu ve düşüncelerimizle bedenimize girer.

bu da gayet doğru bir düşünce. Günümüz deyimiyle yüksek pozitif enerji karşısında içerdeki negatif düşüncelerin bir hükmü kalmayacak, zamanla eriyip yok olacaktır.

İslâmi inancın dışında olan belli bir zümrede yiyecek ve içeceklerin insan bedeni üzerindeki etkisine inanarak ona göre de yaşam tarzlarını belirliyorlar.

Bildiğiniz üzere bâzı kişiler vejeteryandır et yemezler. Kendilerine göre bunun bir çok sebebi var. Fakat bâzı Budistlerin, aynı zamanda onlara özenerek aynı şeyi uygulamaya kalkan bâzı müslümanların en önemli sebeplerinden biride et yendiği zaman hayvani duyguların vücutta ön plana geçtiği inancıdır. O nedenle de et yemeyerek hayvâni duygularını terbiye ve kontrol etmeye çalışırlar. Özde çok güzel bir düşünce. Fakat, şunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Eyvallah yediğimiz içtiğimiz şeylerin bedenimiz üzerinde pozitif veya negatif bir etkisi var. Bunun inkâr edilecek bir tarafı yok. Fakat et yemek insanı hayvanlaştırsa idi, Cenâb-ı Allah kullarına et yemeyi kesinlikle yasaklar, haram sayardı diye inanıyorum. Eğer bu durum bir mürşit kontrolünde riyazet değilse, yüce yaratıcının kullarına helâl kıldığını, kendi kendimize haram saymanın ne denli doğru olduğunu bir tefekkür etmek, veya bir gönül ehline sormak gerekmez mi ? Sizlerinde bildiği gibi Kur'an da et yemek haram sayılmadığı gibi Maide, Enam, Müminûn ve daha bir çok âyette yenilebilecek ve yenilmemesi gereken hayvanlardan bahsedilir. Burada önemli olan, et de olsa, ot da olsa, her şeyde olduğu gibi aşırıya kaçmamak orta yolu bulmaya gayret göstermektir.

Sonuç olarak yediklerimiz içtiklerimiz tüm hayatımızı etkiliyor. Bu tartışılmaz. Fakat yemek, içmek, haram, helâl lokma konusunda biraz da ufkumuzu geniş tutmamız gerekiyor.

İki türlü sofra vardır. Birisi yer sofrası. Diğeri gök sofrası. Yer sofrası topraktan gelir, toprağa gidecek olan bedenimizi besler. Bu gıdaları ağız yoluyla alırız. Bir de gök sofrası vardır ki, bu da ağız yoluyla değil; kulaklarımız duygu ve düşüncelerimizle bedenimize girer. Bir çok kez tekrar ettiğimiz bir Mesnevi beyti vardır. "Hayvan ağızdan, insan kulaktan beslenir" Bir kez daha arz etmek isterim ki, ağız yoluyla aldığımız gıdalar nefsimizle alâkalıdır, sadece fâni bedenimizi besler. Bizim asıl varlığımız olan rûhumuzla hiç bir ilgisi yoktur. Onun için hayvan ağızdan beslenir denmiştir. Yâni ağız yoluyla aldığımız gıdalar sadece hayvani nefsimizi besler. Ne diyordu Hz. Mevlânâ: "Sen yağlı ballı şeylerle nefsini beslediğin sürece rûhunu asla güçlü bulamayacaksın" Mademki insâni tarafımız ağızdan değil kulaktan besleniyor. O zaman ağız yoluyla aldığımız gıdalar gibi, kulak yoluyla dinlediğimiz şeylerin, duygu ve düşüncelerimizin de haram ve helal lokma olanı vardır.

Yine Hz. Geylâniden arz etmek isterim: "Bir şey ki orada senin nefsin ön plandadır o zaman haram lokma yiyorsun demektir."Yâni bir iş, veya olay karşısında kendi nefsâni duygu ve egolarımıza, daha doğrusu maddi çıkarlarımıza öncelik veriyorsak duygu ve düşüncelerimiz vasıtasıyla haram lokma yiyoruz demektir.

Birilerinin dedikodusunu yapıyorsak yine haram lokma yiyoruz demektir. Haram lokmadan da öte Hz.Allah'ın buyurduğu gibi Kardeşimizin ölü etini

Bin bir güçlükle kazandığımız helâl kazancımızı haram olan duygu ve düşüncelerle yediğimiz zaman helâl lokmamızı haram etmiş oluruz.

yiyoruz. Haram lokma sadece et ile ekmeğin helâl olmayan yollardan kazanılmış olması değil.

Bin bir güçlükle kazandığımız helâl kazancımızı haram olan duygu ve düşüncelerle yediğimiz zaman helâl lokmamızı haram etmiş oluruz. O nedenle yemek yerken zikir, fikir, şükür çok önemlidir.

"Bir şey ki orada kalp vardır O zaman şüpheli şeyleri yiyorsun demektir"

Bir şey ki orada kalp vardır demek; Yâni kalbimizde zan ve şüpheler var, emin değiliz yaptığımız işten veya düşündüklerimizden. Bu durumda şüpheli yiyoruz demektir. Çünkü bir hâdis-i şerifte Peygamber Efendimiz şüphelendiğiniz şeyden uzak durun şüpheli şeyleri yemeyin diye buyuruyor.

Önümüze gelen bir kap yemekten de helâl mi? haram mı? diye şüphelenebiliriz. Dinlediğimiz her hangi bir sözden de, yaptığımız her hangi bir işten de doğru mu ? yanlış mı ? olduğundan da şüphelenebiliriz. Mademki Efendimiz şüphelendiğiniz şeyden uzak durun diye buyuruyor. O zaman şüphelendiğimiz yemekten de, doğruluğundan şüpheye düştüğümüz sözden de, işten de, uzak durmamız gerekiyor. Tâ ki o şey üzerinde mütmâin oluncaya kadar.

Fakat şunu da arz etmek isterim: Bazen yaşam şartları içerisinde istemediğimiz yerlere gitmek içimize sinmeyen lokmalar yemek zorunda kalıyoruz. Mânevi büyüklerimiz bu gibi durumlarda içlerine sinmeyen bir lokma yedikleri zaman yedikleri miktarın değerince bir fakire sadaka vererek o yedikleri yemeği kendi helal kazancıyla yemiş duruma getirirlermiş. Bu da farklı bir bakış açısı.

"Önüne kendi kazancından mutlak helâl olan bir yiyecek gelmiş olsa dahi yinede şöyle bir düşün. Olur ki hazırlanma sırasında haram karışmış olabilir"

Hazırlanma sırasında yemeğe nasıl haram karışır ?

1. Yemeğe bilerek veya bilmeyerek hazırlanma aşamasında haram bir malzeme katılabilir.

2. Yemeği hazırlayan kişi haram olan duygularını yemeğe karıştırmış olabilir.

Haram olan duygu ve düşünceler yemeğe nasıl karışır ?

Enerji yoluyla. Eskiden Tekke ve Dergahların en önemli ve dikkat edilmesi gereken yeri Mutfakmış. Hatta Mevlevilikte mutfak o denli önemli imiş ki adına sadece Mutfak değil, mutfak mânâsına gelen Matbâh-ı Şerif denirmiş. Dergahlardaki aşçı dedeler şeyh efendiye en yakın olan çok değerli gönül sultanlarıdır. Herkes mutfakta çalışamaz. Çorbayı karıştıramaz. Mutfak dergahın gönlü kabul edilir. Neden herkes dergahta mutfakta çalışamaz ? Çünkü yemek yapan kişinin enerjisi bir şekilde yaptığı yemeğe geçer. İster negatif ister pozitif.

Her sözün, her halin bir enerjisi vardır. Bizler bunu görmüyoruz, bilmiyoruz diye inkarda edemeyiz. Hz. Mevlânâ; Mademki sözlerin enerjisi yok. Neden kötü bir söz duyduğunda perişan olup yıkılıyor. İyi bir söz duyduğunda şen olup yapılıyorsun ? Mademki hallerin bir görünmez enerjisi yok, o halde neden neşeli bir insanla, kederli bir insanın hali seni farklı bir şekilde etkiliyor der.

Az evvel arz ettiğim bir konu vardı. "Bazı kişiler dergah ve tekkelerin alt katında tutulur orada pişen yemeklerden yedirilerek tedavi edilmeye çalışılırdı" İşte burada helal olduğu düşünülen lokma ile birlikte

en önemli etkenlerden biride, pişme sürecinde onu pişirenin yüksek pozitif mânevi enerjisinin yemeğe geçmesidir söz konusu olan.

Neden Mevlid, Kur'an okunurken, dûa niyâz edilirken ortay bir kab su veya tuz konur onu da sonra şifa niyetine yer içeriz. Şifâ bunun neresinde ? Okunan Kur'an Mevlitten, dûa, niyâzdan ona geçen mânevi pozitif enerjide. Demek ki duygu ve düşüncelerin, ses ve sözlerin de negatif veya pozitif bir enerjisi var.

Sonuç olarak bir insan ki, mutfakta yemek yaparken sinirle, hırsla, negatif düşüncelerle yemeği karıştırıyor mümkün değil o yemeği yiyen kişiden pozitif duygular, haller, tecelli etsin.

Hem hırsla öfkeyle negatif duygu ve düşüncelerle yemek pişirip ailene yedireceksin. Ondan sonrada eşinden çocuğundan tebessüm güler yüz pozitif davranışlar bekleyeceksin. Öfke ve sinirle pişen yemeği yiyende zuhur edecek olanda öfke ve sinirdir. Bir kez daha tekrar etmek isterim ki, yediklerimiz içtiklerimiz tohum gibidir ve karakterlerimizi belirler. O nedenle özellikle yemek yapan annelere arz etmek isterim ki, eşinizden çocuğunuzdan tatlı dil tebessüm hoş davranışlar bekliyorsanız, sizinde yapacağınız ilk şey; yemeği sevgiyle aşkla hatta dûa ve niyazla yapmanızdır. Negatif duygularla yapılan yemek, helal lokmayı haram etmekten başka bir işe yaramaz.

Her nefes hayra karşı olmanız niyâzıyla gönülden selâm sevgi saygılar.

http://umutrehberi.wordpress.com/

Pençgah Ayin-i Şerîfi

Beste-i Kâdim

» Hazırlayan: Dr. Yakup Şafak

BİRİNCİ SELÂM »»»»

K'ez neyistan tâ me-râ büb'rîdeend
Ez nefîrem merd ü zen nâlîdeend

Sîne hâhem şerha şerha ez firâk
Tâ bi-gûyem şerh-i derd-i iştiyâk

"Dinle neyden nasıl şikayet ediyor? Ayrılıkları nasıl anlatıyor? (Diyor ki) beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadımdan kadın-erkek (herkes) ağlayıp inledi. Ayrılıktan parça parça olmuş (bir) kalp isterim ki özlem derdini ona açıklayayım."

2. *Ey ki hezâr aferin bu nice sultân olur*
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur

Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bay ise sultân olur

"Binlerce tebrikler! Bu nasıl bir sultandır ki hizmetçisi olanlar, padişah olur. Bugün her kim (Sultan) Veled'e inanıp (dergâhına) yüz sürerse, fakir ise zengin olur, zengin ise sultan olur."

3. *Ey kavm be hac refte kücâyîd kücâyîd*
Dil-dâr hemin câst bi-yâyîd bi-yâyîd

"Ey hacca giden topluluk! Nerdesiniz, nerdesiniz? Sevgili burada, gelin gelin!] "

4. *Âşık ki tevâzu' ne-nümâyed çi küned*
Şebhâ ber-i kûy-i tü ne-yâyed çi küned
Ger bûse dihed zülf-i tü-râ tîre me-şev
Dîvâne ki zencîr ne-hâyed çi küned

"Aşık tevazu göstermesin de ne yapsın? Geceleri senin mahallene gelmesin de ne yapsın? Zülfünü öperse kızma; divane zincire sarılmasın da ne yapsın?] "

5. *Ah güzelin aşkına hâlâtına*
Yandı yürek aşk harârâtına

And içeyim gayrı güzel sevmeyim
Tanrı'ya vü Tanrı'nın âyâtına

6. *Âh mine'l-aşk ve hâlâtihî*
Ahraka kalbî bi-harârâtihî

Mâ nazara'l-aynü ilâ gayriküm
Uksimü bi'llâhi ve âyâtihî

" Ah, aşktan ve hallerinden! (Onun aşkının) ateşleriyle yüreğim yandı. Allah'a ve âyetlerine yemin ederim ki gözüm başka birisine bakmadı.]*

7. *Der kûy-i harâbât me-râ aşk keşan kerd*
V'an dil-ber-i ayyâr me-râ dîd ü nişan kerd

Men der pey-i an dil-ber-i ayyâr bi-reftem
Ô rûy-i hod an lahza zi men bâz nihan kerd

Sultân-ı arefnâk büdeş mahrem-i esrâr
An sırr-ı tecellî-i ezel cümle beyan kerd

"Aşk, harâbât semtine sürükledi; o hilekâr dilber de görüp bana işaret etti. Ben o hilekâr dilberin peşinden gittim; o ise hemen yüzünü sakladı benden. (Hakk'ın) sırlarına mahrem olan "arafnâk" sultanı, ezel tecellîsinin sırrını tamamen açıkladı."
("Yarabbi! Seni hakkıyla bilemedik!" diyen Peygamber (s.a.v.)'e işaret edilmektedir.)

DÖRDÜNCÜ SELÂM »»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»

1.*Sultân-ı meni sultân-ı menî*
Ender dil ü can îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem
Yek cân çi şeved sad cân-ı menî

Vezni: Fa'lün feilün fa'lün feilün [Mütedârik]
"Sultânımsın, sultânımsın; canımda, gönlümde imânımsın. Bana üflersen ben dirilirim. Bir cân da nedir? Yüz cânımsın."

* Hz. Peygamberdin, "Mâ arafnâke hakka ma'rifetike" (Ya Rabbi) seni hakkıyla bilemedik" hadisine işaret edilmektedir.

Mevlâna Müzesinden Bir Şahâser

Nisan Tası

» Dr. Naci BAKIRCI

Mevlâna Müzesinde Huzuru Pir denilen ana salonda Türk maden sanatının en görkemli eserlerinden birisi olan Nisan Tası sergilenmektedir.

İslam inançlarına göre şifalı ve mübarek sayılan Nisan Yağmurlarının toplandığı, işlemeli taslara "Nisan Tası" denmektedir. Nisan Tasları genellikle bakır, bronz ve pirinçten yapılır. Ağızları geniş ve yayvan olan bu kapların dış yüzeyinde oyma ve kazıma tekniğinde yazılmış dualar bulunmaktadır.

1333 yılında Mevlana Türbesi'ne İlhanlı Sultanı Ebu Said Bahadır Han tarafından hediye edilmiş olan Nisan tası müze'nin 384 envanter numarasında kayıtlıdır. Bu tas dergâhların kapatıldığı 1925 yılına kadar Konya Mevlâna Dergâhında kullanılmıştır.

Mevlevilerce uğurlu sayılan Nisan Yağmuru bu tasta ve diğer kaplarda toplanıp, üzerinde dualar okunmuş daha sonra Hz. Mevlâna'nın sarığının ucu suya batırılarak ziyaretçilere, Çelebi evlerine ve civarda görev yapan memurlara şifa olsun diye dağıtılırmış. Hz. Mevlâna'nın sarığının ucu batırıldığı için Destar Suyu da denilen bu suyun iç sıkıntılarını giderdiği kabul görmüştür. Ayrıca Konya'da kurak geçen senelerde tarlalara bereket için bu sular serpilmiştir.

Nisan Tasının Mevlevi Dergâhına hediye edilmesiyle ilgili bilgiler müzenin İhtisas Kütüphanesinin 2906 demirbaş numarasında kayıtlı 16.yüzyıla ait bir yazma eserin 486. sayfasında bulunmaktadır. Bu sayfada "Kulların üzerine saadet yollarını açan, beldelere adalet direklerini diken, milletler idare eden, Arap ve Acem Sultanlarının efendisi, ulu hükümdar Ebu Sait Bahadır Han'ın hediyesidir. Onun Musul'da yapılmasını 728 yılında emretti. Hicretin 734 yılında Emir Sungur Ağa'nın beraberinde ve şefaat niyaz ederek mukaddes ve mutahhar türbeye gönderdi" yazılıdır.

Bronzdan yapılmış olan Nisan tasının dört ayrı parçası vardır. Bunlar kapak, gövde, bilezik ve kaidedir. Tas 95cm genişliğinde, 140cm yüksekliğinde, 43,5kg ağırlığındadır. Nisan Tasının tüm dış yüzeyinde yazı kuşakları, hayvan ve insan figürlerinden oluşan madalyonlarla, yüzlerce gümüş ve altın kakma hayvan figürleri bulunmaktadır.

Nisan Tasının Kapağı

Ortası sivri kubbe biçiminde olan kapağın üst merkezinde bir horoz figürü yer almaktadır. Kuyruk kısmı kırık olan horoz figürünün gövdesi balık pulu biçimli daimi çizgilerle, kanatlar ise yatay devam eden kabartma çizgilerle belirtilmiştir. Horozun ayaklarının oturduğu kaide de tek sıra halinde sıralanmış 6 adet kaz motifi vardır. Kapağın yüzeyi 5 bordüre bölünmüştür. Bordürlerin çizgisi ince gümüş kakmadır.

Kubbe biçimindeki bölümden başlayan birinci bordür bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir.

İkinci bordürde daire içerisine alınmış insan figürü 4 defa tekrar edilmiştir. Bağdaş kurmuş insan figürünün elinde göğüs hizasına doğru kaldırdığı hilal motifi bulunmaktadır. Dairevi madalyonların dışında kalan boşluklar gümüş kakma olarak yapılmış kuş figürleri ve bitkisel motiflerle daireler içerisine alınmış gamalı haç motifleriyle bezenmiştir.

Üçüncü bordürde sülüs hatla yazılmış şiir Zeki Oral tarafından şu şekilde okunmuştur.

"1.Ey sâki şarap kadehlerini döndür herkese sunduktan sonra bana da ver. Çünkü sabahleyin görünen, doğan yıldız belirdi, huzur etti.

2.Çırağımız bitti, söndü ise işte ey sâki ona bedel şarap kadehi.

3.Tan yeri attı ve doğuyu aydınlattı, sabah belirdi, karanlıklar yarıldı, ya sen de ey sâki kadehleri öyle parlat. Benim kederimi yar neşemi, sevincimi izhar et.

4.Onların ruhlarını mesrur etmek için şarap vermeye çalış. Onların kokuları ruhların rahatıdır. Ey sâki

Dördüncü bordürde ikinci bordürde yer alan figürlü bezeme tekrar edilmiştir.

Kapağın etek kısmındaki geniş bordürde bulunan yazılarda dilimize şu şekilde çevrilmiştir.

"Yüce padişah, ulu hükümdar, milletler yöneten Arap ve Acem Sultanlarının Sultanı, adaletli, bilgin, Allah için savaşanların babası, memleketleri sürekli olsun, Şah sultan yani Ebu Sait Bahadır Han'a aziz ve makbul olsun"

Kapakta ikinci ve dördüncü bordürler arasında dairevi madalyon içerisinde 4 adet figürlü bezeme daha bulunmaktadır.

Birinci madalyon içerisinde ince kıvrım dallı rumi motiflerin arasında at üzerinde bir süvari figürü yer almaktadır. Süvari sağ eliyle atın dizginlerini tutmakta sol kolu üzerinde kuş figürü bulunmaktadır. Süvari başını çevirmiş ve kuşa bakar durumdadır. Atın yanında ise tazı figürü vardır. Süvarinin yanında ok ve yayları, tazı figürü ile kuş figürünün bir arada betimlenmesi bir av sahnesinin canlandırıldığını düşündürmektedir. İkinci madalyonda da birinci madalyondaki gibi at ve süvari betimlenmiştir. Süvarinin yanında ok ve yayları bulunmaktadır. Üçüncü madalyonda yine at üzerinde süvari figürü betimlenmiştir. Atın ve süvarinin yüzü kapalıdır. Dördüncü madalyonda at üzerinde ok atan süvari figürü ile atın yanında tavşan figürü betimlenmiştir. Madalyonlarda bulunan figürlerin etrafı ince kıvrım dallı rumi yapraklı bitkisel motiflerle çevrilmiştir.

Nisan Tasının Gövdesi

Kazan biçimli gövde ağız kenarından başlayarak üç bordürle süslenmiştir.

Birinci bordür dar olmasına rağmen figürlü bezeme açısından çok zengindir. Kıvrım dallı bitkisel dal ve yapraklar arasında karşılıklı alt ve üste gelecek şekilde ters sıralanmış güvercinler, yaban keçisi, kurt, at, deve ile insan başlı hayvanlarla süslenmiştir. Figürlü bezemenin yanında yuvarlak daire biçimli madalyonlar içinde gamalı haç motifleri de bulunmaktadır. İkinci bordür geniş yazı kuşakları ile figürlü bezemenin yer aldığı madalyonlarla bezenmiştir. Bordürde yer alan kitabe dilimize şu şekilde çevrilmiştir.

"Milletler idare eden en büyük hükümdar, Arap ve Acem Sultanı, bilgin ve hükmünde adaletli, Müslümanların koruyucusu, elemlerde adaleti ihya eden, eşkıya, azgın ve inatçıları kahreden İslâmiyet'in temeli, halkın baş tacı, din ve dünyanın yücesi halk tarafından desteklenmiş padişahı, zalimlerden mazlumları esirgeyen dinin,

doğruluğun, milletin yardımcısı, Allah için savaşan gazileri koruyan Sultan Alâaddin Ebu Sait Bahadır Han'a aziz ve mübarek olsun".

Kitabenin yazıları arasında 6 adet örgülü madalyonlar içerisinde figürlü bezeme yer almaktadır.

Birinci madalyon; Madalyon iç içe geçmiş çizgilerden oluşmakta ve gül motifine benzemektedir. Altı bölümlü madalyonun bu bölümünün yüzeyi kazayağı motifleri ile bezenmiştir. Madalyonun ortasında yer alan dairevi kısımda ince kıvrım dallı yapraklı bitkisel bezemenin arasında tahtla oturur vaziyette betimlenmiş insan figürü sağ elinde asa bulunmaktadır. Ayak bileklerine kadar uzun bir kaftanı olan figürün başında kavuk vardır. Bu figürün yüz hatları işlenmemiş olup boş bırakılmıştır. Hakan olduğunu tahmin ettiğimiz kişinin karşısında kadın figürü bulunmaktadır. Yakasız, kolları ile etekleri uzun olan elbisesi gül motifleri ile bezenmiştir. Cariye olduğunu sandığımız bu figürün saçları düzgün olarak geriye taranmıştır. Cariyenin gözleri çekiktir. Bu figürün sol elinde diz hizasında yere yatay biçimde pala benzeri bir obje bulunmaktadır.

İkinci madalyonda zemin kazayağı motifleri ile bezenmiştir. Ortadaki dairevi kısımda bağdaş kurmuş yerden yüksek bir minder üzerinde oturan erkek figürü bulunmaktadır. Figürün Sağ eli palasının kabzasında sol eli ise palanın kını üzerinde yer almaktadır. Yüz hatları boş bırakılmış olan figürün Hakan olması muhtemeldir. Hakanın sağ tarafında iki elini ona doğru uzatmış kadın figürü vardır. Hakanın önünde ise ortada tek başlı iki yanda iki vücudu olan aslan figürü bulunmaktadır. Aslanların kuyruğu bacaklarının arasından dolandıktan sonra geriye uzanmış olarak verilmiştir. Figürlerin boşluklarında kıvrım dallı bitkisel yapraklı bezeme yer almaktadır.

Sonuç olarak biçim ve motif olarak anlatmaya çalıştığımız Nisan Tası yüzlerce yıldır Anadolu' da var olan Nisan yağmurlarının toplanması geleneğinin günümüze kalmış bakiyesidir. Kutsal kabul edilen nisan yağmurlarının toplanması için hiçbir masraf ve emekten kaçınılmadan yapılan bu tas Anadolu insanının nisan yağmurlarına verdiği önemi göstermesi bakımından da dikkat çekicidir. Umarız yakın gelecekte bu gelenek tekrar canlandırılır bizde dostlarımıza Nisan yağmurları ikram ederiz.

Ken'an Rifaî'nin "Hak Sûreti" İsimli Nutk-ı Şerîfleri Üzerine Bir Şerh

» Gürol PEHLİVAN
Celal Bayar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Ken'an Rifaî, 1867 yılında Selanik'te doğmuştur. 19 yaşında Balıkesir İdâdisi müdürü iken Filibeli Edhem Efendi'ye intisab etmiş ve ondan mâna âleminde hilafet almıştır. Daha sonra Medine'de İdadî-i Hamidî müdürlüğü esnasında kendisine Şeyhü'l-meşâyih Hamza Rifaî tarafından resmî icazet verilmiştir. Pek çok talebe yetiştirip eserler veren ve Cumhuriyet devrinde "Büyükaksoy" soyadını alan Ken'an Rifaî, 7 Temmuz 1950 günü Hakk'a yürümüştür.

Şerh edilen şiir, tür olarak "nutuk" adını almaktadır. Nutuklar, Tasavvufî Türk halk şiirinin türlerinden biri olup tarikata yeni giren "muhib"lere, mürşidi tarafından tarikatın âdab ve erkânını, derecelerini öğretmek için yazılan manzum eserlerdir. Şekil bakımından beyit veya dörtlük olarak düzenlenebilir, belli bir kafiye şeması yoktur. Bu örnekte de görüldüğü gibi, tasavvufun temel meselelerini işlemesi de mümkündür.

1. ***Hak sûretidir âlem-i imkân ile Âdem***
Bundan güzeli nerde ki Cennet'te mi sandın

"Hak sûreti" demekle Allah'ın kâinata ve kula tecellî ettiği ifade edilmektedir. Burada iki terim karşımıza çıkar: Zâhir, mazhar. Yani bir görünen (zâhir) bir de onu kendinde gösteren (mazhar) var. Örneğin aynaya baktığında bakan kişi zâhir, ayna ise mazhardır. Her canlı Allah'ın Hayy (Diri, Yaratıcı) isminin mazharıdır. Bu isim de canlıların üstünde zâhir olur. Bu durumu güneş ve güneş ışığı benzetmesiyle açıklamak mümkün olabilir. Güneş, Allah'ın kendisi, güneş ışığı ise Allah'ın isimleridir. Kelam ilmine göre, ışığın parlamasından dolayı ortaya çıkan renk ve şekiller Allah'ın "âyet"leri, "yaratıklar" veya şeylerin doğru yüzleri ya da Allah'ın fiilleridir. İbn Arabî'ye göre "Bütün âlem İlâhî isimler için bir tezâhür yeridir. Gerçekte, var oluşta O'nun isimlerinden başka hiç bir şey yoktur."

"Hak sûretidir" ifâdesiyle insanın Allah'ın bütün isimlerinin

tecelligâhı olduğu anlaşılır, böylece tüm insanlar bu isimlerden izler taşır. İnsan dışındaki varlıklar isimlerden bazılarını izhâr ederler, tamamını değil. İnsan ise gizili hazinenin tamamını izhâr der, dolayısıyla hazineyi topyekûn insan bilebilir. Bu nedenle "kâmil" olmak insana özgüdür. Bu nedenle "âlem-i imkân" ve "Âdem" şiirde ayrı ayrı zikredilmiştir.

Âlem-i imkân, Allah dışındaki bütün diğer mümkün ve yaratılmış varlıklardan oluşur. Buna mümkinat, mahlukat, masivâullah âlem denir. (âdem) kelimesi ise hem genel insan türü hem de Âdem peygamber için kullanılır. Bütün ilâhi isim ve sıfatların mazharıdır. Bu kelimenin üç harfi namazdaki duruşlara işaret eder. Bu nedenle namazın tek rek'ati, insanın sembolik olarak var oluşunun özünü ikrâr etmesidir. Tasavvuf bunu şekilden çıkarıp öze rabt etmekle ilgilenir.

Âdem kelimesinin etimolojisi onun irfanî anlamını da daha iyi anlamaya yol açar. Rene Guenon kelimenin iki köke bağlı olarak izâh edilmeye çalışıldığını ifade eder. İlk olarak "adamoh: topraktan olma". Guenon'a göre bu adi bir etimolojidir. İbranicede toprak, iki anlamdadır: Toprak ve kuruluk. İlk anlamın da iki şekilde kullanıldığı görülür: Erets (genel) ve iasabah (öge olarak). Bu sözcükler ile toprak (kuruluk) anlamı arasında pek bağıntı yoktur. İkinci etimoloji ise "dam: kan"la bağlantılıdır. Adam, kırmızı varlık (özel anlamında "kırmızı kil") ana anlamı etrafında gelişir. Kırmızı toprak ki bu ilksel madde olarak da görülebilir. Âdem ile toprak arasındaki yakınlık Latincede de görülebilir, humus (toprak): homo/ humanus (insan). Adam ve dam arasındaki bağlantı açıksa da "adam", "dam"a yapılan bir eklenti ile oluşamaz, ikisi de doğrudan bir türeme olarak görülmelidir.

İnsana kanının renginden dolayı "adam" dendiği söylenebilir; ancak bu hayvanlarda da vardır. Dolayısıyla onu gerçekten karakterize edemez. Hermetik simgesellikte yeşil, bitkiler âlemi; beyaz, madenler âlemi; kırmızı, hayvanlar âlemine işaret eder. Kan, ögeler arasında ateşe tekâbül eder. Yine "kızıl" anlamına gelen "Edom" sözcüğü ile ilgilidir ki bu da Zohar'da geçen "Edom'un Yedi Kralı"nı hatırlatır. Bu ise yitik medeniyetlerden biridir, yani Âdem'den öncekilere telmihtir. Bu durumda Âdem, bir kırmızı ırkın ve o ırkın özel geleneğinin başlangıcı olarak alınırsa, bugünkü insanlıktan önceki bir insanlık söz konusu olur ki bu da tam olarak Peygamberin şu hadisiyle açıklanır: "Allah, bizim bildiğimiz Âdem'den önce yüz binlerce (yani belirsiz sayıda) Âdem yarattı." Bu arada Edom'un yedi kralının,

Nutuklar, tarikata yeni giren "muhib"lere, mürşidi tarafından tarikatın âdab ve erkânını, derecelerini öğretmek için yazılan manzum eserlerdir.

sembolik olarak, nefsin yedi mertebesine tekabül ettiği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Kanın canlılığıyla ilgili olarak bedensel organizmanın, canlı varlığın latif hâli "ruh"la, bir başka ifadeyle varlığın canlandırıcı ya da yaşatıcı ilkesi (anima) ile olan bağlarından biri olduğu söylenebilir. Hindu geleneğinde latif hâl, ateşsel öge ile benzeşir. Ateş, ısı-ışık şeklinde kutuplaştığı gibi, latif hâl de bedende ısı (kan)-ışık (sinir sistemi) şeklinde birbirini tamamlayıcı iki tarzda kutuplaşır. Öte yandan ateşte ışık, yüksek yönü; ısı ise aşağı yönü temsil eder. İslam'da melekler "kutsal ateşten (ya da nurdan) yaratılmışlardır. İblise uyanların tümü ışıksallığı (ya da nuru) yitirip sadece bir karanlık (yani nursuz, ışıksız) bir ısıya sahip olmuşlardır. Nitekim kanın yiyecek maddesi olarak kullanılmaması, hayvansal olan en kaba yönlerin bedene alınmasını önlemeye yöneliktir. Kanın büyü işlemlerinde (Cehennem zâtiyetini çekmek için) kullanılması da bu yönle bağlantılıdır. Kurbanda kanın akıtılması da bu bağlamda düşünülür.

Burada yaratılış mitini hatırlayacak olursak insan kırmızı kilden yoğrulduğunda bu sadece bedendi. Daha sonra Allah, bu varlığa ruhundan üflemiş (Hicr, 15/29), bu sûretle insan meydana gelmiştir. Bu ruh, insanın dolaşım ve sinir sisteminin bir çeşit hareket ettiricisi olmuştur. Kan, ısıyı, ışık ise sinir sitemini meydana getirir. Kanın dolaştığı beden "nefs-i emmare"nin sembolüdür, sinir sisteminin meydana getirdiği ışık (enerji) ise "nefs-i levvame" ve ötesinin sembolü olarak görülebilir. Ancak başta emmare yani bedensel taraf üstünlük kurmuştur, insan bir mürşidin terbiyesi altında "ruh"u üstün kılarsa o zaman ışık unsuru vücûd ikliminde sultan olur.

İbn Arabî'ye göre âlem Hakk'ın zâhir olduğu tecellî yeridir. Bu durumda âlem, Allah olmaz mı? Arabî, bunu kesinlikle reddeder. Çünkü Allah zâtı itibarıyla yaratılmamıştır ve izafî vücûdlu yaratıklarla karşılaştırılamaz. Bu durumu özetlersek:

Allah'ın zâtının her şeyden mutlak münezzeh olması sebebiyle âlem bir yönden Allah'dan gayrıdır. Bir başka yönden, âlemde Allah'ın isimlerinden ayrı hiç bir şey bulunmadığından âlem Allah'dan ayrı değildir. İbn Arabî görüşünü "*O, O değil (Hüve lâ Hüve)*" ifadesiyle özetler. Âlemdeki her şey vücûd ile hem aynıdır hem ayrıdır. O, O değil gerçekliğini, en iyi şekilde İbn Arabî'nin "hayalî" terimi karşılar. Hayalî gerçeklik, diğer iki gerçeklik arasındaki bir ara alanda bulunur ve her ikisinin de niteliklerini taşır. Bunu rüyada görülenleri düşünerek anlamak daha kolaydır. Bir kişi babasını rüyasında görse, gördüğü kimdir? Babasını görmüştür, ama aynı zamanda gördüğü kendisinden başkası değildir. Gördüğü hayalî gerçeklik, babası ile kendisi arasında bir berzah'tır.

Allah'ın tüm isimlerini mükemmelliklerinde görünür kılan insan-ı kâmillerle, gerek birliğinde gerek çokluğunda olsun, vücûdun hakikati somutlaşır. Bu yüzden ikinci mısrada "Bundan güzeli nerde ki Cennet'te mi sandın" denilmektedir. İnsan bu kemâlâtı bulma imkânını içinde barındırır ve bunu başaranlar da vardır. Bunlar "*Ölmeden önce ölünüz*" sırrının mazharı olduklarından zaten onlara ölüm yoktur. Nitekim insan-ı kâmiller sadece görüntüde ölürler. Öldüklerinde de yaşamlarında olduğu gibi tasarruf sahibidirler. Bu yaşam öncelikle sevenlerinin gönlünde olur. Nitekim Mevlânâ bu sırra "*Ben anıldığımda sizde meydana gelen hoşluğum*" diyerek işaret etmiştir.

Kemâl nazarıyla bakıldığında her şey "O"dur. O, vücûdunun seyrinden bizlere bir hayâli seyrettirmektedir. Çünkü bu seyir ile zevk elde edelim istemektedir. "*Semme vechullah*" âyeti bu durumu aşikâre belirtir: "*Doğudan batıya her ne tarafa dönerseniz Allah'ın yüzü orababdır. Allah her şeyi kapsar, her şeyi bilir*" (Bakara 115). Karagöz temsillerinin başında okunan perde gazeli de bunu ifade eder:

"Nakş-ı sun'un remz ider hüsnünde rü'yet perdesi
Hâce-i hükm-i ezeldendir hakikat perdesi

(Bu seyir perdesindeki güzellikler asıl eseri remz eder
Hakiki perde ise Allah'ın kudretinden başka bir şey
değildir)
(...)
Bu hayâl-i âlemi gözden geçirmektir hüner
Nice kara gözleri mahv etti sûret perdesi
(...)
Kangı zılla iltica etsen fenâ bulmaz acep
Oynatan üstâdı gör kurmuş muhabbet perdesi

Dergeh-i âl-i abâda müstakîm ol Kemterî
Gösterir vahdet elin kalktıkça kesret perdesi

(Hangi gölgeye sığınsan yok olmaz mı?
Sevgi perdesi kurup oynatan ustayı gör

Ey Kemterî Muhammed soyunun yolunda dürüst ol
Çokluk perdesi ortadan kalkınca Allah'ın tekliği görünür)

Bu tecellî O'ndan zuhur ettiği içindir ki her şey güzeldir. Çirkinlik ezelî ve ebedî nizamı anlamayan akıl ve mantıktadır. Çünkü akıl, kendi düzleminde olan şeyleri başka şeylerle mukayese etmek yoluyla bir sonuca varır. Halbuki Allah kıyas kabul etmez, yaptıkları da.

İnsanlar bu dünyadaki güzelliği görmek yerine mevhum şeylerle uğraşmayı tercih ederler. Cennet de böyledir. Yarınki bir cenneti düşleyerek yaşadıkları dünyanın güzellikleri görmemekte inat etmekte, üstelik burayı da bozmaktadırlar. Mutasavvıf ise işini mevhum bir yarına bırakmayandır. O, Cemâli de Cenneti de burada görür, işini tamam eder ve buradan ayrılır. Nitekim Yunus Emre:

"Cennet cennet dedikleri bir kaç köşkle bir kaç hûri
Var sen isteyene ver anı bana seni gerek seni"

diyerek, bu cennet beklentisinin dervişin işi olmadığını vurgulamaktadır. Üstelik âşık maşuğundan her gelene râzıdır. Dolayısıyla kimi nereye göndereceğine O karar verir. Buna bir itiraz söz konusu değildir. Bu anlayış tarih boyunca yanlış anlaşılmış, cennet ve cehennemi küçümsemek olarak görülerek, sûfîlerin kötülenmesi için vesile sayılmıştır.

2. *Her yer ne güzel menba-ı hüsn, insan güzeli*
Sen de bu cemâli, hûrî gılmanda mı sandın

Yaratılmışların en üstünü insandır; çünkü Allah'ın tüm isimlerinin tecelligâhıdır. Bu nedenle tüm melekler insana secde etmişlerdir. Bir önceki beyitte ifade edildiği gibi, Allah insanı kendi sûretinde yaratmıştır. Nitekim İbn Arabî de "*Bu imkân âlemi içinde bundan daha güzeli yok*" der. Burada cemâl kelimesi öncelikle "yüz (sıfat)" olarak kullanılmış, aynı zamanda Allah'ın insanı "cemâl (en güzel)" sûrette yaratışına telmih yapılmıştır. "Menba-ı hüsn" terkibiyle; insanın, zâtın ilahî bir tecellîsi olduğuna işaret edilmektedir.

İnsanlar buradaki güzeli görmektense mevhum bir yarındaki mevhum şeylerin beklentisi içinde olurlar. Halbuki bu dünyada gören göz için görülecek her şey mevcuttur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de *"Kim burada (dünyada) kör ise, o, âhirette de kördür"* (İsra, 72) âyetiyle bu duruma işaret edilmiştir. Hiçbir şey aslında gizli değildir. Tam tersine o kadar aşikârdır ki zuhurunun şiddetinden görülemez zannedilmektedir. İnsanlar ise, hep gizemli, saklı olanın peşindedirler. Bu nedenle önlerindeki sofrayı ne görebilirler ne de ondan bir kaşık alabilirler. Tasavvuf sofrayı görme, kaşığı eline alma ve var olandan tatma mesleğidir. Bu yapıldığında âlemi "zevk etme" yoluyla idrak kapısı aralanmış demektir. Bu hâl kişide kararlı olursa, daimî bir vahdet zevkine ulaşılır ki bu durum *"Ben senin gören gözün, işiten kulağın, tutan elin, yürüyen ayağın olurum"* hadis-i kudsisiyle ifade edilmiştir.

3. *Her yerde, fakat ârifin kalbindedir Allah*
Yoksa sen onu arz u semâvâtta mı sandın

Ârifin kalbinden maksad gönüldür. Gönül o gönüldür ki

dünya ve ahiret onun bir kenarında kaybolup gider. Arş denilen yer de yine bir ârifin kalbidir. Gönül demek, Allah evi demektir. Allah evi de Allah'tan ibarettir. Ne ararsan orada bulunur. Allah'ın isimleri, sıfatları her yerde ve her şeyde mevcuttur. Fakat zâtı ancak ârifin kalbindedir ki buna, "zât tecellisi" denir. O yüzden Peygamber ***"Beni gören Allah'ı görür. Kim ki Allah'ın velîsine ihanet ederse Allah'a ihanet eder"*** demiştir. Onun için kâmil bir velînin tard ettiğini hiçbir yer kabul etmez. Bu nedenle Mevlânâ şöyle der:

"Ben Mûsâ'nın elinde bir asâyım. Mûsâm gizlidir, amma ben âşikârım"

Ârifin gönlü için "arş" kelimesi kullanılmıştır:

"Cân gözü anı gördü dil andan haber verdi
Cân içinde oturdu gönlümü arş eyledi" (Yunus Emre)

"Kalb-i mü'min Arş-ı Rahmândır
Anı yıkmak ziyâde tuğyandır" (Sinan Paşa)

Yukarıdaki beyitlerde geçen arş kelimesinin ilk anlamı en büyük felek, taht gibi anlamlarda olup İslâm astronomisiyle ilgilidir. Fakat tasavvufta bu kelime Allah'ın mukayyed isimlerinin istikrar yeri, zâtın hususiyeti, cism-i külli gibi anlamlara gelmektedir. Ken'an Rifaî, ikinci mısrada da ârifin kalbinin arş olmasından telmihle, arş mahallinin gökteki feleklerde aranmayacağını, önemli olanın gönül olduğunu ifade etmektedir.

4. Dünyâ diyerek geçme sakın, burdadır her şey
Mîzân ü sırât'ı mutlakâ orda mı sandın

Dünyâ gelip geçicidir ve aslında yoktur; amma aynı zamanda vardır. Çünkü burada yapılanlar asıl vatandaki yerimizi belirleyecektir. Burada kemâlâta yaklaşma oranında orada da kemâlâtı elde etmek mümkün olacaktır. Tasavvuf, dünyayı yok saymaz; aksine onu önem sıralamasına göre doğru yerine oturtur. Dünyanın aslı itibarıyla yok olduğunu söylemek, şu anki varlığını inkâr etmek değildir. Tam tersine buradaki duruşumuz bize aslî vatandaki yerimizi sağlayacaktır. Dolayısıyla

Tasavvuf sofrayı görme, kaşığı eline alma ve var olandan tatma mesleğidir. Bu yapıldığında âlemi "zevk etme" yoluyla idrak kapısı aralanmış demektir.

burayı yok saymak tasavvufun değil, olsa olsa kör bir nihilizmin görüşü olabilir. Ancak tarih boyunca vahdet-i vücûd, tasavvufa dıştan bakanlar tarafından, hatta bazı mutasavvıflarca da yanlış anlaşılmıştır. Hatta bu dünyada çalışmamayı, tevekkül adı altında başkalarına muhtaç olarak yaşamayı teşvik edenlere de rastlanmıştır.

İkinci mısra ile insanların mevhum kavramlarla kendilerini aldatmaları, dünya ve âhiret diye bir ikiliğe inanmayı tercih ettiklerine işaret edilmektedir. Tasavvuf yapısı itibarıyla ikiliği kaldırmaz. Var olan her şey "Tek"in tecellîsi veya zuhuru olarak kabul edilmektedir. Dünya ve âhiret ayrımı da sadece ortalama insanların anlaması için verilmiş bir ikili yapıdır. Çünkü insanlar her kavramı zıttı ile bilebilirler. Anlaşılabilme, fark edebilme bakımından "iyi" kategorisinin "kötü" kategorisine ihtiyacı vardır. Böylece kavramın değeri algılanabilir hâle gelir.

Özetle beyitte halihazırda sırat köprüsünde yürüdüğümüze işaret edilmektedir.

5. *Cennet ü dûzah gamm ü sürûr, zulmet ile nûr*
Yaptıklarının gölgesi, hâriçte mi sandın

İnsan dünyaya kendi nefsini tanımaya gönderilmiştir. İnsanın hamuruna, nur ve zulmet birlikte vaz edilmiştir. Yani beşer, ruhanî ve nefsânî kuvvetlerin karargâhıdır. İnsan nefsânî hırslarının emîri olduğu ölçüde gâyesine erer. Bunların "yaptıklarının gölgesi" olduğunu bilmek için kibiri bırakmak lazımdır.

Tasavvufta ceza, yapılan bir şeyin insanın gönlünü, zihnini bulandırmasıdır. Böylece cehennem gönülde tecellî eder. Aynı durum iyilikler için de geçerlidir. Hoş bir sohbet, mürşid ile birlikte olmak, dünyada kimsenin fark etmediği bir ayrıntıdaki tecellî-yi ilâhîyi keşfetmek gönül cennetini meydana getirir. İşte tasavvuf, bu anların kıymetini bilmek ve bütün hayata tatbik ederek cennetin içinde yaşamaktır.

İnsana düşen, hayatın seyri içinde kendi seyrinin farkına varmaktır –ki bu durum bir hadiste şöyle ifade edilmektedir: *"Saadet, hayatı olduğu gibi kabul, ağır yüklerine rıza, ıslahına çalışmaktadır"*

6. *Bilgin sana kıymet talebin neyse osun sen*
İnsanlığı sâde yiyip içmekte mi sandın

Aslolan tek bilgi Allah'ı tanıma, bilme, görme, olma bilgisi olan "marifetullah"tır. Burada "olma"dan kastedilen *"Attığın zaman da sen atmadın fakat Allah attı (onu)"* (Enfâl, 8/17) mertebesine ermektir. Burası insanın fiillerinin Hakk'ın emrine uygun olduğu, nefsinden kaynaklanan kötü bir fiili gösteremediği bir makamdır. Bu makam "Lâ faile illallah" sırrının mazharıdır. Bu bilgiye erişmek için taleb etmek ilk şarttır. Taleb, vahdet-i vücûd anlayışında bir takım aklen sorunlu noktaları da davet eder, örneğin talebi eden kim? Mademki her şey ondan, taleb de ondandır, diye düşünmek de mümkündür. Sûfî, edeb gereği bu tür mütalaalarla yorulmak yerine, bir şekilde bunu zevk etmeye gayret eder. Çünkü soru ve mukayese akıl işidir, âşığın ise akıl ile alakası yoktur. Önemli olan güzele erişmekse ve insan güzele eriştiğine inanıyorsa öyle veya böyle olmasının ne önemi vardır ki.

Taleb etmek, niyet etmektir ve sûfînin bir diğer ismi de bu nedenle tâlibdir. Sûfî taleb edip marifetullah yolunda bulunsa da yolda kalabilir; ama önemli olan yolunda olmaktır. İnsan seferle mükelleftir, zaferle değil. Sûfînin talebi şeyhindendir. Bu durum, *"Bir cemâlde görüp anı vâsıl-ı Hak olanlar"* mısraı ile de sabittir. Çünkü sûfî mevhumlarla uğraşmaz, mevcut olanın kıymetini bilir. Şeyhi de ona verilmiş bir lütuftur, zaten Hak ona istediği şeyi en baştan vermiştir, yani "Rıza kapısı"nı. Her şeyh, tâlib için rıza kapısı ve cemâl penceresidir. Tâlib o kapıdan girdiğinde, efendisinin gönül penceresinden tecelli-yi ilâhîyi temaşa eder.

7. Hâlin ne ise müşteri sen oldun o hâle
Noksânı meğer adl-i ilâhîde mi sandın

Burada Ken'an Rifaî, irade-i cüziyyenin önemine değinmektedir. İlk bakışta vahdet-i vücûd anlayışı cüzi iradeyi reddeder zannedilir. Halbuki durum böyle değildir. Bu anlayışa göre fiillerin tamamı Hak'tandır; fakat bu fiillerden kötü olanlarında Allah'ın hoşnutluğu yoktur. Burada iki kelime arasındaki farkın iyi bilinmesi gerekir: Rızâ ve hoşnutluk. Kul, kötü bir fiili yapmak isteyince bir niyet izhar eder, bu niyeti fiile dökünce de Hak bunu kulun isteğine göre yaratır, yani râzı olur. Ancak râzı olduğu bu fiilde hoşnutluğu yoktur. Böylece ***"Ben onlara mühlet veririm"*** (A'raf, 183) hükmü gerçekleşir.

Mutasavvıflara göre, yapılan her fiil daha bu dünyadayken aksini görür. Burada aklın anlamakta zorlandığı husus, iyiliğin bazen kötülük şeklinde de tezahür etmesidir. Ancak bu durum burası için geçerli bir hâldir ve sonunda iyiliğe dönüşür. Çünkü kötülük veya zorluk denilen hâller, imtihan ve kemâlâtı elde etme vesilesidir. Bu durum, sıddık ve peygamberlerin tamamının geçtiği bir yoldur. Yapılan her fiilden bir nur hâsıl olur ve bu nur kişiyi sarar, dolayısıyla bu fiilin doğurduğu bir başka fiil olur.

Allah'ın adaleti (adl-ı ilâhî) şaşmaz, ama insanların istediği kadar kısa sürede tecellî etmeyebilir. Kaldı ki her zaman "iyi" surette tecellî etmesi de gerekmez. Çünkü bizim "iyi" bizim verdiğimiz bir vasıftır ve bunun "gerçek iyi" olup olmadığını bizim bilgimizin hududu dışındadır.

8. Fikrim bu benim, virdim ise her lahzada âh
Sen âh-ı ateş-sûzumu beyhûde mi sandın

Mutasavvıfın hayatı, bilgi ve amel olarak iki boyutta ele alınabilir. Şair "fikrim" yukarıda zikrettiği düşünceleri kastetmektedir –ki bunlarda tasavvufun bilgi boyutuna işaret etmektedir. Sûfî yaşantısı içerisinde "marifetullah" denilen gönül bilgisi dışında, bir de yaşadığı çağın gerektirdiği bilgi donanımına sahiptir. Böylece devrinin gereğince hareket etme imkânını bulur. Gönül bilgisi ise asıl meşguliyet alanını meydana getirir. Gönül dünyasında ise mürşidin kılavuzluğunda yol alınır, yani mürşidinin sözleriyle amel etmesidir ki tasavvuf esasen bir kal ilmi değil, hâl ilmidir.

Sûfî zahirî ibadetleri yapar; ayrıca gönlünü dünyanın vesvesesinden, yani masivadan korumak için daimi surette zikretmelidir. Bu zikir, her nefeste gerçekleştiğinde asıl amaca ulaşılır. Daimi zikir, Allah'ın daima gönülde olması ve her şeyde O'nun tecellîsinin temaşa edilmesidir.

Sûfî zahirî ibadetleri yapar; ayrıca gönlünü dünyanın vesvesesinden, yani masivadan korumak için daimi surette zikretmelidir. Bu zikir, her nefeste gerçekleştiğinde asıl amaca ulaşılır. Daimi zikir, Allah'ın daima gönülde olması ve her şeyde O'nun tecellîsinin temaşa edilmesidir. Ancak daimi zikre ulaşmak zordur; nitekim Nâbî, bu güçlüğe işaretle:

Leb zikirde ammâ ki gönül fikr-i cihânda
Kaldı arada sübha-i mercan müteredd id

der. Bu yüzden gafletle zikir mi tercih edilir, zikretmemek mi, diye sorulmuş, neticede gafletle olsa dahi zikretmek iyidir, denmiştir.

Daimi zikre ulaşan gönül "her daim âh" çeker. Âh, kelimesi Allah kelimesi anlamında kullanılır. Âşığın her âhı sevgiliyi çağırmak, anmak, hatırlamaktır. Şair "âh-ı ateş-sûzumu" derken, âh (Allah) lafzının ateşleri bile yakacağını söylemektedir. Çünkü âh, hakiki ateştir. Allah, gönülde kendi aşkından (varlığından) başka birini istemez, dolayısıyla "benim" diyen herkesin başını uçurur. Aşk, vücûd memleketine dâhil olduğunda, orada bulunan nefsin sıfatlarından ne varsa kin, kibir, şehvet gibi ululari ve eşrafı esaret altına alır. Nitekim Mevlânâ da *"Bu nâyın, yani bu aşkın sesi, rüzgar değildir, ateştir"* der. İşte bu ateşte yanıp küllerinden doğanlar, her türlü mecazî ateş kaygısından uzaktadırlar. Tasavvuf söz konusu olduğunda unutulmaması gereken en önemli nokta gönüldeki Allah'ın mevhumla değil, mevcut olanla ülfetle tecellî edeceğinin bilinmesidir. Mevcut olan ise mürşiddir.

9. ***Yeniler her âh ile Ken'ân ahd-i Elest'i***
Âhım acaba nefha-yı hâbîde mi sandın

Elest bezmi, ruhlar âleminde Allah'ın *"Ben sizin Rabbiniz değil miyim?"* kelâmına insanların "Evet" dedikleri andır. Burada sorulan sorudaki "Rabb" ismi üzerinde durmak gereklidir. Rabb, kelime olarak terbiyeden gelir ve terbiye en mükemmel şekline ulaştırıncaya kadar yavaş yavaş geliştirmek demektir. Terim olarak, benzeri bulunmayan efendi, verdiği nimetleriyle mahlukatı ıslah eden yaratmanın ve emretmenin sahibi anlamına gelir. Burada yaratmadaki kudretinin ve usûlünün de yavaş yavaş geliştirerek mükemmelliğe ulaştırmak olduğu unutulmamalıdır. Bu izahlardan anlaşılmaktadır ki yukarıdaki hitap "Ben sizin terbiye edeniniz, mürşidiniz değil miyim?" şeklinde anlaşılmalıdır. Mutasavvıflara göre bu söz, sadece ruhlar âleminde bir kere verilmiş bir söz değildir. Terbiye edici mânasına bağlı olarak her an karşımıza çıkan olumlu-olumsuz diye adlandırılan vasıtalar yoluyla bu söz tekrar tekrar insana sorulmakta ve insan da bu vasıtaları (âyetleri, işaretleri) sabır ve hamd ile karşıladığında "evet", karşılamadığında ise "hayır" cevabı vermektedir. İşte âşık bu durumun farkında olarak her âyeti âh ile karşılar, yani derûnî bir zevk ile.

İkinci mısrada her nefeste zikirle ilgili ince bir hususa işaret edilmektedir. Avam ve mübtediler, zikri ses ve nefesten ibaret görürler. Halbuki havass, hakiki zikrin her şeyin Hakk olduğunu bilmekten ibaret bir edeb olduğunun farkındadırlar. Burada şair, zikrinin "nefha-yı hâbîde" yani "uykuda alıp verilen nefes" gibi olmadığını, zikr-i sultânîye ulaştığını ifade etmektedir. Bu hâl ise, uyku hâlindeki kişinin nefes alıp vermesi gibi bilinçsiz bir fiil değil, her anın zuhurunun farkında olan kâmillerin sıfatıdır. Nitekim atasözü hâline gelmiş olan "Dervişin fikri neyse, zikri de odur" cümlesi bu gerçeğe işaret etmektedir.

Fevzi Özçimi Hatırasına Güldeste

"En Büyük San'atkâr"

» Aysel ESER
Emekli Öğretmen

Hocam bir sohbetleri sırasında, "*Ey habibim sen olmasaydın, ben bu alemleri yaratmazdım.*" Hadisi Kutsi'si üzerine tefekkürlerini dile getirmişti.

"Sizce bu ifade sadece Peygamber Efendimiz (s.a.v) için mi söylenmiştir? Eğer öyle olmuş olsa idi, Peygamberimizin beka alemine irtihalinden sonra kıyametin kopması gerekmez miydi? Öyle ya, kâinatın yaradılış sebebi ortada olmayınca hayatın da bir anlamı kalmaz. Böyle olmadığına göre, bu ifade başta mutlak insanı temsil eden Fahri Kâinat Efendimiz, O'nun ümmeti olan ve kendisini hakiki manada insan etmiş olanlar için söylenmiştir."

İşte yukarda ifade edilen hakikat bence hayatın sırrıdır. Bütün güzel insanlar gibi hocamın da yaşadığı sürece bir tek endişesi olmuştur. Kendilerini insan etmek, daha sonra da insan yetiştirmek.

Yine hocamızdan defalarca dinlediğimiz bir Kutsi Hadis: "*Ben gizli bir hazine idim, bilinmekliğime muhabbet ettim. Bu sebeple insanı halk ettim.*" ve yine "*Ey insan! Her şeyi senin için, seni de kendim için (beni bilmen, beni bulman, bana ermen için) yarattım.* "

İşe önce bilmek ile başlanılacaktı. Ama, neyi, nasıl, ne kadar bilecektik? Sonra bulmak vardı ama kimi nerede nasıl bulacaktık. Sonra erecektik. Ama ne şekilde? Demirden bir leblebi, yiyebilene aşk olsun... Yensiz yakasız gömlek, giyebilene aşk olsun...

.....

İnsanoğlu bugün pek çok şey biliyor. Pek çok yer görüyor. Hayatını kolaylaştırmak için pek çok maddi imkânları çalışmakla elde edebiliyor. Çok meşguliyeti var. Günde yirmi dört saat insanoğluna yetmiyor. Fakat, milyarlarca insan içinde kendinden, hakikatinden,

“Allah’ımızın nezdinde en büyük ve en güzel san’at, muhakkak ki O’nun kendi şekil ve suretinde yarattığını beyan ettiği, hakiki manada insan olma san’atıdır. Hakiki manada insan olan kişi de en büyük san’atkardır.”

gönlünden, ruhundan taşıdığı emanetten haberdar kaç kişi var? Gönlünü arındırmış, ruhu sükûna ermiş, gönlünü Yaratanına hediye etmiş kaç bahtiyar var? Oysa gönlünde O’nu bulan, kalp cennetine bu dünyada eren, Allah’ından razı olmuş, sayılı nefeslerini O’na hamd etmede, O’nun kullarına hizmet etmede, beşeriyeti gereği işlediği günahlarına tövbe etmede geçiren insan; “Ben sizinle meleklerime karşı iftihar ediyorum.” hitabına mazhar kuldur.

“Sözler bir dipsiz kova, deryayı nasıl taşır?
Sen kelama sığmazsın, billâh ederim kasem.”

Hocama ait yukarıdaki beyiti dile getirirken, , Onu anlatmadaki kifayetsizliğimi ve aczimi itiraf ediyor Onun ruhaniyetinden af diliyorum.

Şunu ifade etme isterim ki, Hocam yaşadığı süre içinde hep öğrenme aşkı ile dopdolu idi. Öğrendiğini öğretti, bildiğini bildirdi. Bildiği ve inandığı hakikatleri yaşayarak gösterdi. Hiçbir şeyin sahibi olmadığımızı, üzerimizdeki her nimetin emanet olduğunu söyledi. Yaşamı boyunca hiçbir şeye sahiplenmedi. İnsanları çok sevdi. Sevdiklerini sevdirdi. Başta Allah’ımızı ve Resulünü, sonra Allah’ımız tarafından sevildiğine inandığımız onun veli kullarını... O, etrafındaki insanlara sevmeyi öğretti. Karşılıksız ve beklentisiz, yalnızca Allah için sevmeyi öğretti. Çünkü insanı hakiki manada insan edecek olan, yalnızca sevgiydi.

Hocamızı tanımak bizim için bir şanstı, bir seçilmişlikti. Onu cisim gözü ile göremiyoruz belki ama, hatıraları gönlümüzde her dem taze. Bize bizden daha yakın. Gönlümüze bakıyoruz hep o var. İyi günümüzde kötü günümüzde, bollukta darlıkta, neşemizde hüznümüzde, her müşkülümüzde elimizden tutuyor.

Mana planında zaman ve mekân kaydından sıyrıldığımız, tarifi imkânsız güzellikler ile yaşadığımız sonsuz zaman dilimlerini, dünya planında on yıl gibi bir süreye sığdırdı Rabbimiz. Hocamızın zahir plandaki ayrılığından doğan hasretimiz çok büyük. Ancak tesellimizi canımız cananımız Peygamber efendimizin şu hadisi şeriflerinde buluyoruz “*Kişi sevdiği ile beraberdir. Burada ve orada.*”

“*Her nefs ölümü tadacaktır.*” Kadim kelamınca, her nefes alışımızda bu hakikate yaklaşıyoruz. İşte sonsuzluğa doğacağımız güne kadar Allah’ımızla Peygamberimizle ve onların sevdikleri ile bir arada olabilmenin kapısını aralayan; Hocamızdan dinlediğimiz yüzlerce anahtardan birkaçını siz değerli okuyucu kardeşlerimle paylaşmayı bir borç biliyorum. Allah’ımız bizleri öbür âlemde de yanlarında eylesin Âmin.

Efendimsin, itibarım var ise sendendir...

Allah soracak ! “Her iki cihanda insanı mutlu edecek İslam’ı nasıl temsil ettiniz ki, herkes İslam’dan kaçıyor?” Şu halde , O bize sormadan biz, şu soruları kendimize sormalıyız:

Kimsin? Nesin? Nereden ve niçin geldin? Nereye gideceksin? Ve dahası: Sen halife olmaya namzetsin haberin var mı?

Allah’a kul olmak: en büyük ibadet, en büyük rütbe, en büyük hürriyet’tir.

İnsan; görünümü ile belki bir zerre; fakat, manası ve batını itibari ile, Allah’ın bütün alemleri dürerek varlığına dercettiği bir **“Alem-i Kübra”** dır...

Allah’ın hayat, ilim, semi, basar, irade, kudret, kelam gibi, sıfatlarından birer cüz’ünü varlığında taşıyan insan, bunlarla kendisini yaratan varlığı bilmeye, bulmaya ve O’na ermeye görevli bir hüviyet ve yetenek iktisap etmiştir.

Kendini bilen insan, Allah'ın bütün ef'al, asar ve sıfatlarına ayna olmuş bir varlık olduğunu bilir.

İnsanın ulviyeti ve yüceliği, her şeyden evvel varlığında taşıdığı **"Sırr-i ilahi"** ve **"Nur-u Muhammedi"** den dolayıdır.

Varlığında taşıdığı bu cevherden habersiz yaşayanların, o yüceliğe o izzete ulaşabilmesi mümkün değildir. Çünkü insan yalnız sureti ile değil, sireti ile muazzez bir varlık olmaya aday kılınmıştır.

Nefs terbiyesi ve kalp tasfiyesi ile kendisini olgunlaştırıp, Allah'ın ve alemlerin aynası haline getiren İNSAN, varlığına Allah tarafından dercedilmiş bulunan her şeyi bilme, temaşa etme ve bulma imkanına erer. Allah da, ancak böyle bir İNSAN'la bilinir ve bulunur. Böyle bir İNSAN, bütün yaratılanları, kendinde birleştirmiş muazzez bir varlıktır.

Mes'elelerimiz: akılla, edep, tevazu ve incelikle sabır ve tahammülle çözülür.

Her an kendimize **"Ben kimim? Niçin yaratıldım? Dünya'ya niçin gönderildim? Nasıl yaşamalıyım ki, sonunda peşiman olmayayım?"** suallerini sormaz ve davranışlarımızı buna göre ayarlamaz isek, karşılaşacağımız akıbetten şikâyete hakkımız yoktur.

EDEP: mü'min kulun -nerede ve ne zaman olursa olsun– kendini yaratan varlığın huzurunda bulundu hakikatini unutmaksızın en uygun davranışta olmasıdır.

Ne zaman şükreden bir kul olabiliriz? suali; ne zaman ki kendimizi herkesten fazla nimet verilmiş bir kul olarak görüp şükretme ihtiyacı duyarsak, o zaman cevabını bulmuş olur.

İnsan behemahal; kusuru kendinde arama alışkanlığını elde etmeli. Böyle yapabilirsek: başkalarının ayıbını görme gibi büyük bir günahtan kurtulur; kendi kusurlarımızı kolayca düzeltme imkânına kavuşuruz.

Ruha gıda olacak konulara, günlük hayatımızda yer vermez iken nefs otomatik olarak besleniyor. Her hal nefsi besliyor.

Ruha gıda vermez isek denge ruhun aleyhine bozulur. Nefs azgınlaşır, vücud iklimine hükümran olur. Böyle bir insanda; akıl, zekâ, mantık ve muhakeme nefsin elinde, onun amacına uygun unsurlar olarak kullanılır.

Nefsin amacı kulu Allah'tan uzaklaştırmaktır.

Gaflet: Var olandan her an haberdar olamamak: yok olan vehmi var saymaktır.

Gaflet: Her an kendisiyle cihatta olmamız gereken nefse cihatı bırakıp, ona teslim olmaktır.

KADER SIRRI: Allah insanın neyi, nerede, ne zaman, ve nasıl işleyeceğini önceden bilir ve bunu o kul için tespit eder-yazar. İşte kader budur.

Cüz-i iradesi ile istek ve dilek kuldan, o şeyi yaratmak ise Allah'tandır. Kul irade eder, cüz-i irade ile tercihini yapar, Allah (C.C.) da, "Âlim" ismi ile kulun neyi yapacağını bilir ve yaratır. İŞTE KADER...

Tevbe ve istiğfar: Devamlı huzurda bulunmayı talim ettirir. Tevbede bulunanı gafletten kurtarır.

Hakiki manada "Dost"; varlığında Cenab-ı Hak'ın isim, sıfat, ef'al, fiil, asar ve zatını müşahede etmemize vesile olan kişidir. Cenab-ı Hak'la rabıtamızı sağlayan kişidir. Onun için **DOST**; Allah'tan ayrı değildir.

Mutluluk; makbul bir düşünüşümüzün, makbul bir davranışımızın mükafatı olarak Allah'ımızın gönlümüze uzanıveren tecellisidir.

Huzur-mutluluk böyle olduğu gibi, **bedbahtlık, sıkıntı** ve **üzüntü** de böyledir. Gene O'nu unutmuş olmamızdan, O'na karşı gafil davranmamızdan yaptığımız yakışıksız bir davranışın, bir manada sadece dünyadaki cezalandırılışı olarak kalbimize uzanıveren tecellisidir.

SEVGİ... Yerine göre teslimiyettir. Gereken yerde fedakarlıktır. Yerine göre feragattir. Hasrettir, fırkattir, feryatdır, figandır, gözyaşıdır, çiledir, ıstıraptır.

Ne yapıp yapıp, nefsi ahlak-ı rezilede (Nefs-i emmare) bırakmamak lazımdır. Ona, ruha muhalefeti terk ettirmek, hiç olmazsa onu, mutmainne seviyesine ulaştırmak lazımdır.

Göz, kulak, görmemesi gerekeni görmemeli, işitmemesi gerekeni işitmemelidir. İrade dışı, görmememiz, işitmememiz gereken bir durum zuhur ederse; gördüklerimizi ve işittiklerimizi hemen unutmalıyız.

Gönlü kafayı huzura yakışmayan hallerle doldurmamalı, üzerimize emanet olan her şeyi, hayra vesile olacak şekilde kullanmalıyız."

"MÜ'MİN HAFİF İNSANDIR." (H.Ş.) Birlikte olduğu insanlara üzüntü konusu olmayan, yük olmayan,

Nereden geldi bu? dedirtmeyen insandır. Görüldüğü zaman herkesin içinde bir hafiflik ve sürur doğan insandır. İmtizacı, (farklı fikir ve görüş taşısa bile, gene de) anlaşılması, uzlaşılması kolay olan insandır.

AH o iddiasızlık... Ah o mahviyet... Ah o, **Var olan ancak sensin Rabbim**. İnancı ve şuuru ile , kendimizi -**Var**- olarak ortaya koymaktan uzak kalış... Ve bu uzak kalışın getirdiği güzellik... İnsanın o halin içindeyken ulaştığı güzelliğe, başka hiçbir hal ile ulaşılması mümkin değildir. Niçin mümkin değildir? Diye soracak olursak; o halin içerisinde nefs yoktur da ondan...

Allah , her mekanda mevcut, hissedebilenler için...Acaba hangi davranışımız bu bilişin gerektirdiği gibi ortaya konuyor?

Bir yerde ki Hak yerini bulmuştur, görünümü ne olursa olsun o cemaldir.

Tahkikin kapısı taklittir. Bir büyüğe yakın olursun, O'nun yaptığı yaparsın. Bu devrede ortaya konan davranışlar taklittir. Sonra bu davranışlar kişiye mal olur ve onu tahkike ulaştırır...

Salik; (Allah yolcusu) gönlünü, düşüncesini, Allah'tan gayrı her şeyden çekerse, her baktığı yer, Allah'ı gösteren bir ayna olur.

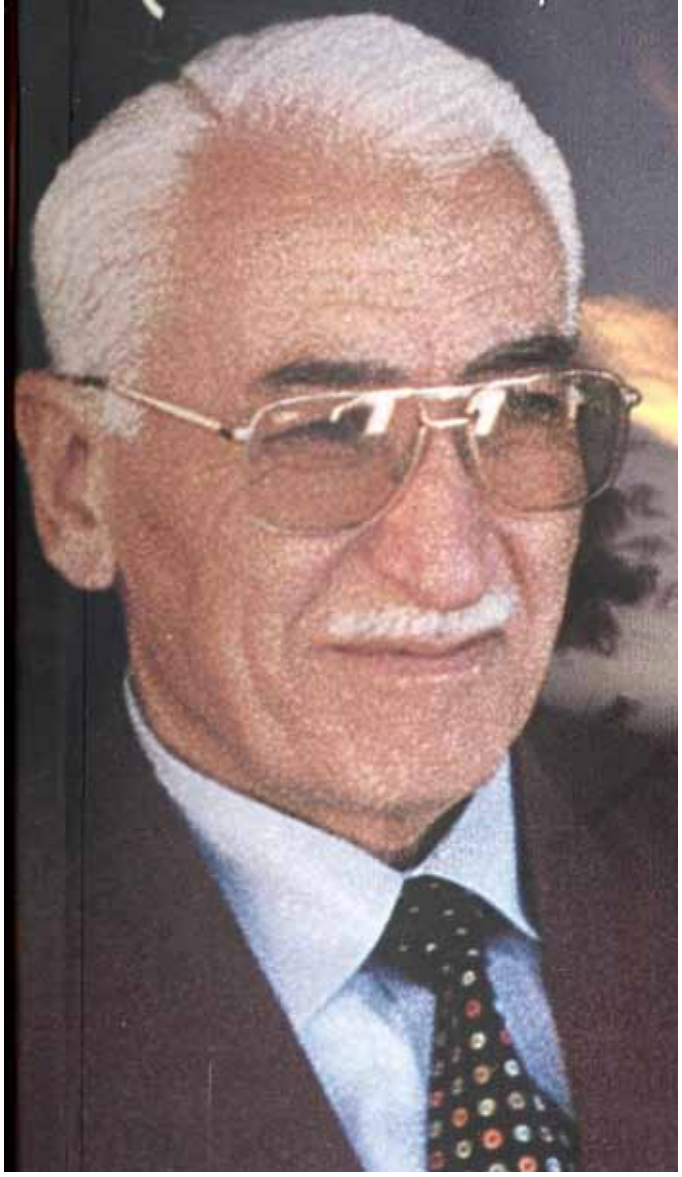

Ruhun gıdası olacak konular:

• Allah, peygamber ve Evliyaullah'ın temsil ettiği, tatbik ettiği her şey ile kesintisiz hale girerek, batınımızı imar etmeliyiz.

• Her gün heyecanla-inançla, Allah mektubu diye, Kur'an-ı Kerim'den mealiyle birlikte hiç değilse iki sahife okumalıyız.

• Peygamberimize, agahiyetle, dıştan koparak, huzurunda okunduğunu fark ederek, salavat-ı şerife getirmeliyiz.

• Peygamberimizin hayatını ve hayatındaki çarpıcı konuları öğrenmeli, yaşamaya gayret etmeli, bulunduğumuz meclislerde bu konuları dile getirmeliyiz.

• Evliyaullah'ın hayatı, çeşitli ve sayısız hikmetlerle doludur. Onların hayatlarına ait menkıbeler okumalıyız.

• Konu tek...O'da Allah ve Rasulü...O tek konuya bizi bağlayan her beste, her şiir, her kitap makbuldür, dinlemeli ve okumalıyız."

ISTIFA EDE EDE, MUSTAFA OLURUZ ... İnşallah...

Neyzen M. Sadreddin Özçimi ile Musîki ve Sanat Üzerine

Mehmet Emin Holat: Hocam mûsikî 'ye ve Ney'e ilginiz nasıl başladı?

Sadreddin Özçimi: Efendim şöyle hususi bir durum var diye düşünüyorum. Zira evimizde mûsikî bir hayat tarzı gibiydi neredeyse. Babamın mûsikîye olan aşkı ve muhabbeti yüzünden çok ciddi mânâ'da ve ciddi bir şekilde evde mûsikî dinlenirdi. Tabi mûsikî gelişigüzel bir mûsikî değildi. Belki bin yıllık bir kültürün imbiğinden geçmiş gelmiş en güzel en nadide eserleri en iyi icra eden icracılardan dinlenilen bir mûsikîydi. Babamda gençliğinden itibaren çok meraklı olduğu için imkânların elverdiği derecede bunları kayd etme arşiv yapma merakı ile bu mûsikîyi devamlı tekerrür bile olsa daima dinlenirdi. Yani kahvaltıya oturduğunuzda dahi mûsikî o kahvaltıda vardı, mûsikî orada asıl olandı kahvaltı değil. Kendisi çok ciddiyetle dinlediği için bizimde dinlememizi sağlardı.

Şimdi bunları düşününce yeni yeni fehm edebiliyorum. Tabi tıbbında ana karnındaki çocuğa dinletilen müziklerin o çocuğun karakteri üzerine etkileri olduğuna dair yeni iddiaları var.. Ben şimdi onu diyebiliyorum, demek ki biz daha ana rahminde iken babamızın mûsikî aşkı yüzünden merakı yüzünden ta orada kulağımız dolmaya başlamış diye düşünüyorum.

Mehmet Emin Holat: Efendim aynı şekilde genlerden de geçiyor sanırız. Babanız, dedeniz ve büyük dedenizden de size aktarılmış olan genlerin etkili olduğu muhakkak.

Sadreddin Özçimi: Evet genlerden de geldiği ispatlanmış. Dolayısıyla bizim talebeliğimiz ana rahminde başladı ve hâlâ da devam ediyor diyebiliriz. Ama gerçek mânâda müşahhas manada mûsikîye başlamam yine babam tarafından sevkedilerek olmuştur. O da şöyle; onaltı yaşlarındaydım, babamın üniversite tahsili için gittiği İstanbul'da okurken kendisine Halil Can tarafından hediye edilmiş Mansur bir Ney'i vardı. Tekkeden çıkmış Mansur bir Ney olma ihtimali yüksek çünkü tekke mensubu Ney'ler genellikle renklerini değiştirmiştir, çok kullanılmaktan yaşının uzunluğundan olsa gerek kehribar gibi kızarmış bir rengi vardı.

Mehmet Emin Holat: Yanmaktan dolayı diyebiliriz herhalde.

Sadreddin Özçimi: Tabiî ki çünkü insan nefesi ciddi mânâda yakıyor. İşte ilk olarak o Ney'i elime tutuşturarak başladık diyebiliriz. İlk solfej derslerini de babam verdi. Orta bir yahut orta iki'de idim sanıyorum, kız kardeşim birçok konuda benden ileri idi istadadı çoktu, şiire edebiyata çok meraklı, dersleri benden çok çok mükemmel idi ve ailede göz dolduruyordu tabi. Babam, ikimizi birden rahleyi tedrisine alıp mûsikî öğretmeye başladığında bizim hemşire geri kaldı. Bunu hazmedemeyip ben istemiyorum deyip ayrıldı mûsikî eğitiminden. Dolayısıyla Allah'ın lütfu babamın sevketmesiyle (Allah razı olsun, Allah rahmet eylesin) bizi başlatmış oldu. Tabi Babam üniversite devresindeyken yine bu mûsikî merakı yüzünden Hâfız Sadettin Kaynak'la tanışır ve ona talebe olur. Aynı zamanda Zekai Dede talebelerinden Münir Dededen bahsederdi. Münir Dededen dersler almış, eserler meşk etmiş. Konya'ya döndükten sonrada mûsikî çalışmalarına devam etmişler. Burada şunu demekle de abartmış olmayız sanırız, her ilde, her belde de muhakkak mevlid okuyan mevlidhanlar vardır ama bunu tamamen usûlüne ve üslûbuna, tavrına uygun bir şekilde okuyan azdır. Çünkü bir Mevlid-i Şerif'i usûlüne uygun okuyabilmek için mûsikîye uygulayabilmek için her şeyden evvel bir aruz bilmek gerekiyor. Bir aruza göre o mevlidin nağmelerini tertip etmek gerekiyor. İşte bunları babam ciddi mânâda çalışıp geldiği için İstanbul'dan, bu özellikleri ve bu seviyeyi taşıyan bir mevlid grubu oluşuyor Konya'da. Diş Hekimi Nuri Yılmaz, Hâfız Ahmet Kağnıcı, Doktor Ali Kemal Belviranlı gibi kıymetli mûsikîşinaslarla ve bu kişilerden yetişen genç birkaç kişi ile uzun bir müddet eş dostun mevlidini okuyarak günümüzdeki gibi para karşılığı mevlidden mevlide koşanlar gibi değil, eşin dostun yakınların mevlidlerini hususi mahallerde okuyarak, Konya'da Dini mûsikî hareketi başlatanların içindedir babam.

Mehmet Emin Holat: Bir nevi İstanbul Ekolünü Konya'ya taşımışlardır diyebilir miyiz?

Sadreddin Özçimi: Aynen onu diyebiliriz, çünkü bu mûsikîyi İstanbul'da meşk edip geldikleri için, Konya'da da İstanbul Ekolü ve İstanbul üslûbunun devamı diyebileceğimiz kaliteli ve yüksek seviyede bir atmosfer oluşturmuş.

Mehmet Emin Holat: Talebelerde yetiştirmişler.

Sadreddin Özçimi: Hatırlıyorum, 2000 li yıllara kadar da da diyebiliriz haftada bir gün oturmak sureti ile ilahî ve mevlid meşkleri hâlâ devam ederdi. Meraklı müezzin arkadaşlar, mûsikîşinaslar katılırlardı. Mesela Konya'dan giden Fatih Camii müezzinlerinden Bekir Büyükbaş, Ahmet Çalışır mesela, önce aruz kalıplarını heceleyerek okumak suretiyle yani Mevlid güftesi ile değilde aruz kalıbına nağme uygulamak suretiyle onlara meşk ettiğini hatırlıyorum. Babamın bu merakıda bizi mûsikî vadisine atmış oldu. Orta son sıralarında Ney'e dudağımız değdi besmele ile Hûû diyerek başladık. O sıralarda Rahmetli Arif Biçer hocamızda Konya İmam Hatip Lisesine meslek dersleri hocası olarak geldi. Onu duyar duymaz ben hemen Arif hocamızın talebesi oldum. İki-iki buçuk yıl kadar birlikte meşk ettik ama çok delicesine bir çalışmaydı. Ben lise talebesiyim ama o lise nasıl bitti hatırlamıyorum. Çünkü o ilgisizlikle sınıflarda kala kala gitmem gerekiyordu ama bitti çok şükür. Çünkü Arif hoca ile her akşam ben bir yerlerde idim, o günlerdeki o delicesine çalışmanın semeresini uzun yıllar gördüm. O bakımdan şanslıyım.

Bu meyanda yıllar ilerledi 1972-73 senelerinde liseden mezun oldum ama üniversite imtihanını kazanamadım. Açık öğretim de bir yerler tuttu ama beğenipte gitmedik. Ertesi sene yine sınavlara girdik olmadı. Yıl oldu 1974-75 tam askerliği düşünürken Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk Türk Müziği Konservatuarı'nın açıldığı duyuldu. Sanki benim için açılmış gibi kendimi oraya attım. Buraya atarken de 71 yıllarından itibaren Konya'da yapılmakta olan Hz. Mevlâna'yı anma ihtifallerine iştirak ediyordum. Oradaki neyzenlerin en çömezi ama çok fazla meraklı olarak... İstanbul'dan gelen büyük neyzenler, Niyazi Sayın hocamız, Aka Gündüz Kutbay hocamızla devamlı onların dizinin dibinde her sene on-onbeş günü geçiren biri idik.

Mehmet Emin Holat: Burada Mevlevilikle, Mevlevî Âyînleri ile tanışmanız Mevlâna ihtifalleri ile mi oldu diyelim.

Sadreddin Özçimi: Tabiî ki öyle. Mevlevî Âyînlerine her sene Konya'dan katılacak birkaç neyzen arkadaşla (mübtedi neyzenler diyelim) bir araya gelerek, ihtifallerde geçilecek Mevlevî Âyînlerini öğrenip o âyîni çalışıyorduk. Mahçup olmamak için, düzgün icra yapabilmek için başladı ama bunda da babamın çok büyük tesiri vardır. Zira o yıllarda babam merhum Tahir'ul Mevlevi'nin Mesnevî şerhinin basım ve yayınını gerçekleştiriyor idi. 8-10 seneye yayılan bir yayındı. Babam gece gündüz onunla hemhal idi. 6 ayda yada yılda bir bir cilt anca çıkarabiliyorladı. Bunun neticesi olarak sohbetler onun üzerine idi zaten. Babamın o tarihlerde arkadaşları ile hafta bir de Mesnevi okuma günleri vardı. O günlerin haricinde de babamız nerede bir şey varsa yanında çanta gibi bizi taşırdı . Kulağımız oralardan nasiplenirdi. Zaten Tasavvufi hayat evde hayat tarzı olduğu için ordanda büyük şeyler aldık tabiî ki.

Mehmet Emin Holat: Birde bir dönem Mevlana İhtifallerinde Mutribanın oluşmasında görev almıştınız sanırım.

Sadreddin Özçimi: O daha sonraları tabiî ki, 1986 yılı galiba anma programlarının organizesi ile Turizm Derneğinin o zamana kadar yürüttüğü ihtifaller Konya Belediyesine geçmiş ve bizede Mutribanın deruhte edilmesi görevi verilmişti. Bir iki sene yardım ettik elimizden geldiğince.

Mevlânâ Mesnevî'de, tüm insanlık için geçerli, hiç eskimeyecek evrensel adalet tanımları yapmakta, adaletsizlik ve zulmün yıkıcı sonuçlarından sakındırmaktadır.

Mehmet Emin Holat: Efendim Nay-ı Şerif'e gelirsek, Ney ile manevi yolculuğunuzda neler yaşadınız ve yaşamaktasınız?

Sadreddin Özçimi: Cenab-ı Hakk'ın ta ezelden kullarına nasib ettiği, lütfettiği farklılıklar varsa, insanoğlunun kullanacağı eşyalarında farklılıkları var. Bugün kullanmakta olduğumuz bir sandalye ile bir lavabo aynı seviyede bir itibara haiz değil. Ne bileyim bir kalemle çöp tenekesi aynı değil. Zannediyorum ki bütün bu mûsikî vadisi içerisindeki, bütün dünyadaki müziklerde kullanılan mûsikî aletleri içerisinde böyle ezeli bir nasibe, bir lütfa mazhar olmuş olan yegâne saz diye nitelendiriyorum Ney'i. Dolayısıyla bir lütûfla yaratılan bir şey dünya da da o minval üzere yaşaması gerekiyor. Hadi insana akıl verilmiş, irade verilmiş, her ne kadar Cenab-ı Hakk'ın arzu ettiği kadar yaşatacaksa da insana yine rey hakkı verilmiş. Bu cisim neticede ama Ney'in o itibarını zedelenmemesini ve devamını sağlamakda onu kullanana düşüyor. O bakımdan her şeyden evvel, Ney'i elime aldığım günden itibaren bir kere Besmele ile Hûû ile, abdestli elimize aldırıldığı bunun önemi ve ehemmiyeti anlatıldığı ve ilerleyen zaman içerisinde de Ney'in Mevlevî Kültürü içerisindeki yeri, eski neyzenlerin, derviş neyzenlerin, Mevlevîhanelerde yetişmiş neyzenlerin katiyen abdestsiz ellerine almayışı ve tek bir gaye için kullanışları, ve onun dışında daha fevkinde Ney'i hiçbir zaman bir gaye edinmeyip, bir araç olarak kullanıyor olmaları hep bize telkin edildi öğretildi. Ney'e hep bu nazarla baktım ve kullanışımda gayem hep bu olmuştur. Buna bağlı olarak da mûsikî temelde budur. Mûsikî geçmiş dönemde tekkelerde oraya terbiye almak için gelen insanların ruhunu belli bir seviyede işlenebilir hale getirmek, yumuşatabilmek için kullanılmış ise bizim hayatımızda da aslında gaye bu. Dolayısıyla Ney'in insanın asıl yaratılış gayesine gitmekte kullanacağı muraddan ibaret olduğuna inanıyorum. Bugüne kadarda kullanış biçimim, kullanış niyetim böyle ve hep buna dikkat ettim. 'Ben nasılsa müzisyenim, neyzenim. Bundan para kazanıyorum gideyim şurada üfleyeyim para kazanayım' diye çok şükür düşündürtmedi Cenab-ı Hakk. Ve daima ondan kaçınmaya çalıştım. Hz. Mevlâna'nın da Mesnevî'sinin ilk onsekiz beyitini Ney üzerine kurmasını, Ney'in ezeli nasibinden ileri geldiğini düşünüyorum. O bakımdan da bütün sazların fevkinde ayrı bir yere oturtmuş.

Mehmet Emin Holat: Ney Üflerken Ney dinlerken ne hissediyorsunuz?

Sadreddin Özçimi: Hakikaten insanı dış dünyadan koparan bir yapısı var Ney'in. Tamamen uhrevi insanın iç alemine hitap eden bize lütfedilmiş bir mûsikî aleti. İstesek de istemesek de onun o hali üfleyene de bir durgunluk yaşatıyor.

Mehmet Emin Holat: Hocam yapılan taksimlerde bir metod var belki ama o seslerde bir niyâz, dua, yalvarış, gibi hisler tecelli ediyor. Bunlar önceden kurgulanıyor mu? Çünkü ilahî duyuşlar çıkıyor. Sonradan ebru gibi, parmak izi gibi ikincisi bir daha olmuyor.

Sadreddin Özçimi : 'İrticalen' diye tabir edilen şimdilerde doğaçlama denilen kelimenin karşılığı zaten tamamen insan ruhunun içinden gelen ve o anda oluveren, o anda yapılan bestelenen bir şey demektir. Yani insan ruhunun her an değişen bir hali vardır. O bakımdan aynısını yapmak zaten mümkün değildir. Bazı kalıpları tabiî ki belli bir sistemi vardır bu işin, o sistemi burada konuşmaya gerek yok. Mûsikî açısından gerekli bir şey ancak sistemin şart koştuğu noktaları kullanmak suretiyle o anda içinizden gelen sizde ne zuhur ediyorsa halet-i ruhiyenize bağlı olarak onu ortaya koyuşunuz oluyor.

Mehmet Emin Holat: Geleneksel mûsikîmizde

teorik eğitimin yanında eskiden beridir süregelen bir meşk üslûbu var. Sizce mûsikîmizin sâdece teorik eğitim üzerinden ögretilmesi yeterli midir? Meşk usûlü gereklimidir?

Sadreddin Özçimi: Kesinlikle meşk usûlü gereklidir. Yalnız mûsikîde değil, güzel sanatlarımızın her dalında meşk usûlü ile sanatkâr yetişir. Sanatkâr yalnızca elinden gelen sanatın ortaya koyuluşu degildir. Sanatında bir ahlâkı vardır ve o sanatın insan üzerinde ahlâken yapması gereken tesirler ve değişiklikler olması gerekir. O bakımdan hocasız meşk usûlünün dışında öğrenilen sanat değildir. Kıymeti yoktur. Burada Ümmi dediğimiz Cenab-ı Hakk'ın lütfûyla insan yetişir o farklı bir şey. Bunun dışında kalan bizler kesinlikle meşk usûlünden geçmek suretiyle öğrenebiliriz. Çünkü meşk denince yalnız mûsikînin seslerini, sistemini, tavrını, üslûbunu almıyoruz. Bir defa sizden evvel o sanatı icra edip o sanatta kendi ahlâki yapısını ruhi yapısını yapılandırmış olan bir insandan olması gereken aslolan o ahlâki ve ruhi yapıyı intikal etmesi gerekiyor. Aslolan bu, dolayısıyla meşk usûlsüz sanatkâr olunmaz. Bu iş şuna benzer; mürşidsiz mürid olunamayacağı gibi ve her müridin tek mürşidi olması gerekir. Her çiçekten bal alıyım diye düşünürseniz yine ortada kalırsınız, yine bir şey alamazsınız. O seçimi ilk başta yapıp en doğru, en düzgün, en iyi olanını bulup onun dizinin dibine çöküp, Onun ahlâkıyle, ruhi haliyle, tekniğiyle, sistemiyle, estetiğiyle birlikte safha safha meşk etmek gerekir. Günümüzde bu meşk usûlü kaldı mı? Bizler hala meşk usûlünü talebelerimizle devam ettirmeye çalışıyoruz. Ama eskisi gibi olmadığını söyleyebiliriz. Hiçbir zaman metodla teori ile hiçbirşey kesinlikle öğrenilemez. Belli bir noktaya kadar bir şeyler yapılır, yaptım zannedersiniz ama bir türlü o noktayı geçemezsiniz. Orada takılır kalırsınız. İllâ ki bir mürşid lazımdır. Burada mürşidden kastımız öğreticidir.

Mehmet Emin Holat: Pek kıymetli mûsikîşinaslarla hemhâl oldunuz, onlarla meşk eylediniz, sohbetlerde bulundunuz. Bu hatıralarınızdan sizi çok etkileyen bir anınızı bizlerle paylaşır mısınız?

Sadreddin Özçimi: Aklımıza hemen gelen bir tanesi 1981 yılında Tanburi Necdet Yaşar ağabeyimizle beraber Unesco'nun güney Kore'de tertip etmiş olduğu Müzikoloji konferansına katıldık. İki kişi gittik; bir Tanbur bir Ney. Bu müzikologlar içerisinde Amerikalı müzikolog Robert Garfias'da var. Osmanlı mûsikîsinin Romen müzikleri üzerine tesirleri gibi bir tebliği vardı. Konferans o kadar önemle hazırlanmış ki, dünyanın değişik ülkelerinden gelen sanatçılara gruplara Seul Konservatuarından öğrenciler mihmandarlık ediyor. Bizede iki genç mihmandarlık yapıyor. Sabahtan biz otele gidene kadar

Mesnevî, Mevlânâ'yı ve onun engin düşünce dünyasını tanımak ve ondan kişisel, zihinsel, ruhsal hatta meslekî gelişim için yararlanmak üzere, herkesin başucu kitabı olması gereken eşsiz bir eserdir.

her şeyimize koşuyor gençler. Necdet Abi'nin İngilizcesi iyi ona soruyorlar "Mr. Yaşar konser için ne istiyorsunuz?" biz "Bir şey istemiyoruz iki sandalye iki mikrofon tamam." Bir türlü akıl erdiremiyorlar akşam bir daha soruyorlar sabah gelince bir daha soruyorlar. Şimdi konferans bir yandan devam ediyor diğer yandan sırası gelen grupların konserleri oluyor. Bizde bir hafta önceden davet edilmişiz. Hergün mihmandar gençler soruyor bizde bir şey gerekmez dedikçe, "Olur mu Mr.Yaşar, işte Çin heyeti üstlerine şöyle ışık istedi sahneye kırmızı halı istedi arka fona şunu istedi. Siz neden bir şey istemiyorsunuz?" diye soruyorlar. Hayır biz istemiyoruz iki sandalye iki mikrofon başka bir şey istemiyoruz. Bir hafta böyle devam etti en son gün gençler "Mr. Yaşar. ya siz rezil olacaksınız ya çok değişik bir şey yapacaksınız" dediler. Konser günü geldi çattı. Konser salonu 800 yıllık, çok büyük ahşap bir kilise. Her gün iki grup konser veriyor, o günkü ilk konseri biz vereceğiz. Bizden sonra Çinli sanatkâr çıkacak. Bu meyanda şunu da söylemeden geçemeyeceğim. O günkü Türk Büyükelçisi (adını hatırlayamıyorum), bizim gelmemizden çok rahatsız çünkü bizden birkaç ay önce meşhur bir piyanist gelmiş konser vermiş protokol dahil on kişi dinlemiş. Hatta bizi hiç arayıp sormadı bile. Bir görüştüğümüzde "Siz neden geldiniz buraya? Milleti uyutmaya mı geldiniz?" dedi yüzümüze, böyle bir kimse. Biz o kadar bozulduk ve hırslandık ki, bunun tesiri ile konsere çıktık. O günkü icrayı hiçbir zaman unutamam, hıçkırıklar geliyor salondan. Hatta Necdet ağabeyle birbirimize bakıp ne oluyor dedik. Sonradan o ağlayanları da büyükelçinin hanımı bize anlattı. Bizim konser için büyükelçi evden çıkarken dört Amerikalı arkadaşı denk gelmiş "Ben protokol icabı konserde bulunmak durumundayım. Siz bekleyin ben birinci bölümden sonra gelirim."demiş. "Ne konseri?" diye sormuşlar. Büyükelçi Türkiyeden müzisyenler geldiğini söyleyince "Biz çok merak ediyoruz, bizde gelelim" demişler. "Ya sıkılırsınız siz oturun ben hemen gelirim." demesine rağmen büyükelçi, çok ısrar üzerine onları da getirmek zorunda kalmış . Konser sonunda hanımı anlatıyor bunu, işte o ağlayanlar o Amerikalılardı diye. Biz konseri bitirdik kulise geçtik, bu zamana kadar kulislerde o günkü gibi bir kalabalık görmedim. Herkesin elinde Konferans kitabı bizim resmimizin olduğu sayfalar açık, imza kuyruğu oluştu. Ağlayan kucaklayan öyle enteresan bir havaydı Allah'ın lütfûydu bu bize göre. Hatta şunu ifade edebilirim ki o adamın kendi kültürüne karşı davranışına karşı Cenab-ı Hakk'ın bir şamarı idi. Ertesi gün otelden ayrılacağımızda kapıda bizi omuzlara alıp otobüse götürdüler. Bir daha olmaz zaten böyle bir heyecanı yaşadık. Ne hikmetse yıllarca hep yurtdışlarında bu kadar büyük ilgiler gördük.

Mehmet Emin Holat: Dinî mûsikîmizde bir İstanbul ekolü var idi ve rahmetli Kâni Karaca ile nihayet buldu. Bunun gibi ekoller, has üslûplar'ın yok olmaya başlamasını neye bağlıyorsunuz? İlgisizlik mi yoksa kendimize yabancılaşma mı?

Sadreddin Özçimi: Efendim aslında Cumhuriyet dönemi olarak almamak lazım, bu cumhuriyetten yüz hatta yüzelli yıl önceye gitmek lazım. Bugünleri hazırlayan, cemiyetin bugünkü hâlini hazırlayan sebeplerden hemen Cumhuriyet demek iyi bir şey değil. Cumhuriyeti hazırlayan sebepler aslında bugünü de hazırlayan sebepler.

Bugün İstanbul Ekolü'de diyebiliriz buna, Klasik mûsikîmizin, Dinî mûsikîmizin, Cami mûsikîimizin, Tasavvuf ve Tekke mûsikîmizin olması gereken tavır ve üslûp içerisinde olmamasıda diyebiliriz. Aslında bütün bunları meydana getiren oluşmasını sağlayan cemiyettir. Eğer bugün geçmişteki cemiyet ile bugünkü cemiyeti mukayese edecek olursak bütün farklar ortadadır. Bu ve buna benzer değerleri yetiştiren bir cemiyet olduğuna göre, o günkü cemiyetin seviyesi öyle bir değer yetiştiriyordu, bugünkü cemiyet böyle bir değer yetiştiriyor. Aslolan bu bence.

Mesnevî, Mevlânâ'yı ve onun engin düşünce dünyasını tanımak ve ondan kişisel, zihinsel, ruhsal hatta meslekî gelişim için yararlanmak üzere, herkesin başucu kitabı olması gereken eşsiz bir eserdir.

Mehmet Emin Holat: Hocam öyle de, biz birgün bir radyo programı yapımcısına bu garip müziklerin degil de kendi mûsikîmizin güzelliği ve yayınlamasının gerekliliği üzerine sitemlerimizi arzederken, kendileri hep isteklerin ve talebin bu yeni müzik üzerine olduğunu ve geleneksel mûsikîmizi kimse'nin dinlemediğini, rağbet görmediğini söyledi.

Sadreddin Özçimi: Yanlış, çok yanlış, Bizim başımızdan çok geçti. Bizden bildiğimiz, kültürümüzün değerini bizim gibi kabulleniyor bildiğimiz ve o kültüre hizmet gayesi ile ortaya çıktıklarını zannettiğimiz (isim vermeyeyim) bazı kesimlere mensup kurulan televizyonlarda geçmiş yıllarda uzun soluklu programlar yaptık mûsikî üzerine. Her zaman karşımıza çıkan mâniya hep böyle bir bahane oldu. "Ya evet siz Türk Mûsikîsi icra ediyorsunuz ama günümüz gençliği bundan bir şey anlamıyor onların anladığı manada bir şeyler yapsanız." Kardeşim tamam anlamıyor olabilirler, anlamıyorlar diye anlatmayacak mıyız? Bakın şöyle bir şey uygulayın sizin bahsettiğiniz gençliğin anladığı mânâda müziği icra edecek insanlar bulun, hem onları yayınlayın hem bizim icra ettiklerimizi yayınlayın zaman içerisinde bir gözlemleyin bakalım gelen tepkilere. Acaba hangisine istek artacak. Acaba halkımız gençliğimiz hangisini tercih edecek. Siz böyle bir deneme yaptınız mı? Yok biz yapmadık. Siz yapmadınız de bunu devlet politikamızda yapmadı zaten. Daima bugün kabullenemediğimiz, değer vermediğimiz, kıymetli olduğunu düşündüğümüz, mûsikî cinslerini devamlı gençliğin kulağına zorla huni ile akıttılar. Dinlemek mecburiyetinde bıraktılar. Hiçbir zaman böyle bir metod uygulamadılar, Onlarda yapsalardı eğer, bu geçmişimizden gelen mûsikîmizin icrası, bu da bugünkü anlayışın olduğunu zanettiğimiz müziğimizin icrası , size her ikisinide sunuyoruz ey halkımız siz arzu ettiğinizi seçin gibi bir şans verdiler mi? Hayır. Şimdi, mûsikî'nin aslında öğrenmekten önce alışkanlıkla dinlenebilen bir yapısı vardır. Mûsikîmizin, mûsikînin diyelim genelliyelim. Mesela ben hiçbir zaman kesinlikle Klasik Batı müziği dinleyemiyordum. Ne zaman duysam kapatırdım. Mümkün değil tahammülüm yoktu. Ama artık kulak, bütün gezdiğimiz dolaştığımız hayatımızı devam ettirdiğimiz dış mekânlarda duya duya alıştı. İçinde bir şeyler vardır diye kulak kabartmaya başladık ve ben şimdi Klasik Batı Müziğini ciddi mânâ'da dinler oldum. Dinlemeye başladıktan sonra da dinleye dinleye anlamaya başladım. Şimdi biz gençliğimize bu şansı tanımazsak, önce alışamaz sonra da anlayamazlar. Daima bu gibi değerlerimizi hep alt seviyeye göre ayarlamaya çalışırsak o değerin yükselmesinden bahsedebilir miyiz? Maalesef cemiyetimizin böyle bir engeli var .

Mehmet Emin Holat: Günümüzde Geleneksel mûsikîmizin durumu ve icrası ile ilgili genel bir değerlendirme yapacak olursak, bu konuda görüşleriniz nelerdir? Mesela günümüzde Konservatuarlar var, Türk müziğine ilgi artıyor, TRT Müzik kanalı açtı. Ney'e merak günden güne artıyor, iyi gelişmeler değil mi bunlar acaba?

Sadreddin Özçimi: Efendim, zikrettiğiniz şeyler sevindirici olmakla beraber, hastalığı tedavi edici nitelikte olmaktan biraz yoksun. Tamamen degil ama... Bizim musikimiz tamamen sazlarla icra edilen mûsikî değil. Her ne kadar öyle gibi görülsede yüzde sekseni - yüzde yetmişi sözlü mûsikîye dayanan bir mûsikî. Sözlü mûsikîye dayanan müzikten bahsedince de bu sefer edebiyat sahasına girmek gerekir. Günümüz güfteleri gibi güftelerden bahis etmiyoruz tabiî ki. Mektubunu yaktım ver resmimi, vs. gülünç şeyler. Böyle bir güfteye giydirilecek müzik kalıbı ancak bu kadar oluyor tabiî ki. O zaman mûsikîye heves eden insanımız cidden son 10 ve 20 senedir bizimde tahmin edemeyeceğimiz

şekilde artmış vaziyette. Sizinde dediğiniz gibi gençlerin elinde daha ziyade Ney var ne hikmetse taşıması kolay o açıdan mı acaba? Ama aslında Ney hem maddi hem mânen sazlarımız içinde en zor, en müşkil olanı. İcra bakımından da en zor olanı. Ben Ney'e başlayalı 41 sene oldu ve hala Ney'le güreşiyorum. Ben hâlâ daha arzu ettiğim mânâda hükmedemedim, o bana hükmediyor birçok kez. O bakımdan Ney öyle kolay bir saz değil. Şöyle bir tabloda ortaya çıkıyor ortaya, gençlerimizin her ne kadar müzik öğrenmek hevesi var ise de gönüllerindeki mânâlarındaki o boşluğu doldurmak açısından Ney'e olan ilgileri fazla diye düşünüyorum. Mânâ âlemindeki boşluğu Ney bahanesiyle öğrenebileceklerini düşünüyorlar ilgi gösteriyorlar da olabilir. Ama tabiî ki bu çok sevindirici. Yalnız Ney'e değil, diğer sazlarımıza ilgi, Klasik sanatlarımıza karşı acaib bir taleb var. Bu talebi İstanbul'da İsmek ve Konya'da Komek gibi belediyelere ait kuruluşlar karşılamaya çalışıyorlar ama onların yaptıkları çok satih şeyler. Fakat tabi bu ilgi alaka bir noktaya kadar gidiyor; cemiyetin genel durumuna. İşte cemiyetin genel durumu ne ise onlarında bu ilgi alaka duymuş oldukları sanatlardaki ilerleme durumu hep ona bağlı. İkisi at başı. Edebiyatı bilmeden mûsikînin neresine kadar gidebileceksiniz. Mümkün değil. Zaten belki mûsikîden bu kadar uzaklaşış da o güftenin mânâsını anlayamayışından oluyor. Mevzular derin aslında, bunu nasıl anlayamıyoruzu düşündüğünüz zaman bu sefer dil ve harf inkılâbına varıyor mesele. Bu millete yapılmış olan en büyük kötülük budur. Geçmişle bağı koptu. Bir millet bir gecede alim yattı ertesi gün cahil doğdu. Bütün mesele bundan ibaret. O bakımdan mûsikîmize veya güzel sanatlarımıza hevesli olan kardeşlerimize benim tavsiyem, onların olmazsa olmazları olan yan unsurlar neyse onları da öğrenmek suretiyle sanatları ilerletebilirler. Başka türlü kesinlikte boşlukta muallakta kalan hüviyetsiz, şahsiyetini bulamamış bir şey olarak kalırlar.

Mehmet Emin Holat: Buradan da mûsikî ve Güzel Sanatlar ile ilgilenecek kişilerin edebiyata ilgilerini artırmaları gerektiği de ortaya çıkıyor.

Sadreddin Özçimi: Tabiî ki. Edebiyat deyince bu sefer Osmanlı Türkçesini öğrenmek gerekiyor ve yazmayı öğrenmek gerekiyor. Tüm bunları öğrenmeden okumadan anlamadan bizim mûsikîmizi icra etmemiz mümkün değil.

Mehmet Emin Holat: Hocam mûsikînin yanında geleneksel sanatlarımızdan Ebru sanatıyla da ilgileniyorsunuz. Genellikle mûsikî ile ilgilenenlerin Güzel Sanatların diğer kollarına karşı meraklarının olduğuna

şahit oluyoruz. Sizin Ebru sanatına merakınız ilginiz nasıl başladı?

Sadreddin Özçimi: Yakın zamanımızda Niyazi Sayın hocamızın bize tavsiyelerinde "Çocuklar eğer kendinizi bizim güzel sanatlarımızdan biri yada birileri ile beslemezseniz, icra etmekte olduğunuz sanatda fazla yol alamazsınız. Ufkunuz açılmaz," diye bize zorlardı. Zorladı derken "yapın şunu, boş durmayın, tembellik etmeyin, gidin Osmanlı Türkçesi öğrenin, biraz tasavvufi şeylere merak sarın, gidin bir şeyler okuyun, Ne bileyim Ebru öğrenin, tesbih yapmayı öğrenin " derlerdi. Hocamız acaib bir hezarfendir. Allah ömür versin başımızdan eksik etmesin. Fotoğrafçılığından, Halı dokumacılığına tutunda aklınıza gelebilecek 8–10 sanat branşında belli bir seviyeye gelmiş ve o seviyeden yukarıya çıktıklarıda olmuş. Zaten mûsikî yönünü Ney'de ki marifetini ve üstadlığını hiç konuşmaya gerek yok. Belki, Ney tarihi içerisinde yetişmiş olan en büyük neyzen, belki demeyeceğim buna kesin inanıyorum. Tarih bunu yazacaktır. Ney hakkında konuşulurken yazılırken Niyazi Sayın'dan öncesi ve sonrası diye kesinlikle tesbit edilecektir. İşte böyle bir neyzen olabilmek için kendisini nelerle beslemiş olduğunu zaten bize söyledikleri tavsiyelerle yine kendileri anlatmış oluyor.

Bizde elimizden geldiği kadar hocamızın tavsiyelerini dinleyerek, uyabildiğimiz, becerebildiğimiz kadar, önce tesbih, -tabi tesbih derken camideki tesbih değil- koleksiyon tesbihi yapmak yani üzerinde estetik olan, güzellik olan bir tesbih imal etmek üzere kendileriyle 4–5 yıl kadar çalıştık. Niyazi hocamızla tesbih çalışırken, Ebruda hocam olan Ebruzen ve elektrik mühendisi Alparslan Babaoğlu ile tanıştık. Zira o'da tesbih yapma merakı ile Niyazi Hocamıza geliyordu.

Mehmet Emin Holat: Niyazi Hocamız yine birleştirici olmuş.

Sadreddin Özçimi: Evet öyle, Oradaki tanışmamızdan sonra samimiyetimiz ilerledi. E tesbihte de belli bir noktanın üzerine bir şeyler yapmaya başlayınca, Niyazi Hocamızın da Ebruculuğu var, o sohbetlerde tesbih için buluşmalarımızda, Ebru'da daima mevzubahis oluyordu. Hocamızın vaktiyle yaptığı ebrular ve Alparslan hocamızın yapıp getirdiği, hocamıza göstermek için önümüze koyduğu ebrular cezp etmeye başlayınca, artık Alparslan hocamıza bize bunu öğret dedik. 1993 veya 94 yılıydı zanediyorum. O'da sagolsun kırmadılar ve bizim evde bana bir tekne hazırlayıp malzemeleri temin ettikten sonra ebruya başlamış olduk. Bende sanıyorum şöyle bir yaratılış var, bir şeye başladığımda sıcağı

sıcağına çok fazla üzerine düşüp, aşırı çalışıyorum. Üç yıl aşağı yukarı gece gündüz ebru çalıştım. Böylesine yoğun devam eden 3 yıllık bir çalışmanın sonunda hocamdan icazetimi aldım. Sonra işte Avlarlı Efe Hazretleri Vakfının önderliğinde hem İstanbul hem Konya'da açılmış olan Güzel sanatlar kurslarında ebru branşını yüklenerek bize verileni aktarmaya çalışıyoruz.

Mehmet Emin Holat: Günümüzde geleneksel ebru devam ediyor mu?

Sadreddin Özçimi: Efendim, bir batılılaşma modernleşme hastalığımız var hepimiz biliyoruz. Her konuda olduğu gibi Ebru sanatımızda da var. Olsun hiçbir itirazımız yok. Tabiî ki günümüzün anlayışına, şartlarına uygun şeyler yapılabilir. Yüzyılların tekerrürünü tekrar tekrar ortaya koymanın bir mânâsı yok ancak günümüzde anlayış şu, geçmişe sırtımızı tamamen dönüp yüzümüzü batıya dönmek suretiyle, tamamen halet-i ruhiyesiyle, yapısıyla teorisiyle kullandığı malzemelere varıncaya kadar batıdan ithal edip 'ben Türk'e ait bir şey ortaya koydum' diye ortaya çıkarsanız gerçek olmaz, gülünç olur. Diğer bütün mevzularımızda olduğu gibi maalesef ebru sanatımızda da bu hastalık büyük bir miktarda var ve devam etmekte. Mûsikî'de olduğu gibi ebru hususunda da göğsümü kabartarak söylüyorum, bağnazım. Neden bağnazım onu açıklayayım; ben ve benim gibi düşünen birkaç kişi (çok azınlıktayız çünkü) bağnazlık yapmazsak, fazla değil iki nesil sonra ne doğru düzgün mûsikîmizi icra eden, ne de başta ebru olmak üzere geleneksel sanatlarımızı icra eden kimse bulunmayacak. Çocuklarımıza evlatlarımıza öğretecek kimseyi bulamayacağız. Geleneksel ebru üzerine konuşacak olursak bugün geleneksel ebruyu yani daha doğrusu Türk ebrusunu yapan ve öğreten çok azınlıkta insanlarız. Ama bunun dışında anlatmaya çalıştığımız gibi tamamen her şeyi batıya ait tekniklerle yapılan ebrular çok fazla miktarda. Öğreticileri ve öğrencileri de öyle.

Aslında şunu bir düşünseler, kendilerine daha çok değer verecekler; bütün dünyada ebru deyince ilk akla gelen Osmanlıdır. Neden Osmanlı? Çünkü Osmanlının ebru terimleri literatüre geçmiştir. 'Battal ebru' diye bahseder, bunu yapan Amerikalı ise de bu 'battal ebru'dur der, taraklı yapıyorsa adına 'taraklı' der, Hatip ebrusu'da böyledir. Adamların kompleksi olmadığı için, bizden nasıl öğrendiler ise öyle ortaya koyuyor. Ama biz kompleks içinde isek bunun farkında değiliz. Maalesef...

Mehmet Emin Holat: Hocam son olarak Ney ve Ebru meraklılarına Geleneksel Sanatlarımıza ilgi duyanlara ne gibi tavsiyeleriniz olur?

Sadreddin Özçimi: Ayırt etmiyorum, geleneksel sanatlarımız olsun mûsikî olsun buna ilgi duyan öğrenmek isteyen kardeşlerimize tavsiyem, her şeyden evvel bu sanatı ne için öğrendiklerini bir defa düşünsünler. Bunu bir gaye edinmek üzere mi yoksa başka bir şey için vasıta olarak mı kullanması gerektiğine bir defa karar versin ve bunun doğru olanını araştırsınlar bulsunlar. Varacakları yer eminim ki bir gaye değil, insanı insan etme yolunda, güzel ahlâk sahibi etme yolunda, yaratılış gayesine daha yakın bu dünyayı yaşayıp bitirme konusunda bir araç olarak kullanmaları gerektiğini göreceklerdir. Bunu anlayıpta ona kıymet veren, onu o şekilde kullanan bir insanında sanatla alakalı elinden gelen şey için, kendisinden zuhur eden o sanatla alakalı o şey için, ene ve benliğe kapılmaması gerektiğini öğrenmiş olacaktır. Benim sanatla tanışan ve o vadide yürümek isteyen kardeşlerimize tek ve yegâne söyleyebileceğim bu işin enesinden ve benliğinden sakınmalarıdır. Onlar sakındıkları müddetçe Cenab-ı Hakk'ın güzellikleri onlardan zaten zuhur etmeye başlayacaktır. Ama onlar sakınmadıkları müddetçe de Cenab-ı Hakkın kulu üzerinde görmekten en çok hoşlanmadığı hâl olan benlik yüzünden onlardan bu güzellikler zuhur edemeyecektir. Bunun üçüncü şıkkı yok. Bence mesele bundan ibarettir.

Mehmet Emin Holat: Değerli vaktinizi ayırdığınız ve görüşlerinizi paylaştığınız için teşekkür ederiz efendim.

Bir Mevlevî terimi olarak

Seyahat - Seyyah Vermek - Serpâ Etmek

» Özhan Gültepe

Seyahat, Mevlevîyye'ye intisab eden sâlike mutlaka bir seyahatin yüz göstereceği inancıdır. Bu seyahatten maksat elbette seyr-ü sülûk'e giren sâliğin Huzur-u Pîr'e, Konya'ya varma ve ziyaret etme niyâzına müteakip bir kanaattir. Pîr huzuruna hem bedeni hem manevi olarak varmak, her derviş için en mübarek seyahattir.

Yine bir Mevlevî terimi olan " seyyah vermek" ise bir kusur işleyen Mevlevî dervişin dergâhtan ve yoldan belirli bir müddet uzaklaştırılmasıdır. Dervişliğe intisab eden için edeb'e riayet etmek zaruridir. Yine bu edeb üzere Mevlevîler ayıbın faş edilmesinin ayıba ortaklık olacağı bilinci ile kusur işleyen dervişi incelikle uyararak ve yöntemleri zaman süzgecinden geçirerek gelenekleşmiş işaretler ve imâlarla anlatma yolunu tercih etmişlerdir. 'Seyyah vermek' her derviş'in geçmesi gereken bir sülûk âdâbından çok, kusur üzere olan sâliğe ceza vermek maksadıyla uygulanan bir yöntemdir.

Sâlik, âdâb ve erkâna aykırı bir kusur'da bulunduğunda sikkesi alınmamış ise, belirli bir müddet dergâhtan uzaklaştırılır paşmakları çevrilerek hırkası omzuna konur. Bu dergahtan belirli bir müddet ayrılması gerektiğine dair bir desturdur. Derviş, rıza üzere yere niyâz ederek kalkıp paşmağını içeriye doğru çevirir, giyer ve eşiği öpüp dergâhtan ayrılarak başka bir dergâha gider.

Bu cezalandırmalar, tembih ve ikazlara rağmen derviş halini düzeltmez ise ve tarikat'a aykırı bir harakette bulunursa Kazancı dede tarafından bir müddet ayakta tutulmak, yahut muayyen bir zaman riyâzet vermek, bir kaç gün bir yere kapatılmak suretiyle cezalandırılırdı. Derviş bu ikazla'da kendine gelmediği takdir'de semâhâne'de, meydan'da yahut türbe önünde peymançeye durdurulurdu. 'Pây-ı mâçân' –'peymançe' tasavvuf ehlinin umumi bir terimidir. 'Pabuçluk' anlamına gelen bu terim, dervişlerden birinin suç işlemesi halinde eşik yanına gidip ayak mühürleyerek sağ eliyle sol, sol eliyle sağ kulağını tutarak durmak cezasıdır. Zira Mevlevîlerde bu cezalandırma usûlü Mevlevîyye erkânına uygun olarak niyâz vaziyeti alınarak uygulanırdı; yani derviş ellerini çaprazvari göğsüne kavuşturup ayaklarını mühürleyerek elinin ayağının olmadığını, herşeye rıza gösterdiğini, bu uğurda teslim olduğunu gösterirdi. Kazancı dede matbahta asılı duran ve "çelik" denen bir metre uzunluğundaki sopayla, niyâz vaziyetinde olan derviş'in hafifçe ve ekseriyetle dokuz veya onsekiz defa sırtına vururdu. Çelik vurulurken vuranın dirseğinin vücûdundan ayrılmaması ve bu suretle sopanın dövülenin canını acıtmaması şarttı, yani bu dövme gerçekten dövme değildi bir ikaz olarak derviş'in hakikat yolunun yolcusu olmaya and içtiğinin ve nefsaniyetten uzak bir dervişlik sürmesinin gereğinin hatırlatılmasıydı.

İşlenen cürmün tekrarının olması, cezanın teşhir mahiyetini almasını icâb eder ve bu törende Dedeler'de bulunurdu. İşlenen şuç, cezanın daha şiddetli olmasını gerektiriyorsa o vakit dervişin sikkesi ve hırkası alınır, derviş bir müddet hırkasız ve arakiyyeyle kalırdı. Bu hâl üzere bırakılma müddeti onsekiz gün olur, müddet bitince derviş, meydancı dedeyle şeyh efendi huzuruna varır, diz çöker, meydancı dede, sikke ve hırkayı şeyh efendi'ye verir, şeyh efendi dervişine gereken tembihte bulunarak sikkeyi tekrar tekbîrler dervişin başına giydirir, hırkayı sırtına kordu. Af olunan derviş, bu tekbîrlemeden sonra kudretince hizmet üzere matbah masrafı verir, yahut bir Ayn-i Cem tertib eder, dergahta diğer hizmet gören canlara yemek ve helva yapılırdı.

Elbette ki insan kendini, hakikatini her an unutmaya meğillidir. Yukarıda bahsetmiş olduğumuz ikazlar derviş'in selameti için bu unutmamayı hatırlatmaktır. Diğer tarikatlerde de olduğu üzere Mevlevîyye'de de derviş ibadetini yaparken ve her haliyle, rûh-i Resûlullah huzurunda olduğunu bilmeli, O'nun ahlâkı ile ahlâklanmak niyâzıyla bu yol'a girdiğini daim zikretmelidir. İkazlara rağmen tekrar ve tekrar suç işlenmesi ise bu mânâ da derviş'in tekke'den uzaklaştırılmasını zaruri kılar. Kazancı, meydancı dede'ye durumu haber vererek, bir sabah meydan-ı şeriftten çıkarken o dervişin, daha evvel alınmış olan hırkasını sırtına koyarak, paşmaklarını tarikat usûlüne aykırı olarak uçları kapıya gelmek üzere çevirtirdi. Derviş dilsiz dudaksız yapılan ve yine nezaketle işaret buyurulan bu hâli anlar, itiraz etmeden paşmaklarını giyip çıkar, eşiği öpüp hücresine gider ve eşyasını alıp başka bir zaviyeye başvurur, sikkesi verilmemişse Konya Âsitânesine gidip derdini Çelebi Efendi'ye anlatırdı. Derviş'in sikke ve hırkası'nın alınmasına "yolsuz olmak", bu cezalara sebep olan harekete'de "yolsuzluk etmek" denirdi.

Meselenin zahirî tarafı, taşıdığı ve kendisine layık görülen bu kisveye bir zarar getirenin, bu yolun alâmeti olan sikkesi ve hırkasının alınması üzerine haktır. Çünkü bunlar sıradan eşyalar değil, çok mübârek ve değerlidir.

Her denî bilmez libâs-ı evliyânın kadrini.
Nûrdan bir tâc-ı 'izzetdür külâh-ı Mevlevî.
Dîvâne Mehmed Çelebi

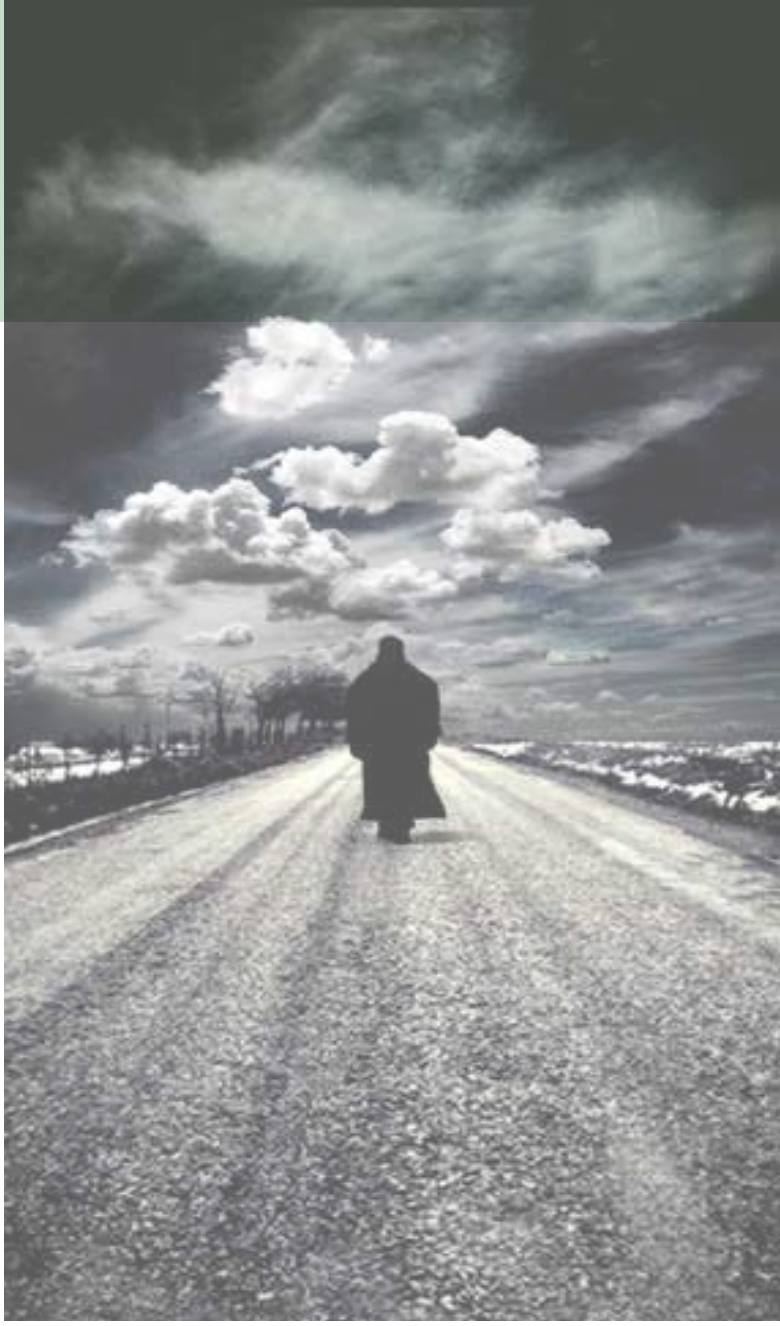

Mevlevîyye'de en büyük ceza ise ser-pâ etmektir. Farsça bir tâbir olan ser-ü pâ'dan "baş ve ayak" şeklinin bozulmasından meydana gelmiştir. Derviş "bi-ser-ü pâ" yani başsız ayaksız'dır. Varlığı yoktur. Ser-ü pâ olmak ise, bu hâlden çıkan derviş'in mevhum varlığına tekrar büründüğüne ve yoldan çıktığını işaret buyurur. Mânen baş tacı olanın, ayaklar altına atıldığına da delâlet eder. Ser-pâ edilen derviş süreli yahut müebbet olarak tarikatten çıkartılır. Sikkesi ve hırkası alınarak, kendisine başta bahsetmiş olduğumuz seyahat yani "Huzur-u Pîr'e varmak" ifadesinden farklı bir mânâ'da seyahat verilir, ve durum makam-ı Çelebi'ye yazılırdı. Derviş'in tarikat'a tekrar kabulu ise ancak şeyh'inin izni yani desturu şartıyla Çelebi'nin delâletiyle olurdu. Ola ki derviş çile'ye soyunmuşken ser-pâ edilmiş ve kendisine seyahat verilmişse, tarikat'e tekrar affı ve kabulü halinde, çile kırmasından dolayı hizmetine en başından yeniden başlardı.

Hz. Pîr intisab eden bir derviş'in bu yol'da nasıl bir hal üzere olması gerektiğini ve maneviyatını şöyle işaret buyururlar:

"Bir gün Mevlânâ hazretleri hamama girmişti. Hamamın ortasında bağdaş kurup oturmuş, mânâlar saçıyordu. Arkadaşlar da heyecanlar gösteriyordu. Birdenbire ayağa kalktı ve 'Aramızda Mevlevî kimdir?' diye üç defa bağırdı. 'Eğer bu hamama bir yabancı girip hamamın soyunma yerinde arkadaşların elbiselerini görürse, derhal Mevlânâ'nın dostlarının burada olduğunu anlar.Şimdi elbise ve sarıklarınız, sizin muarrifiniz (tarif eden, yani sizin Mevlevî olduğunuzu gösteren) oluyor da siz niçin ruhlar ve elbiselerin muarrifi olmuyorsunuz? Nitekim dostların dışı bunlarla süslenmiştir. Sizin içlerinizin de İlahi marifet ve hakikatlerle süslenmiş olması lazımdı. Çünkü: "Allah sizin suret ve işlerinize bakmaz, belki kalb ve niyetlerinize bakar" (Bu itibarla) her bakımdan manevi bir Mevlevî olunuz buyurdu."

Ahmed Eflaki Dede

Yine Mesnevî-i Şerîfte ;

"*Azizim! Sûfiyi o sûretten (yani ancak derviş kıyafetine girmekten) ibaret sanma.Çocuklar gibi ne vakte kadar cevize ve kuru üzüme bağlanacaksın.? "* 2/199

" Sûfî safâ-yı kalbe tâlip olandır, kisve, sûf, terzilik ve ağır ağır yürümek sûfîlik değildir." 5/363

"Ne kadar çok mürâyî, ahmak vukufsuz kimse vardır ki merdân-ı ilahi tarikinde sûftan başka bir şey görmemiş (yani dervişliği tâc ile abâdan ibaret vehm eylemiştir.)" 5/1423

İçine kasavetten, kederden ne gelirse korkusuzluktan ve küstahlıktan gelir.

Kim dost yolunda pervasızlık ederse erlerin yolunu vurucudur, namert odur.

Edepten dolayı bu felek nura gark olmuştur: Yine edepten dolayı melekler mâsum ve tertemiz olmuşlardır.

Günesin tutulması, küstahlık yüzündendir. Bir melek olan Azâzîl (İblis) de yine küstahlık yüzünden kapıdan sürülmüştür.

Mesnevi 1 \ 89,90,91,92

İşte buradaki sikke ve hırkanın alınması yukarıdaki batıni anlamlara da delalet eder.Netice olarak tarîkatta herhangi bir küstahlığın bedeli, batıni ve zahiri kisveye ait olan alâmetlerin kaybedilmesi demektir. Çünkü bu yol tertemizdir en ufak leke götürmez, onun için zordur ve onun için tarikata kabul edilirken üç kere ikrar verilir...

NA'T-I Mevlâna

Ya Habiballah resul-i halık-ı yekta tüyi,
Ber güzin-i Zülcelali pak-ü bihemta tüyi;

Nazenin-i Hazret-i Hak sadr-ü bedr-i kainat,
Nur-i çeşm-i Enbiya çeşm-i çerağ-i ma tuyi;

Der şeb-i Mi'rac bude Cebrail ender rikab,
Pa nihade ber ser-i nüh künbedi hazra tüyi;

Ya resulallah tü dani ümmetanet acizend,
Rehnüma-yi acizani bi ser-ü bi pa tüyi;

Servi bostan-i risalet nev behar-i ma'rifet,
Gülbün-i bağ-ı şeriat sünbül-i bala tüyi;

Şemsi Tebrizi ki dared na'ti Peygamber ziber,
Mustafa vü Mücteba an seyyid-i ala tüyi.

Ey Allah'ın sevgilisi! Eşsiz Yaratıcı'nın Elçisi sensin,
Allah'ın kulları arasından seçtiği pak ve benzeri olmayan sensin;

Ulu Allah'ın nazlısı, kainatın yüksek derecelisi ve tekemmül etmişi
Peygamberlerin gözünün nuru bizim gözlerimizin ışığı sensin;

Miraç gecesi "Cebrail" rikabında olduğu halde,
Dokuz kat yeşil kubbenin üstüne ayak basan sensin;

Ey Allah'ın Elçisi! Bilirsin ki ümmetlerin acizdirler,
Başsız, ayaksız acizlerin yol göstericisi sensin;

Peygamberlik bostanının selvisi, ma'rifet dünyasının ilk baharı,
Şeriat bağının gül fidanı, yüce sünbül sensin;

Şemsi Tebrizi Peygamberin methini ezberlemiştir,
Mustafa vü Mücteba, o yüksek Ulu sensin.

Vefâtının 14. Yılında;

Celâleddin Bâkır Çelebi

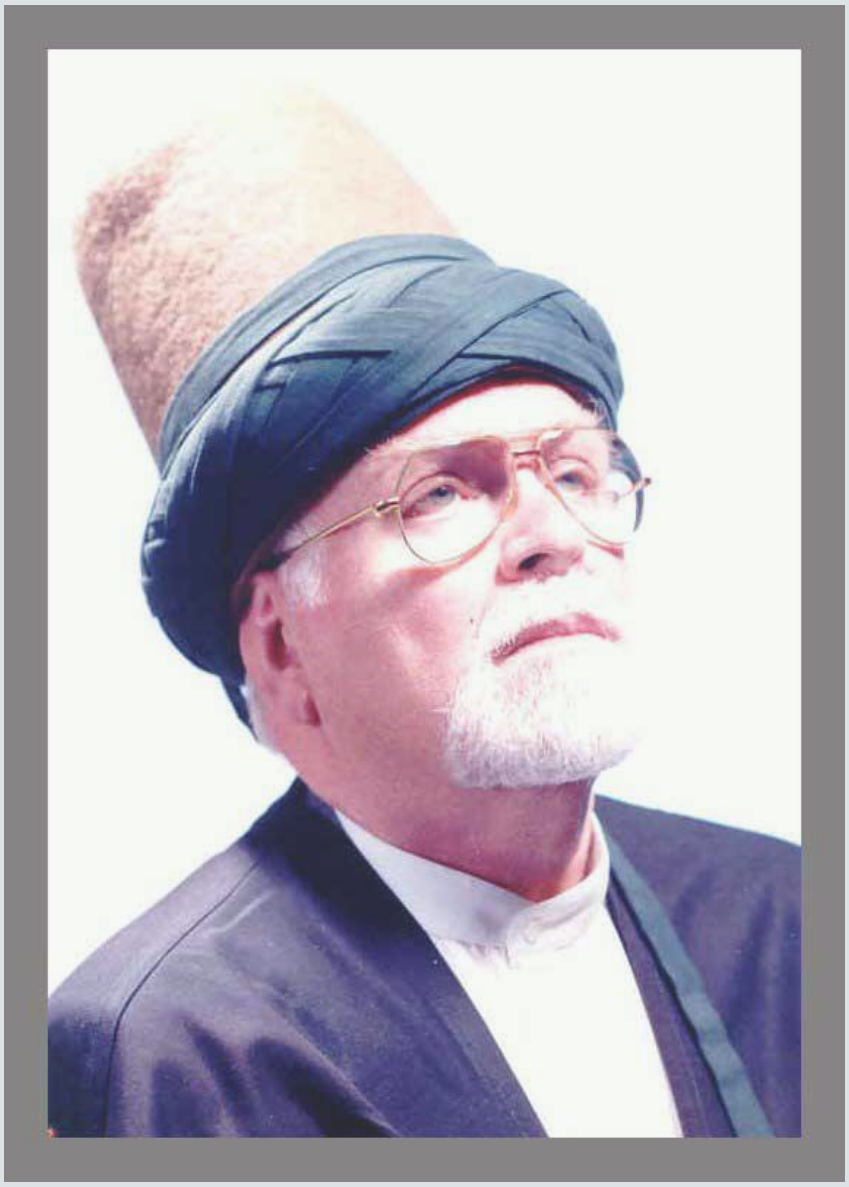

Abdülhâlim Çelebi Atatürk'le

Hz. Mevlânâ'nın 21. Kuşak torunu Celâleddin Bâkır Çelebi, 25 Aralık 1926'da Suriye'nin Halep şehrinde dünyaya geldi.

Babası Mehmed Bâkır Çelebi Efendi, Annesi İzzet Hanım, Büyükbabası ise devrinin Makam Çelebisi, Konya mebusu ve 1. Devre T.B.M.M. reis vekilli Abdülhalim Çelebi Efendi'dir.

Ailesinden aldığı Türk kültürü ve Mevlevî adabı ile büyüyen Celâleddin Çelebi, okul çağına gelince önce mahalle mektebine, daha sonra yörenin en iyi eğitimini veren Fransız Okuluna kaydoldu. Türk, Arap, Fransız dil, edebiyat ve kültürünü çok iyi kavrayan Çelebi'nin öğrendiği Latince, ileride pek çok dili kolay konuşmasına yardımcı olmuştur.

1943'te babası Bakır Çelebi'nin yanına İstanbul'a giden ve 1943-1944 öğrenim yılında Galatasaray Lisesi'ne devam eden Celâleddin Çelebi o yıl babasının ölümü üzerine Halep'e geri dönmüş, liseyi bitirdikten sonra Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde İngilizce lisan eğitimi yanısıra hukuk tahsil etti.

Muhammed Bâkır Çelebi

Babasının ölümü ile Celâleddin Çelebi'nin manevî sorumlulukları da artmış, Şam, Lazkiye, Trablus, Kahire ve Kıbrıs'taki şeyhlerin Halep'te yaptıkları toplantı neticesinde, Celâleddin Çelebi, Makam Çelebisi seçilmiş, ancak yaşı küçük olduğu için, amcası Şems-ül Vahid Çelebi kendisine vekalet etmiştir.

1945 yılında yeni kurulan Suriye Hükümeti artık çelebilik makamını resmen kabul etmeme kararı alır. Vakıf mallarına el koyar. Celâleddin Çelebiye Suriye vatandaşlığını kabul etmesi teklif edilmiş, onun bu teklifi reddetmesi üzerine, menkul, gayrimenkul bütün mal varlığına da el konmuştur. Çelebi, annesi ve kız kardeşi mevlevihaneden ayrılıp Suriye hükümetinin tahsis ettiği sonra kirasını isteyecekleri bir eve taşınırlar.

1948'de İstanbul'u gezmeye ve burada yaşayan akrabalarını görmeye gelen Celâleddin Çelebi teyzesinin kızı Fatma Güzide ile evlenir ve birlikte Halep'e dönerler. Bu evlilikten beş evlat sahibi olurlar: (Esin, Faruk, Emel, Neslipir ve Gevher).

Suriye günlerinde buranın kanunlarını inceleyip, anne ailesinden kalan tapulu arazilerin bir kısmını kurtarır ve burada tarım ile uğraşmaya başlar. 1958 yılında bir yaz günü arkadaşları Celâleddin Çelebi'ye Suriye'yi çok çabuk terketmesini, burada Türklere karşı bir hareketin başlayacağını söylerler. Doğup büyüdüğü Halep şehrinden birkaç saat içinde ayrılan Çelebi ve ailesi İstanbul'a gelirler. Çelebi büyük çabalar neticesi, Suriye'deki topraklarını bir Suriyeliye satar ve onun Hatay'daki topraklarını satın alır. Artık anavatanına

kavuşmuştur. Çocukları İstanbul'da okumakta, kendisi Hatay'da ziraat ve ticaretle uğraşmaktadır.

Bir yanda hayat gailesi, bir yanda yeni bilgiler, yeni insanlar, yeni dostlar ve en önemlisi Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına sonuna kadar uyarak bu manevî makamı taşımak, gerçekten çok zor bir işti. Ancak o öylesine güzel, öylesine doğru bir yolda idi ki ceddi ona adeta yardım etti. Vatanî görevini yerine getirdikten sonra İstanbul'da evini sohbet toplantılarına açtı. Ev, kimin öğretmen, kimin talebe olduğu belli olmayan bir dershane gibi oldu. Herkes bilgisini büyük bir edep içinde ortaya koyuyordu. İlim adamları, yazarlar, müzisyenler ve onları dinlemeye gelenler; kısaca Hz. Mevlânâ'ya gönül verenler, 60-70 kişi o günlerde bu toplantıların müdavimi idiler.

Kendisi İstanbul'da olsun olmasın, Cuma günleri evinin kapısı açıktı. Annesi İzzet Hanım, eşi Güzide Hanım ve beş çocuğu bu misafirleri ağırlamaya hazırdı.

Her yıl 10-17 Aralık tarihlerinde Konya'da Mevlânâ Haftası kutlanırken, herhangi bir söylentiye neden olmamak için orada bulunmamaya özen gösterdi. Ancak her 18 Aralık'ta Konya misafirlerini yolcu edip etraf sessizleşince, mutlaka Huzur-u Pir'e gider ve adeta ceddi Hz. Mevlânâ ile halvet olurdu. Çelebi bu hassasiyetinin mükâfatını gördü ve 1978 tarihinde Hz. Mevlânâ Vuslat Yıldönümü Anma Törenleri'ne konuşmacı olarak davet edildi.

Oğlu Faruk Çelebi'nin okulunu bitirip iş hayatına atılmasıyla çiftçilik ve ticareti ona devrederek, kendini maddî hayatın gailelerinden kurtardı.

Celâleddin Çelebi, bundan sonra hayatını tamamiyle Hz. Mevlânâ ve Mevlevî kültürüne adadı, o güne kadar olan bilgi birikimini tüm dünyaya dağıtmaya çalıştı. Davet edildiği her meclise koşa koşa gitti. Asya, Kuzey Afrika, Avrupa, Amerika kısaca dört kıtada Hz. Mevlânâ ve Mevlevî adap, erkanına dair konuşmalar yaptı. Birlikte gittiği mutrıp heyeti ve semâzenler de Mevlevîliğin farklı yönlerinin tanınmasına hizmet ettiler.

1989 yılında UNESCO'nun Paris'deki toplantısında Hz. Mevlânâ'yı, aşkı ve sevgiyi anlattı. Önerisi üzerine yapılan oylama ile 1991 yılı UNESCO tarafından "Yunus Emre

Sevgi Yılı" ilan edildi. Pek çok lisan bilen Çelebi, gittiği bu ülkelerin çoğunda dinleyicilerine kendi dilleri ile hitab etti. Onu en çok mutlu eden şey dinleyicilerin kültürümüze olan hayranlıklarını ifade etmeleri idî. Mesela Avusturya'da Kültür Bakanı'nın konferanstan sonra söz alıp: *"Asırlar önce atalarınız ülkemizi fethetmeye gelmişlerdi, onların o zaman gerçekleştiremediği fethi, bugün sizler kültürünüz ile gerçekleştirdiniz. Bize Türk kültürünü anlatan, Hz. Mevlânâ'dan dostluk mesajları aktaran Celâleddin Çelebi'ye teşekkür ederim, Türk milletine hayranlığımı arz ederim"* demiş olmasını, Pakistan'daki konuşmasından sonra, dinleyicilerden birinin coşarak: *"İslâm âleminin liderliği bir tek millete yakışır. O millet hiç bir zaman kimseye boyun eğmemiş olan Türk Milleti'dir. Konuşması için Çelebi'ye teşekkür ederim."* demesini, İtalya ve İspanya'da papazlarla yaptığı dinlerin bütünlüğü ile ilgili konuşmalarını, İsveç'te yaptığı birlik ve beraberlik konuşması neticesi, pek çok Bosnalı mültecinin o ülkeye kabul edilişini sayabiliriz. Gittiği bazı ülkelerin televizyonlarında konuşmalarının ve sonra yapılan semâ gösterilerinin yayınlanmasını Türk kültürüne hizmet olarak gördü. Gurur ve benlikten uzak sadece hizmeti düşündü.

Celâleddin Çelebi Türkiye'de de pek çok şehirde sivil toplum kuruluşlarının toplantılarına konuşmacı olarak davet edildi. Her yıl davet edildiği toplantılar vardı.

Bunlar; Vuslat Yıldönümü Anma Törenleri, Hz. Mevlânâ Kongreleri ve İstanbul Festivali. İster bir kişi, ister yüzlerce insan olsun Çelebi gittiği her yerde, bulunduğu her mecliste Hz. Mevlânâ'yı, birliği, beraberliği, sevgiyi, aşkı anlattı. Bilgisini, sevgisini herkes ile paylaştı.

1989 yılında Konya Selçuk Üniversitesi tarafından kendisine verilen şeref doktoru unvanını manevî bir mükafat olarak kabul etti. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü tarafından yayınlanan 'Semâ Kâinatın Hareketi' adlı yazısı ile konferanslarını bir kısmının yer aldığı üç kitapçık, Celâleddin Çelebi'nin yayın yoluyla daha çok insana erişmesine vasıta olmuştur.

Çelebi zaman zaman Abdülbâkî Gölpınarlı, Şefik Can, Hüseyin Top ve (damadı) Ahmed Güner Sayar ile çalışmalar yapar, onlarla bilgi alışverişinde bulunurdu. Modern görünüşlü ve modern görüşlü idi. Asrın icaplarını yerine getirir, yenilikleri takip ederdi. Türkiye'nin ilk bilgisayar kullanıcılarından olması o gün için önemli bir özellik idi.

Sıhhati iyice bozulan Celâleddin Çelebi'ye doktorlar, sakin bir hayat tavsiye etmişlerdi ama o, yukarıda saydığımız pek çok hizmeti hasta bir kalp ile yerine getirmekteydi. Ne enfraktüs krizleri, ne bypass ameliyatı onun ceddinden aldığı ışığı etrafına yaymasına mani olamadı, bilgiyi dağıtma hızını yavaşlatamadı. Ancak sonunda kalbi bu coşku dolu büyük aşka yenik düştü ve 13 Nisan 1996 akşamı, dünya odasından, ahiret odasına göçtü. 16 Nisan'da İstanbul'da Teşvikiye Cami'sinde, 17 Nisan'da Konya'da Sultan Selim Cami'sinde kılınan cenaze namazlarından sonra Üçler Mezarlığı'na kadar adeta insan denizinde yüzen bir kayığın içinde taşındı ve buradaki aile mezarlığına defnedildi. Güzide Çelebi'nin isteğiyle mezar taşına kendi şiirinden bir bölüm yazdırılmıştır:

Yaradanın 'Dön' [İrcîi] emriyle bir gün
Ruhum vuslata erip, Allah'a kavuşunca,
Bedenim de toprak olunca,
Canlı cansız bütün zerrelerimle, sonsuzluğa kadar
Yine de Hz. Muhammed'in ayağının tozu kalacağım ben!

Celâleddin Bakır Çelebi ömrünü soyuna, milletine, dinine hizmetle geçirmiştir. Bir başka deyişle, Mevlevî, Türk ve Müslüman olmayı Allah'ın kendisine verdiği paha biçilmez bir hediye saymış, bu hediyeyi dil, din, ırk gözetmeksizin, herkes ile paylaşmaya çalışmıştır.

Ruhu Şâd Olsun...

Kaynak: Esin Çelebi Bayru - Babam Celâleddin Bâkır Çelebi

Tâhirü'l-Mevlevî'den Mesnevî Dersleri

Tû megû mârâ bedan şeh bâr nîst,
Bâ kerîman kârhâ düşvâr nîst.

67
«O va'dedilen zaman gelib de gündüz olunca ve Güneş fezâda doğub da yıldızları sönük bırakınca.»

68
«Pâdişah kendisine gizli olarak gösterilen şeyi açıkça görmek için pencere önünde beklemeye koyuldu. »

69
«Fazîlet sâhibi bir zâti gördü ki, gölge arasında «Güneş» gibi parlıyordu. »

Yânî: cismi, zayıflığından gölge hâline gelmiş, rûhu ise Güneş gibi ziyâ saçmakda idi.

70
« Hilâl gibi, uzakdan, görünür – görünmez bir hâlde geliyordu. Adetâ yok denilecek ve hayâl sayılabilecek bir hâlde idi. »

71
« Ruhdaki hayâl, sûretâ (görünüşte) yok gibidir. Lâkin sen bütün cihan halkını birer hayâl peşinde gider gör. »

Yânî: Dünyâda herkes, bir hayâle bağlanıb koştuğu halde, rûhunda mütasarrıf olan o hayâl, dıştan görünmez. Fakat o görünmeyen hayâlin mevcûdiyeti, sâhibini bir takım işlere sevketmesiyle ve insanlar üzerinde mütasarrıf olduğu eserleriyle sâbitdir. O insanların :

72

« Sulhu da, cengi de , iftihârı ve ârı da hep hayâlden mütevellidir. (birinin yerine geçen).»

Evet, hakîkat-âşinâ olmıyanlar, yakalarım hayâlin pençesinden kurtaramazlar; onun götürmek istediği cihete gitmekden kurtulamazlar. Me¬selâ kimi ilmine, kimi servetine, kimi kuvvetine mağrûr olur. Esâsı hayâl olan şu âlemin birer nümayişi bulunan o hayâlâtı, hakîkat vehmeder, onların sâhibi olmakla iftihâr eder, durur. Kendisinden üstün bir âlim, bir zengin, bir babayiğit bulunursa canı sıkılır ve âdetâ utanır. Düşünmez ki bir unutkanlık o ilmi, bir iflâs o serveti, bir hastalık o kuvveti mahvetmek için kâfidir. Sonra hayâli bir sebeble kavga çıkarır, hiçten bir münâse¬betle barışa rızâ gösterir. Hülâsa: hayâl, bütün hareketlerine hâkim olur.

Acabâ evliyâullah hazarâtı da böyle midir?. Hazret-i Mevlânâ bu suâle cevâb olmak üzere diyor ki:

73

« Evliyâullâha tuzak olan hayâller ise, Hudâ bahçesindeki Ay yüzlülerin yansımasından ibâretdir. »

Bu beyit, Mesnevî'nin güç anlaşılan beyitlerindendir. Şârihler diyor¬lar ki : (Bostân-ı Hudâ) dan maksad: mertebe-i vâhidiyyet, (Mehrûyân) dan murâd da; Allâh'ın esmâsı ve sıfâtıdır ki, vâhidiyyet mertebesinde te¬mâyüz ederler. Binâenaleyh beyt-i şerîf : «Evliyâullâhm ayaklarına tuzak olan esmâ ve sıfât-ı İlâhiyyenin tecelliyâtıdır. O tecelliyât ise, hakîkati görmiyen halka hayâlât kabîlinden gelir.» şeklinde de açıklanabilir.

74

« Şâhın rûyâsında gördüğü hayâl, gelen misâfirin yüzünde aynen zuhûr (ortaya çıkma) etdi. »

75

« Pâdişah kapıcı ve perdecilerin yerine ilerledi, gâibden gelen misâfirini karşılamya gitdi. »

76

« Her ikisi, yekdiğerini tanımış ve öğrenmiş birer denizdi. Her iki rûh dikilmeksizin birbirine merbut bulunuyordu. »

«Ruhlar, müretteb ve mücehhez ordular hâlinde idi. Ezelde tanışmış ruhlar arasında Dünyâda dostluk husûle geldi. Tanışmamış bulunanlar arasında da anlaşmazlık zuhûr etdi.» Mefhûmunca pâdişâh ile hekîm-i gaybî arasında, ezelî bir yakınlık vardı. O iki rûh arasında tam bir irtibat mevcuddu. Binâenaleyh, ilk görüşde ezelî ülfet te'sîrini gösterdi; İkisini yekdiğerine sevdirdi.

Harem-î ma'nada bîgâneye yol vermezler,
Âşinây-ı ezelî, yâr-i kadim isterler!..

77

«Pâdişâh; sevgilim câriye değil, sen idin. Lâkin Dünyâ'da iş, îşden husule gelir dedi.»

Dünyâ, sebebler âlemidir. Sebeblerin yaratıcısı olan Allah, bütün işle¬rin husule gelmesini bir takım sebeblere bağlamışdır. Nitekim hikâyedeki hekîm-i gaybînin gelmesine cariyenin hastalanması ve onun te'sîriyle pâ¬dişâhın ağlaması sebeb olmuşdu.

78

« Ey hekîm-i gaybî; sen bana Hazret-i Mustafâ aleyhisselâmın vârisisin. Ben de senin hizmetine kemer bağlamış Ömer mevi'indeyim. »

Pâdişah; ma'şûkasının câriye değil, kendisi olduğunu hekîm-i gaybîye söyledikten sonra, Hazret-i Ömer (radıyallâhü anh) İslâmı kabûl edişin¬den sonra, huzûr-u Nebevîde nasıl her vakit, hizmete ve emre âmâde bulunmuşsa, tavsiyesine göre, öylece hareket eyliyeeeğini ifâde ederek mürîdâne, bir edeb göstermiş oldu. Hazret-i Ömer'in müşebbehünbih olarak îrâd edilmesi, Fârûk-u âzamın İslâmın yayılmasına kemâl-i ihtimâm ile çalışmış olduğuna işâretdir. (Kemer besten), iş görmek, hizmet etmek de¬mektir. Vaktiyle uzun etekli elbîse giyerler, bir iş görecekleri sırada ya kemer, yâhud kuşak bağlayıp eteklerini onlara iliştirirlerdi. Nitekim Türkçede de (Bel bağlamak) tâbîri vardı.

Şu beyt-i şerîf dolayisiyle hâtıra gelen bir mes'eleyi arzetmeden geçemiyeceğim : Mesnevî'nin ikinci cildinde :

Pes beher devrî velî-i kaaimest,
Âzmâyeş tâ kıyâmet dâimest.

Pes imâm-ı hayy ü kaaim an velîst,
Hâz ez nesl-î Ömer, hâz ez âlîst,

beyitleri vardır ki «Her devirde bir veliyy-i kaaim, bir sâhib-i zamân, bir gavs-i â'zam vardır. İmtihân-ı İlâhî kıyâmete kadar sürecekdir. İster Ömer neslinden, ister Ali silsilesinden olsun, imâm-ı hayy ü kaaim, o velîdir» demekdir.

Mevlânâ'nın maksadı: Velîliğin mutlakaa Hazret-i Peygamber ve Hazret-i Alî sülâlesine münhasır olmadığını anlatmakdır. Hâl böyle iken bâzı irfansız ve ahlâksız kimseler, bu beytlerin ikincisinden Fârûk-u â'zam hak¬kında tahkîr mânâsı çıkarmak habâsetine kalkışırlar. Hazret-i Pîri, hâşâ üç halîfeden yüz çevirmiş bir kimse olarak göstermek ve bâzı gâfillerin zihnini çalıb dalâlete düşürmek isterler.

Meşreb-i Mevlânâ'ya vâkıf olmıyanlar öğrenmelidir ki, Hazret-ı hudâvendigâr; şi'î değildir. Tarîk-ı celîline müntesib olanların da şi'îlikle alâkaları yokdur. Zâten sünnîlik ve şi'îlik gibi ikilik itibârı ve Çâryâr-güzîn radıyallâhü anhüm Hazarâtının yekdiğerinden tefrîki, meslek-i tev¬hîde giremez.

Vaktiyle (Tebdîlüşşekil lieclil ekîl) (yemek için şekil değiştirmek) kabîlinden, Mevlevîliğe intisâb ve kisve-i Mevlânâ'yı muhâfaza eyledik¬leri hâlde, gidib bektâşî olan bâzı soysuzlar vardı. Bundan elli sene kadar evvel Manisa mevlevîhânesini ziyâret ettiğimde oranın aşçı dedesi (Aşçı dede; yemek pişiren değil, şeyhten sonra dervişlerin zâbiti demektir.) bu¬lunan Mehemmed Dede ile görüşmüşdüm. Merhûm, (Hemdem Çelebî) dervişlerinden, (Ümmî-i ârif) takımındandı. Kendisine o soysuzlardan bahsetdim ve bu hususta re'yini sordum.

—Oğlum; onlar Mevlânâ'nın kapısında karınlarını doyurub da Hacı Bektâşın kapısında uluyan köpeklerdir, dedi. Sonra bu sözü Galata Mevlevîhânesinin son şeyhi Ahmed Celâlüddîn Efendi merhûma söyledim. Sözün sâhibini medhetmekle berâber sözü için de :

—Pek doğru söylemiş, diye tasdîk etti.

Mevlevîlikle Bektâşîlik ve Şi'îliğin kat'iyyen alâkası yokdur. Nitekim abd'-i âciz, bir (Çâryâr na'tim) de :

Bihamdillâh ki Tâhir Mevlevîyim,
Ebûbekr oğlunun bir peyrevîyim!.. (*)
Ne Bektâşî, ne Şi'î-i gavîyim.
Benim fikrimce fikre hayret âver:
Ebûbekr ü Ömer, Osmân ü Hayder!..

(*) Ebûbekir oğlu; onun neslinden bulunan Hazreti Mevlânâ'dır.)
demişdim.

Mevlânâ'ya âid (Dîvân-ı Kebîr) in ve (Mesnevî-i Şerîf) in müteaddit yerlerinde Hulefây-ı Râşidîn rıdvânullâhi aleyhim ecmeîn Hazarâtının medhine, husûsiyle Muharrem mâteminin mânâsızlığına dâir bahisler vardır. Mevlevîlerin her sabah okudukları evrâdın;

(Radîtü billâhi rabben, ve bil islâmi dînen, ve bi Muhammedin sallâllâhü aleyhi veselleme nebiyyen, ve bisıddîki vel Fârûki ve z'innûreyni vel Murtezâ rîdvânullâhi aleyhim, ecme'îne eimmeh.)

Yâni : «Allâhın: rabbim; İslâmın: dinim; Hazret-i Muhammed'in: peygamberim; Kur'ân'ın: imâmım; Sıddîk, Fârûk, Zinnûreyn ve Mürtazâ Hazarâtımn imamlarım olmasına râzîyım» ibâresi, hakîki Mevlevîlerin bu zevât-ı Kirâma nekadar hürmetkâr olduklarını gösterir.

Maksad-ı mahsûs gözetenlerden bâzıları :

Teberrâ kıl eyâ mollây-ı Rûmî,
Teberrâ kılmayanlâra belâdır!..

diye mânâsız bir beyit okurlar ve onu söylemiş diye Mevlânây-ı Rûmîye iftirâ ederler. Hazret-i Mevlânâ'nın zamânını, 700 sene evvelki Konya Selçûkîlerinin Türkçesini hatırlamak, bu beytin âsâr-ı Mevlânâdan olmadığına hüküm vermek için kâfîdir.

Hülâsa: Ebûbekir, Ömer, Osman, Talha, Zübeyr, Âişe ve sâire Razıyallâhü anhümden uzak olmak ve onlara karşı husûmet ve tecâvüzde bu¬lunmak demek olan (Teberrâ), Hazret-i Mevlânâ'nın meşreb ve meslekin¬de cârî değildir.

Bahis mevzûu olan :

Ey merâ tû Mustafâ men çün Ömer.

beytinde hekîm-i gaybî, Rasûl-i Erkem'e; pâdişâh da Fârûk-u Âzam'a teşbih edilmek sûretiyle kendilerine tâzimkârâne bir hürmet gösterilmiş, müridlik ve mürşidlik edebi muhâfaza edilmişdi. Bu münâsebetle Hazreti Pîr, edebe riâyetin lüzûmunu ve edebsizliğin vehâmetini beyâna başlayıp buyuruyor ki ;

Devam edecek

Mesnevî'den hikâyeler

Bilâl-i Habesî; Ses ve İmân

» Prof. Dr. Mehmet Demirci

Efendisi Hz. Bilâl'e dininden dönsün diye çok bü¬yük işkenceler yapıyordu. Bunun üzerine Hz. Ebûbekir onu satın almaya karar verdi. Bu arzusunu Hz. Bilâl'in efendisine söyledi. Ona bir beyaz köle ve bü¬yük miktarda para vererek Hz. Bilâl'i satın aldı. Bunun üzerine Hz. Bilâl'ın efendisi olan o kâfir kahkahalar atarak gülmeye başladı. Hz. Ebûbekir:

-"Ne oldu? Neden bu kadar gülüyorsun?" dedi. Kâfir:

-"Eğer bu kadar hevesli görünmesen, verdiğin bu pa¬ranın onda birine alabilirdin. Bence o yarım akçe bile etmez. Onun değerini sen arttırdın," dedi.

Hz. Ebûbekir şöyle cevap verdi:

-"Be ahmak, çocuk gibi, bir cevize karşılık bir inci verdin. Bence o iki cihan değerinde. Esas zarar eden sensin. Eğer biraz ısrar etmeyi akıl edebilseydin, onu satın almak için bütün malımı mülkümü verebilirdim" dedi.

(Mesnevî, c. VI, beyit: 888-1110)

Açıklama

Hz. Mevlânâ'nın Bilâl-i Habeşi'yi çok sevdiği anlaşılıyor. Mesnevî'de adı sıkça geçer. Baştaki hikâyemizi de çok uzun ve renkli biçimde anlatır.

Habeşistanlı Bilâl Mekke'de varlıklı bir kimsenin kölesi idi. Müslüman olduğunu açıkça söyleyen ilk yedi kişiden biridir. Buna çok kızan sahibi Ümeyye b. Halef, yeni dini bırakmasını için çok ısrar etti. Bilâl kararından vazgeçmeyince, efendisi onu öğle vakitlerinde Arabistan şartlarında kızgın güneş altında sırt üstü yatırır, büyük bir kaya parçasını göğsünün üzerine koydurur ve eziyet ederdi. Böylece İslâmiyet'ten vazgeçmeye zorlardı. Fakat o her defasında "Rabbim Allah'tır, O birdir" diyerek, dayanılmaz işkenceye îmanıyla katlanırdı. Bu sebeple Hz. Peygamber çok üzülürdü. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir, yüksek bir bedel ödeyerek Bilâl'i sahibinden aldı ve âzad etti.

Bilâl güzel ve yanık sesli birisiydi. Siyâhî bir göçmen olmasına rağmen, samîmî îmanı ve ihlâsı sebebiyle Peygamberimiz katında büyük değere sâhipti. Müslümanlar arasında ezan okuma âdeti başlayınca Hz. Peygamber ezanı Bilâl'e öğretti ve ilk defa o ezan okudu. Böylece Peygamberimizin müezzini oldu. Hayatı boyunca hazarda ve seferde Hz. Peygamber'in müezzinliğini yaptı.

Sabah ezanını çok erken okurdu. Bilâl bu ezana "es-salâtü hayrun minennevm" (namaz uykudan hayırlıdır) sözlerini ekledi. Buna memnun olan Hz. Peygamber her sabah bu sözleri tekrar etmesine izin verdi.

Mekke'nin fethinde Kâbe'nin damına çıkarak fetih ezanını Bilâl okudu. Böylece inancı yüzünden işkence gördüğü ve göç etmeye mecbur kaldığı bu kutsal şehrin semâlarında Allah ve Resûlünün isimlerini yankılandırmış oldu.

Bilâl-i Habeşî, hayatı boyunca Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmadı. Onu çok severdi, büyük bir sadâkatle kendisine bağlıydı. Yaptığı çok dikkate değer hizmetlerin bâzıları şöyledir:

Hz. Peygamber'in abdest suyunu temin etmek, şahsi ihtiyaçlarını karşılamak, savaşta özellikle korunmasını, gündüzleri de gölgelenmesini sağlamak, yemek hazırlamak, beytülmal işlerine bakmak, Hz. Peygamber'in emriyle bâzı ödemeler yapmak, elçileri ağırlamak, Resulüllah'ın emirlerini halka duyurmak, kadın esirleri muhafaza etmek gibi işlerde görev almıştı.

Bilâl-i Habeşi Peygamberimizin vefatından sonra bir daha ezan okumamıştır. Çok sevdiği Allah Resûlünün irtihâliyle, üzüntüsünden dolayı Medîne'den ayrılmak istemişse de Hz. Ebu Bekir'in ısrarı üzerine kalmıştır. Halîfe Ömer zamanında Suriye taraflarına gitmiştir. Altmış küsur yaşlarında Şam'da vefat etti.

Uzun boylu, zayıf, kuru yüzlü, gür ve kır saçlı, siyah tenli tipik bir zenciydi. Peygamberimiz kendisinin cennetlik olduğunu müjdelemiştir. (Bk. M. Fayda, "Bilâl-i Habeşî, DİA, c.VI)

Mesnevî şârihlerinden biri şöyle der:

Hz. Peygamber Efendimizde rûhânî ve mânevî taraf galip geldiğinde bazan dalıp gider, başka âlemlerde seyrederdi. Böyle zamanlarda tekrar beşerî hayat şartlarına dönmek için Hz. Ayşe'ye seslenirdi: "Kellimînî ya Humeyrâ!"

Bu, "Ey Ayşe benimle konuş, bana dünyada olduğumu hissettir, hattâ beni dünyaya çek!" mânâsında bir seslenişti.

Buna mukabil, dünya vazîfesiyle fazla meşgul olup da dünyanın gürültüsünden kaçıp mânâ âlemine sığınma ihtiyacını duyduğu zamanlarda da bu sefer Bilal-i Habeşi'ye seslenirdi: "Erihnâ yâ Bilâl!" (Bizi dinlendir, bizi ferahlat ey Bilâl!)

Çünkü güzel insan sesinde rûhaniyetin titreşimleri vardır. İnsanı ruhlar âlemine yine insan sesi yükseltir. Bilâl-i Habeşi'nin sesi güzeldi, dâvudi ve rûhaniydi. Peygamber Efendimiz bu sesten yükselen şevk ile mânâ âlemine uzanırdı.

Peygamberimiz sanki şöyle demek isterdi:
"Ey Bilâl! Bize ezan ver. Sadânı yükselt! Ulu Allah'ın adını tekrarlayarak söyle!. Sana söylediğim hakîkati, sana verdiğim sırları seslere çevir!"

Bu ifâdeler şu hadisin yorumları olmalıdır; Peygamberimiz buyurur: "Kalk ey Bilâl, bizi namazla (ezanla) ferahlat, dinlendir!" (Ebu Davud, edeb, 78, Ahmed bi Hanbel, V, 364)

Evvelce de nakletmiştik; Mevlânâ'nın başka bir yerde anlattığına göre, Bilâl Arap asıllı olmadığı için bâzı kelimeleri düzgün söyleyememektedir. Meselâ ezandaki "hayyexe "hayye"" kelimesini "heyyixe "heyyi"" şeklinde telâffuz edermiş. Bundan rahatsızlık duyanlar, Hz. Peygamber'den Arapçayı daha düzgün telâffuz eden bir müezzinxe "müezzin" görevlendirmesini isterler. Buna karşı Resûlüllah, Allah katında Bilâl'in "heyyi"si, yüzlerce ha'dan ve hı'dan daha makbuldür, şeklinde cevap verir. Bilâl'in samîmi dindarlığı ve sesinin güzelliği dolayısıyla Peygamberimiz müezzin olarak onu tercih etmiştir. (Bk. Mesnevî, c.III, beyit: 172 vd)

Ankaravî Dede'den hadislerle Tasavvuf ve Mevlevî erkânı

Vuslat yolunda İSTİĞFAR

Tercüme: "Bir kimse devamlı istiğfar etse, Allah o kimseye her darlıktan bir çıkış yolu verir. Ve onun bütün sıkıntılarını giderir. Onu ummadığı yerden rızıklandırır." 1

Şerh: İstiğfâr mağfiret istemeye derler. Mağfiret tağdiyeye derler ve mağfireti [Mağfiret Allah'ın günahkârlara afvı giydirmesidir] şeklinde tefsir ederler. Mahreç hurûç/çıkış yerine derler. Ferec ise sıkıntı ve kederden kurtulmaya denir. Rızık hazza ve faydaya derler. Sadreddîn-i Konevî şöyle demiştir: Bilesin ki, rızık iki çeşittir; sûrî ve mânevî. Sûrî rızık cisimlerle alakalıdır. Mânevî ise ruhlarla ilintilidir. Sûrî rızık kesif ve süflî iken, mânevî rızık latîf ve ulvîdir. Şeyh Sadreddin Konevî der ki: Allah Teâlâ ulvî rızka dair ayette şöyle buyurur; [Semada da rızkınız ve size va'd edilen başka şeyler vardır] (ez-Zâriyât 51/22) Sûflî rızık hakkındaki ayet ise [O yeryüzünde gıdalar takdir etti] (Fussilet 41/10) ayetidir.

Binaenaleyh hadisin anlamı, istiğfara devam eden kimseyi, Allah darlık ve zorluktan çıkış yolu verir ve onu sıkıntı ve kederden kurtarır. Ona aklına gelmeyen yerden zâhiri ve bâtını rızıklar sunar, demek olur. İstiğfar kalplerin kandili, günahların silgisidir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.), [İstiğfar günahları siler süpürür]2 buyurmuştur. Huzeyfetü'l-Yemânî rivâyet etti. Süluk edenin istiğfar etmesi zorunludur. Çünkü

günahlar kalbi karartan bir yansımadır. Şayet süluk eden Allah'a istiğfar etmezse bu hali onu küfre, münafıklığa, fasıklığa ve eşkıyalığa sürükler. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki: [Mümin bir günah işlediğinde kalbinde siyah bir eser oluşur. Günahına tövbe ve istiğfar ettiğinde kalbi cilalanır. Mümin fazla günah işlediğinde kalbindeki o siyah eser de fazlalaşır. Ashabım! O kalbi kaplayan siyahlık şu ayette bildirilen pastır. Ki o, Allah Teâlâ kitabında "Hayır! Bilakis onların işlemekte olduğu (kötülükler) kalplerini kirletmiştir" (el-Mutaffifin 83/14) buyurmuştur.[3]

Bunun anlamı şudur: Mümin kişi bir günah işlediğinde onun kalbinde bir siyah iz ortaya çıkar. Nükte esere derler. Şayet mümin tövbe edip istiğfar kılarsa, kalbi ayna gibi cilalanmış ve parlatılmış hale gelir. Eğer o mü'min günâhını artırırsa, kalbinde o günahından dolayı ortaya çıkan nükte/eser de artar. Hattâ o siyah eser, her bir günâh işlenildiğinde artıp, kalbi yorar ve kalbin nurunu giderir. Kalp bundan sonra ilim ve hikmetten bir şey göremez. O kimseden şefkat ve merhamet gidip, hiçbir kimseye şefkat ve merhamet etmez. Hadiste geçen zaliküm kelimesindeki hitap, Ashâbadır. Yani Ashabım, ben size hitap edip haber veririm ki, kalbin nurunu örten o nükte pastır ki. Allah Teâlâ onu Kitâb-ı Kerîminde Yemen'deki kâfirler hakkında zikretmiştir, raynün kelimesi pas için kullanılır. Yani ey haddi aşan ve günahkâr olan kâfir, bizim ayetimiz hakkında bu türden batıl sözler sarfetmen doğru değildir. Aksine bunların küfür ve isyankârlıktan elde ettikleri şey kalplerine hâkim oldu. Kalblerini siyah ve pür kasvet kılıp, işin hakikatini idrak etmekten uzaklaştırdı. Mümin ise çok günah işlemekten kalbi kararsa kâfir olmaz. Ancak kalbi karar¬dığından dolayı kâfire benzer. Mümine gereken, günahında ısrar etmeyip ve böbürlenmeyip daima istiğfar etmesi, kalbini istiğfar ve tövbe ile cilalamasıdır. En azından mümin günde yüz kere istiğfar etmelidir. Nitekim bu hususta Nebiyy-i Mükerrem (s.a.v.) şöyle buyurur: [Kalbimi ince bir perde kaplar ki bu sebepten her gün yüz kere Allah'a' istiğfâr ederim].[4]

Şu halde hadisin manası, "Benim üzerimi ince bir perde kaplar ki bundan dolayı günde yüz kere Allah'a istiğfar ederim" demektir. Âlimler bu hadisi çeşitli yorumlara tabi tutmuşlardır. Bazı âlimler edepli davranıp susmuşlar, şayet söz konusu olan Peygamber'in kalbi olmasaydı, bunu tevil edip açıkla¬mada bulunurduk, demişlerdir. Bazı âlimler kalbi bürüyen perdeden kasıt, usanç ve gaflettir ki, Hz. Peygamber'in şanı devamlı Allah'ı zikretmektir, açıklamasını getirmişlerdir. Yani kendisine bir usanç ve gevşeklik gelse ve bu durum onu Hakk'ı müşahede etmekten alıkoysa, bunu ebedi bir günah sayıp istiğfar ederlerdi, dediler. Bazı âlimler ise kalbi kaplayan perdeden murad, ümmetin maslahatıyla uğraşıp, onların işleriyle kayıtlanmaktır, yorumunu getirmişlerdir. Nitekim Hz. Peygamber, bunu günah kabul edip istiğfar ederlerdi, demişlerdir. Hz. Peygamber'in ümmetin yararına olan işlerle uğraş¬ması, itaatin en büyüğü ve salih amellerin en faziletlisi olsa da Peygamber bunu, kendisinin yüce şanına, makamının yüksekliğine nisbetle hallerinde aşağıya doğru bir iniş olarak değerlendirdiği için günah kabul edip istiğfar ederdi, görüşünü ileri sürmüşlerdir. Bâzıları dahî, (Ümmetin hayırlı insanlarının işledikleri iyi işler. Allah'a' yakınlaşmış olan insanların katında kötü işler kabilindendir.) sözü uyarınca, bu hadis kemalin sonundan vuslat derecelerinin en nihayetini izah eder, demişlerdir. Nitekim demiş¬lerdir ki: "kul ile Rab arasında nur ve zulmetten bin makam vardır. Bazıları bunu yüz ile sınırlandırmışlardır. Kişi bu sırrı anladığında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) her gün bir makamdan yüz kere daha yüksek olan diğer bir makama yükseldiği ve böylece birinci makamın üzerine çıkıp onu tashih ettiği kendisine zahir olur. Bu durum ebrara nisbetle hasenedir, ama Peygamber Efendîmiz'e (s.a.v.) nisbetle seyyiedir. Peygamberimizin (s.a.v.) istiğfar etmesinin sebebi de budur. Yüz makamı Minhacu'l-fukara adlı eserde bütünü ile ele alınmışdır. Ayrıntılar için oraya bakılabilir.

1 Ebû Dâvud, II, 85: İbn Mâce, II, 1254; Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, X, 281; a.mlf., el-Mu'cemü'l-evsat. VI. 240.

2 Münâvî, Feyzü'l-kadîr, II. 314; III, 177.

3 Tirmizî, V, 434: Ahmed, II, 297; İbn Hibbân, VII, 27; Hâkim, II, 562.

4 Ebû Dâvud, II, 84; Ahmed, IV, 260; İbn Hibbân. III. 211; İbn Hacer, Fethu'l-bârî, XI, 101.

Manisa Mevlevîhânesi

Yüksek zümre, kültürlü kesim arasında yayılan Mevlevilik, Manisa'da da yine idari yapının en üst kademesinde kendine yer edinmiştir.

» Mehmed Veysî Dörtbudak, Öğr. Gör.,
Celal Bayar Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, MEDAR Başkanı

Moğol istilasından sonra Anadolu'daki otorite boşluğundan faydalanan uç beylikleri zamanla siyasi üstünlüğünü kurmuş, zenginleşerek güçlenmişlerdir. Bu beyliklerden, Karesi, Menteşe, Aydın ve Saruhanoğulları bu beyliklerin önde gelen isimleri olmuştur.

Hz. Mevlana'nın diğer aleme göçmesinden sonra Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi'nin gayretleriyle teşkilatlanmaya başlayan Mevlevilik, özellikle Batı Anadolu'daki geleceği parlak görülen şehir merkezlerinde yayılmış ve bu bölgede Mevlevi dergahları kurulmuştur. Yüksek zümre, kültürlü kesim arasında yayılan bu yeni tarikat, Manisa'da da yine idari yapının en üst kademesinde kendine yer edinmiştir. Ulu Arif Çelebinin, Amasya, Kastamonu ve Lâdik (Denizli) hükümdarlarını ziyaretlerinin ardından Vilayet-i Germiyan'da Alişiroğlu'nu ziyaretten sonra, Kütahya Emiri Yakup bey'i müritliğe kabul etmiştir. Aydınoğlu Mehmed Bey'i vilayetinin genişleyeceği müjdesiyle sevindirip çocuklarına gazilik, kendisine de "Sultanü'l-guzat" ünvanını vermiştir. [1]

Aydınoğullarının müttefiki olan Saruhanoğulları Mevlevilikle 1320'li yıllarda tanışmaya başladılar. Ulu Arif Çelebi'nin seyahatleri esnasında Saruhan Beyle görüşüp görüşmediği kesin değildir, fakat Abid Çelebi'nin onunla görüştüğü muhakkaktır. Mevlevilikle olan bu biliş, sonraki yıllarda İshak Bey'in tarikata bende olmasıyla daha da perçinleşir. İshak Bey zamanında devlet zirveye ulaşmıştır. Yaptırdığı külliyede ondan Ulu Cami kitabesinde "Mâlikü rikâbü'l-ümem, el-İskenderü's-sânî, zâcirü'l-fecere kâhirü'l-kefere, el-mücâhid...", Sultan Çelebi İshak b. İlyas b. Saruhan...", minber kitabesinde "..es-sultâni'l-a'zam mâlikü rikâbi'l-ümem İshak Çelebi b. İlyas" diye bahsedilmektedir. İshak Bey, Çelebi unvanını da almıştır. Bu unvan onun açık olarak tarikata girmesi ve Mevlevilerle olan yakın ilişkisi sebebiyledir. Saruhanoğlu İshak Bey'in kurduğu vakıflar arasında İshakiye Zaviyesi adıyla bir de mevlevihane yer alır.

Mevlevihane Manisa'nın Yukarı Tabakhane Mahallesi denilen mevkide eskiden Dumanlı dağ şimdi Spil dağı denilen dağın eteklerinde Milli Park içerisinde, kurulmuş âlî bir yapıdır. kitabesinden öğrenildiğine göre; Saruhan Bey'in torunu İshak Çelebi tarafından 1368-1369 yıllarında yaptırılmıştır. Mevlevihane, İshak Çelebi'nin 1366-1379 yıllarında yaptırdığı Ulu Cami Külliyesi'nin bir bölümünü oluşturmuştur. Bununla beraber Mevlevihane, külliyenin biraz uzağında bulunmaktadır. Yapı hakkındaki ilk bilgiler İshak Bey'in vakfiyesinde[2] yer almaktadır. Vakfiyenin kopyası Fatih zamanında tescil edilmiştir. Bu da bize birçok vakfı kaldıran Fatih'in bu senedi tescil etmesi vakfın sıhhatine delildir. Vakfiyede yapıdan "imaret" olarak bahsedilir. [3]

> *"Vakfiyeden anlaşıldığına göre, Mevlevihane'de beş vakitte hazır olan cemaate namaz kıldırabilecek bir imam, ve müezzin bulunacak, bir nâzır masraflara bir kayyım temizlik işlerine bakacak, bir kâtip gelirleri kaydedecek, Mesnevî okuyup takrir edebilen bir âlim ile Mesnevî'yi okuyacak güzel sesli iki hanende istihdam edilecek, yemek işi için ise bir vekilharç ve bir aşçı görev yapacaktı. Ayrıca buradaki*

1 Feridun Emecen, "Saruhanoğulları ve Mevlevilik", Tarihin İçinde Manisa, Manisa 2006, s. 49-53..

2 Emecen, a.g.m., s. 58'deki 29 nolu dipnottan naklen "Arapça vakfiyenin şimdiye kadar bilinmeyen tam bir nüshası, 1575 tarihli Saruhan Sancağı Vakıf Defteri içinde yer almaktadır. Buradaki vakfiye yeniden tasdik edilmiştir. (TK, TD, nr. 544, vr. 10 b). Vakfiye geniş bir özet halinde Ç. Uluçay (Saruhanoğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar, İstanbul 1940, I, 34-36) ve kısmen İ. Gökçen (Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar, İstanbul 1946, I, 184-189) tarafından verilmiştir.".

3 Emecen, a.g.m., s. 58-59; Sezai Küçük, "Manisa Mevlevihanesi", Manisa Araştırmları 2Manisa Araştırmları 2, Manisa 2002, s. 15-17..

Manisa Mevlevihanesi'nin şimdiki hali dışarıdan ve içerden görünümü

Mevlevîhane şeyhine günde on dirhem tahsis edilmişti. İmamın tahsisatı günde dört, müezzinin bir, kayyımın bir, mesnevihânın iki, manzum okuyanların ikişer, vekilharcın iki, aşçının bir ve nakibin bir dirhem idi. Zaviye için ayrılmış bütün mahsulü ve gelirleri kontrol ve sarf etmek şeyhin yetkisi altındaydı. Burada her ikindi namazı zamanı bir defa yemek pişiriliyor, fakir-zengin, misafir her kim hazır bulunuyorsa onlara dağıtılıyor, eğer kifayet ederse her Cuma gecesi yarım kile beyaz pirinçten pilav pişiriliyordu. ...imaret mutfağı için satın alınan başlıca yiyecek maddeleri et (gündelik sarfiyat: 6 dirhem), ekmek (5 dirhem), buğday (2 dirhem), pirinç (2 dirhem) idi; ayrıca yağ, tuz, odun masrafları da gösterilmişti." [4]

Bu ibarelerden çıkarılacak sonuç şudur. Mevlevihanede görev yapanların sayısı on kişiydi. İmamın ve müezzinin olması çevrede ikamet eden kişileri ve zaviyeye olan ilgiyi göstermektedir. Her ikindi vakti gelen misafir ve mukim ayırt edilmeksizin herkese yemek ikram ediliyordu. Ayrıca dikkat çeken ve günümüzde yapılmayan bir başka uygulama da güzel sesli iki mesnevihanın mesnevi kıraatidir.

Vakfın gelirleri, Karaoğlanlı, Erdemişlü, Karacalu köylerinin vergileri, Nif'te çeltik sahaları, üç hamam kirası, dört küçük ziraat sahası ve dört mezra, beş dükkân kirasından sağlanıyor, toplam meblağ 67.797 akçayı buluyordu. [5]

Mimari yapıya gelince, Mevlevihane'nin kitabesi günümüze kalmamıştır. Evliya Çelebi Manisa'ya geldiğinde Mevlevihane'yi de ziyaret ederek bizlere şu bilgiyi aktarır.

" Ve şehrin şark tarafında bir mürtefi mesiregah,

4 Emecen, a.g.m., s. 59-60..

5 Emecen, a.g.m., s. 60.

Manisa'da Mevlevi kültürünün yerleşmesi sonucunda, Osmanlı döneminde de Mevlevihane işlevini sürdürmüş, 1664, l665, 1681 ve 1694 yıllarında onarılmıştır.

bir de astâne-i Hazreti Mevlana vardır. Acayip teferrücgâh Mevlevihanedir. Bimarhanesi ve müteaddid fukara hücreleri ile mamurdur. ... abı havası lâtif bağ-ı irem misal bir kânı dervişan yeridir. Cümle şehir andan nümâyandır. Ve kapusu üzere tarihi budur."

Emere bi imâreti hâzihi'z-zâviyeti'l-mübâreketi'l-İshâkıyye

El-emîrü'l-âdil el-muzaffer el-mansûr İshak bin İlyas. Sene seb'în ve seb'a miete

El-'Âmerehü'l-fakir ila'llâhi'l-ganiyy el-muhtâc Osmân bin Emetullah.

Kitabeye göre yapı H. 770 M. 1368-69 yıllarında yapılmıştır. Mimarı Emetullah b. Osman'dır. Kitabede her ne kadar Osman b. Emetullah yazsa da şu an sağlam ve mevcud olan Ulu Cami kitabesinde mimarımızın adı Emetullah b. Osman'dır.

Manisa'da Mevlevi kültürünün yerleşmesi sonucunda, Osmanlı döneminde de Mevlevihane işlevini sürdürmüş,1664, l665,1681 ve1694 yıllarında onarılmıştır. 1870'li yıllarda Nakipzade Mustafa Şefik Efendi, dergâhı şehir merkezine indirmiştir. Manisa'daki ilk Osmanlı yapısı olan Demirtaşoğlu Ali Bey'in yaptırdığı Ali Bey Camii'nin yanına yeni dergâh inşa edilmiştir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Anamın Kitabı adlı eserinde çocukluk hatıralarının geçtiği Mevlevihane burasıdır.

Yeni dergâh Cumhuriyetin ilanından sonra Tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün mülkiyetine geçmiştir. Genel Müdürlük de yapıyı satmıştır. Satın alan kişiler de matbah kısmı hariç dergâhı yıkmışlardır. 2000 yılında ise kalan matbah kısmı da hâk ile yeksan edilerek Mevlevihane yerine park yapılmıştır.

1870'lerden sonra boşaltılan Mevlevihane 1940'lardan sonra hızlı bir şekilde harap olmaya başlamıştır. Mevlevihane ancak 1961-1962' de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Y. Mimar Süreyya Yücel'e ilk restorasyonu yaptırmıştır. Çeşitli aralıklarla sürdürülen ve 1982'de tamamlanan bu yenileme çalışmalarında yıkılmış olan beden duvarları, orta kubbe, diğer tavan kısımları ile son cemaat yerinin örtüsü ve direkleri yapılmıştır. Asli hüviyetiyle bağdaşmayan kötü restorasyonlar geçirmiş olan Mevlevihane üst kat döşemesi ihya edilmediğinden şimdi üst katta bir oda kullanılamamakta, atıl halde beklemektedir.

Yapı 1983-1992 yılları arasında Manisa Müzesi İslami Mezar Taşları ve Kitabeler Seksiyonu olarak kullanılmış, 1995 yılında Vakıflar Müdürlüğünden Celal Bayar Üniversitesi'ne devr olunan bina yeniden restore edilmiştir. Yapı asli mimarisine kavuşmuş mudur? Bunu söylemek çok zordur. 2001 yılındaki restorasyondan sonra yapı Prof. Dr. Nezih Demirkent Kütüphanesi adıyla hizmete girmiştir. İki yıl boyunca kütüphane sıfatının yanı sıra Mevlevihanelerin asli hüviyeti olan kültür merkezi olarak hizmete devam etmiştir. Bendenizin binanın müdürlüğünü yaptığı bu yıllarda uluslararası ve ulusal sempozyumlar; sergiler ve konserlere ev sahipliği yapan bu eser, 2003 yılı başından 2005 yazına kadar işlevsiz kalmıştır. 2005 yılı ortalarından itibaren Manisa ve Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi bünyesinde Manisa Mevlevihanesi Etnografya Müzesi haline dönüştürülerek halkın ziyaretine açılmıştır.

30 Eylül 2007 tarihinde organizasyonu tarafımızca yapılan "Türk Tasavvuf Kültürü ve Hz. Mevlana Sempozyumu" ile "Doğumunun 800. Yılında Hz. Mevlana" konulu temalı Hat ve Ebru sergisi düzenlenen Mevlevihane şu an müze olarak kullanılmaktadır.

Türbe'de Restorasyon

Derviş Hücreleri

Müzenin batı ve kuzey yönünde yer alan derviş Hücreleri 1584 yılında Osmanlı Sultanı III. Murat tarafından yaptırılmıştır. Yapım kitabesi müzenin giriş kapısı üzerinde yer almakta iken 1928 yılında sökülerek kitabeler seksiyonuna kaldırılmıştır.

Derviş Hücreleri 17 adettir. Her birisinin üzeri kubbeyle örtülüdür. Hücrelerin dikdörtgen biçimli bacaları bulunmaktadır. 1928 yılında Derviş Hücreleri'nin dördü dışında diğer hücrelerin araları açılarak koridor haline getirilmiştir. Hücrelerin dışa bakan yönünde demir parmaklıklı birer penceresi ile koridora bakan kapı ve penceresi bulunmaktadır. Ayrıca hücrelerin her birisinin ocağı vardır. Derviş Hücreleri'nin ön tarafı 20. yüzyılın başında ahşap çerçeve ile kapatılmıştır. Derviş Hücreleri'nin batı tarafında yer alan ilk hücre Postnişin Odası, ikinci hücre de Derviş Odası olarak düzenlenmiştir.

Mevlâna Müzesi'nin Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından çizdirilen rölöve, restorasyon ve restitüsyon projeleri, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylandıktan sonra restorasyon çalışmaları başlamıştır.

Restorasyondan önce Dervişân Kapısı ve revakların genel görünümü.

Hücrelerin kapı, pencere ve revak sisteminin sökümü yapılarak, girişlerin zemini tespit edilmiştir.

Batı yönündeki hücrelerin kemerleri orijinal halde bırakılarak kemerler belli olacak şekilde tuğla ile derzlenmiştir. Derviş Hücreleri'nin duvarlarındaki çürümüş olan ahşap hatıllar değiştirilerek yerine yenileri konulmuştur. Hücrelerin dış duvarlarının derzleri tamamen sökülerek, Horasan Harcı ile yenilenmiştir. Dervişan kapısının dış kısmında güney yönde üst bölümde bozulmuş olan taşlar değiştirilmiştir.

Kubbelerin üzerindeki kurşun örtü kaldırılmıştır. Restorasyon çalışmaları bittikten sonra yeniden kapatılacaktır. Hücrelerde bulunan ocak bacalarının kulelerinin tamiratları yapılacaktır. Hücrelerin iç bölümündeki sıvaların tamamı sökülerek Horasan Harcı ile yenilenmiştir.

Hücrelerin zemin kazısı yapılarak orijinal zemine ulaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sonucunda Derviş Hücreleri'nin orijinal zeminine ulaşılmıştır. Revak bölümünde yapılan kazı çalışmaları sonucunda orijinal zemin bulunmuştur.

Doğu–batı ve güney–kuzey doğrultusunda hücrelerinin birleştiği geçiş mekanının altında dönem dönem kullanılmış orijinal su şebeke sistemi ortaya çıkarılmıştır.
Derviş Hücrelerinin orijinal iç duvarlarına ulaşılmış, hücrelerin her birinin iç kısmı 45 ile 165 cm kazılmış, kemer aralıklarının duvar temelleri tespit edilmiş ve özgün malzemeyle tamamlanmıştır.

Kasnak sistemine ulaşmak için kubbelerin üzerindeki fazla molozlar atılmış, kubbe kemerlerinde oluşan baskı kaldırılmıştır.

Hücrelerin önünde bulunan revak kısmı tamamen kaldırılmış olup, revak bölümünün tüm taşıyıcı direkleri ve üst örtü sistemi yenilendikten sonra yeni bir revak sistemi oluşturulacaktır. Kubbelerin dış kısmında yapılan çalışmalarda orijinal durumu bozulmamış kubbe kasnağının kirpi saçakları tespit edilmiş ve diğer kubbe kasnakları buna göre yenilenmiştir.

Esaslı bir restorasyon çalışması gerçekleştirilirken, gelişen şartlar yeni bir tadilat projesine ihtiyaç duyulmuş, bu sebeple restorasyon faaliyetleri bir müddet gecikmiştir.

Sonuç olarak; restorasyon projesi doğrultusunda çalışmaları devam eden Derviş Hücreleri, orijinal durumuna dönüştürülerek bağımsız birer oda haline getirilecektir. Onarım çalışmalarından sonra teşhir tanzim çalışmalarına başlanacaktır. Bu konuda ilgili şahıs ve kurumlarla istişarî çalışmalar devam etmektedir.

Restorasyon çalışmaları sırasında ziyaretçilerin rahatsız olmaması için projeyi yansıtan bir perde sistemi uygulanmıştır.

Konya Kültür ve Turizm Müdürlüğünden temin edilmiştir.

Emeği geçen herkese şükranlarımızı sunuyoruz.

Ruhu Şâd Olsun...

Çeng

Hazreti Mevlâna, çeng ve ud sesinden "Ente hasbi, ente kâfi ya Vedud" kelimelerini duyduğunu söylüyor.

Batılıların harb çalgısına benzeyen bir müzik aletidir. Divan şiirinde bir mazmun olan ve sevgilinin cefasıyla beli bükülmüş âşığı simgeleyen Osmanlı çenginin atası, İran çengidir. Ama çalgı, biçim bakımından İstanbul'da bazı özellikler kazanmıştır. Safiyüddin Urmevî (öl. 1294), Abdülkadir Meragî (1350-60 – 1435) gibi müellifler çeng hakkında ayrıntılı bilgiler vermişlerdir. Kenzü't-Tuhaf adlı, XIV. yüzyıldan kalma Farsça yazmada da çengle ilgili bir hayli bilgi vardır Ama XV. yy şairi Ahmed-i Dâî'nin Çengnâme adlı mesnevisi, çenge diğer Osmanlı çalgıları arasında çok ayrıcalıklı bir yer kazandırır. Çünkü başka hiçbir Osmanlı çalgısı için -manzum veya mensur- böyle bir eser yazılmamıştır. Daha çok Avrupalı gezginler için, Saray nakkaşhanesi dışında, halktan ressamların yaptığı, bugün çoğu Avrupa müzelerinde bulunan «çarşı resimleri» dışında, Şehinşahname, Süleymanname, I. Ahmed Albümü ve Surnâme-i Hümâyûn gibi minyatür albümlerinde, birçok diğer çalgının yanı sıra çengin de tasvir edildiği pek çok minyatür vardır.

Araplarda cahiliye devrinde Mekke de ve Medine de böyle saz çalanlar vardı. Hele Medine ahalisi mûsikiye pek düşkündü. İbn-i Kuteybe Maârif adlı kitabının sınâat ül'eşraf bahsinde, vakt-i saâdetde, Huleyfây-i Râşid'in devrinde ve Tâbi'nin devrinde bazı kimselerin, ez cümle Nadr bin Haris, Hakkem bin Ebilas, Huresy bin Amre, Ebu Amre bin Hureys, Kaysülfihri, Mamer bin Osman ve İbn-i Siyri'nin babası Siyri'nin ud çalıp teganni ettiklerini yazar. Cafer bin Ebû Tâlib'in oğlu Abdullah(R.A.)'ın ud dinlemeye son derece meraklı olduğu pek meşhurdur.

Hazreti Mevlâna, çeng ve ud sesinden "Ente hasbi, ente kâfi ya Vedud" kelimelerini duyduğunu söylüyor.

Mesnevî'de Hz. Pir pek çok terde Çeng'den bahsetmektedir.

Yirmi dört makamdan çeng çalan çalgıyıca, dinleyeni yoksa çeng ona bir yük olur.

O karanlık bulutların altında yalnız başına kalan dağ, yüksek perdeden, alçak perdeden çeng çalmaya başlar.

Biz çeng denilen saz gibiyiz ki mızrâbı vuran sensin. Şu hâlde çıkan inilti bizden değil, sendendir. Biz gâlip ve mağlub olmak husûsunda satranç tahtası gibiyiz ki gâlibiyet ve mağlubiyetimiz yine sendendir.

Osmanlı döneminde çeng çalan Sultan Ahmed maiyetindeki saz heyetinde bulunan Çengî Behram, IV. Murad devri müzisyenlerinden Mevlevî Yusuf Dede bunlardandır.

HİCAZ ŞUGÜL

Hafız Ahmet Irsoy

SOFYAN

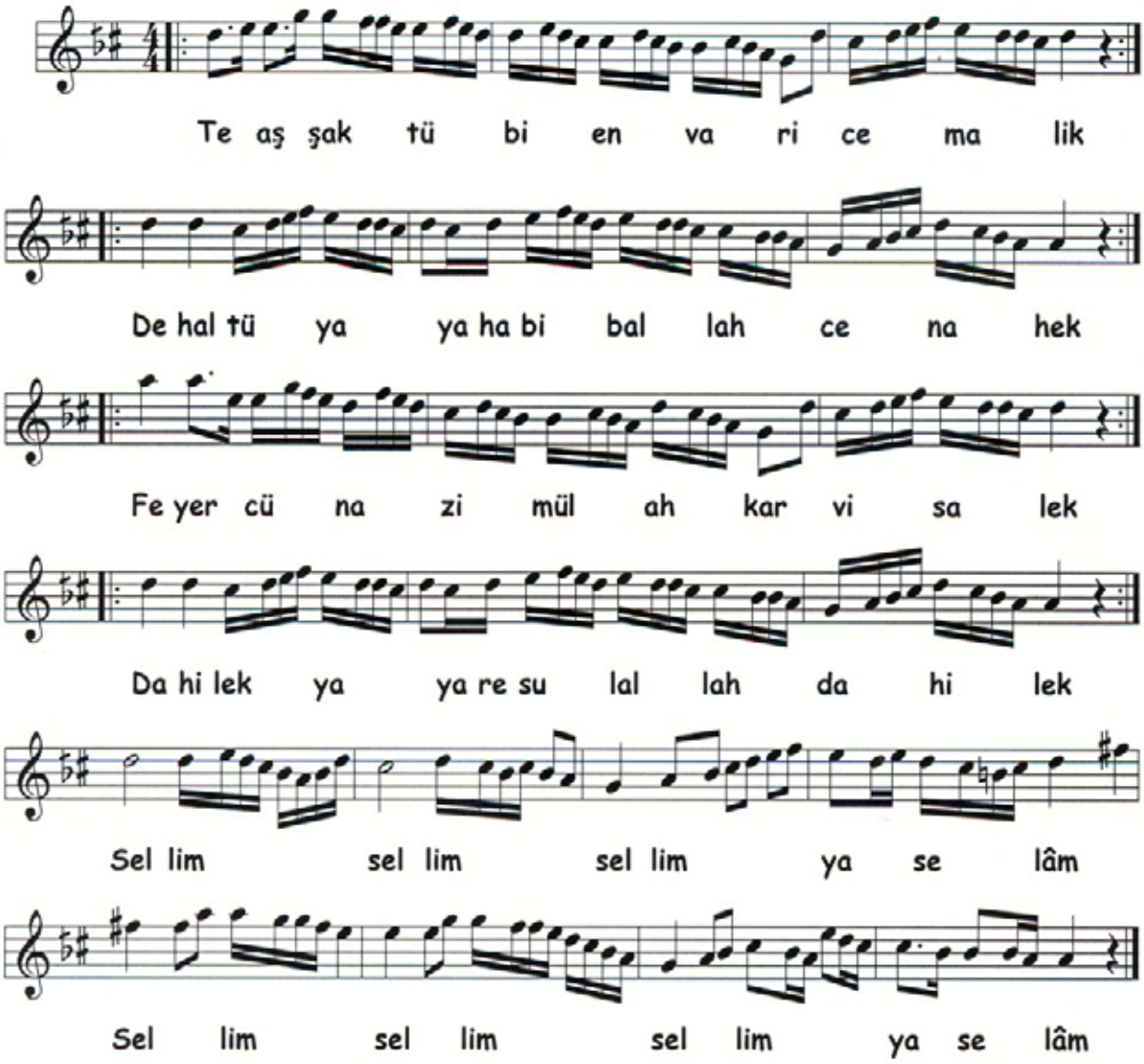

Teaşşaktü bi envâri cemâlik
Dehaltü yâ resûlallah cenâhek
Feyercü nâzım ül-ahkar visâlek
Dahîlek yâ resûlallah dahîlek

Sellim sellim yâ selâm

Mevlevî Mektupları - III

2 Mart 1959 Tarihli Mektup

» Ali Işık

Bismihi
Esselamü Aleyküm

İstanbul
2/ Mart/ 1959

Candan Kardeşim Hazret-i Necati:

Şimdi 26 Şubat tarihli lütufnameni alıp, öpüp, kokladıktan sonra okudum. Daha kim bilir kaç defa okuyacağım. Hemen kaleme sarılmakla, seninle karşı karşıya konuşur bir hâle geldim ve bu halet içinde yazıyorum.

Aziz kardeşim: Mektubunun her satırı ayrı bir ders, ayrı bir iltifat. Buyurduklarının hepsi aynı hakikat. Cenab-ı Pir'imiz, Hüdavend-i kâmkâr, Monlâ Hüdavendigâr Efendi'mizin saye-i kudsiyelerinde suri ve manevi mahrum olmayız inşaallah. Hele sen, Mehmet Dede Efendi gibi zat-ı melek-sıfatın evladı olmaklığın hasebiyle ayrıca bir bahtiyarlığa sahipsin. Eh.. elhamdülillah fakir de hayır dualarına nail olanlardanım. Bundan dolayı külahımı havaya atsam yeridir. Ahmet Avni Beyefendi gibi bir zat-ı âliye de mülaki olup feyizlerinden على قدر الاستطاعه * hisse-mend oluşum ayrıca bir lütf-ı Sübhani'dir. Hepsinden aldığımız ders, nefse uymamak olduğuna göre, sen aziz kardeşimin duaları berekâtiyle nefs elinde zebun olmaktan kurtulurum inşaallah. Kenan Rıfai Beyefendi: bütün ihvanına (Sizlerden yalnız bir şey, sade bir şey istiyorum: Nefse uymamak) buyurur imiş. Cenab-ı Pir Efendimizin meslek-i ulvileri de aynı şey değil mi? Nefsi körletmek kolay. Fakat makbul olmasa gerek. Nefis ne kadar azgın olursa olsun biz ona değil, o bize ram olduğu müddetçe kazançtayız. Hemen Cenab-ı Hak muvaffak eylesin. Bizim inancımız, saray-ı Sultan Hüdavendigâr'da hizmet şerefiyle kâm-yâb olan canlarımız, halisülmiyar birer erdirler. Onun için dualarınızı niyazdan kendimizi alamıyoruz. Berber kıssası burada da yine hatıra gelmekte. Cenab-ı Hak hepimizi Cenab-ı Pir'imiz Efendimizin bab-ı saadetinden ayırmasın. Burada hep beraber oldukça, ötede de yine beraber olacağız inşaallah.

Geçenlerde talebelerimizden Nezih nam efendi, mektep arkadaşlarıyla birlikte Asitan-ı saadeti ziyaret eylemek lütfuna mazhar olmuş. Avdette pek çok selamlar getirdi. Havadis meyanında da Mehmet Bey kardeşimizin. Ziraat Vekili Nedim Beyefendi'nin emr-i davetleriyle Ankara'ya gittiğini söyledi. Bu seyahatin Mesnevi şerif şerhinin tabı mevzuuyla alakadar olduğunu tahmin edip sevinmiştim. Fakat, senin mektubunda buna dair hiçbir işaret yok. Mehmet Bey'den de hiçbir beşaret yok. Hayırdır inşaallah. Bu hususta müjdelerine muntazırım.

Sultanım efendimin Huzur-ı saadetine dâhil oldukta yine bu fakiri duadan unutma. Lütuf eylesin, inayet buyursun ve kabul eylesin de an-karib yüz sürmek saadetine nail olayım. Cenab-ı Hak hepimizi birbirimize bağışlasın. Mütekarribülhulül olan ramazan-ı mağfiret-nişanı da tebrik edeyim. Pek çok yıllar birbirimizi tebrik eylemeği niyaz ederim. Bu mübarek ayda her niyaz kabul olur. Bu fakirin de niyazları, senin dualarına terdîfen inşaallah kabule mazhar olur.

Mehmet Bey kardeşimizin ellerini, yanaklarını hasretle öperim. Senin de hasretle ellerini, gözlerini tekrar tekrar öper hatm-i kelam eylerim canım kardeşim.

Bende-i bendegân-ı Hazret-i Mevlâna
İmza
(Halil Can)

* Türkçesi: Gücümün yettiği kadar.

اسلام علیکم

استانبول

٢/مارت/ ١٩٥٩

جانده فردیم حضرت خانم :

سنه ی ٢٦ شباط تاریخی لطفناکی آلوب ، ادیوب ، قرقلاردنده صورگره اوقدم . داها کیم بیلیر نالی دفعه ارتیاجم . هامه قدر صار یلغه ، سکله قاشتی قاشتی یه قوشدم ، بر عالم کلدم و بر حالت ایچنده یازیورم .

عزیز قاردشم : مکتوبلری هر سطری آیری بر دنیا . آیری بر التیاط . بر بیر دقیقه هیچ غیب ایتمه . جناب پیریز ، ضاردشدار ، عقل ضاردشدار . آنه بزلری سایه قدسیه لرنده صبری و تسلی مرحوم اولماز انشاالله . حله سیه ، محمد دده آغدی کی بر ذات ملی صفاتلی اولادی اولقلقلری حسیله آیریجه بر بخیالدهاجیلری . ثه .. الحمدلله فقیرده خیر دعالرینه نائل اولاندم . برنده دولاب کوچکی هدیه آتام بیدیر . احمد حسن بک آغدی بر ذات عالیه ده دعوتی اولدیغی فیقرندنه علی قدر الاستطاعه حصه مند اولدشم . آیریجه بر لطف سبحانی در . هیچ نه آلدیغی ، نه ادیامه اولدیغی کوره . سه عزیز قرده شلری دعالره بر دفاتر نفسی آلنده ، بر بیر اولقده قورقولدم انشاالله . کتابه رضای بک آغدی . بتوه اخلاصنه (سزاوده باکلر بشی ، ساده بشی ایسیوردم ، نفسه ادیامه) بر بیر ایچیم . جناب پیر آغدیزلی سلام علیکم ده بنی ستی دکلی ؟ نفسی کوراملک قولای . فقط مقبول اولسه کرک . نفسی نه قادار آغنیلی اولدیسه اولسون بز اوقادکی ، اوبنه دام اولدیغی مدتجه قادار مجده یز . هامه جنابی حمد موفق ایلسون . نام ایاتجی . سزی سلطانه ضاردشدار ده خدمت شریفه با میاب اولاسه جاندیز . خالص المیاه بر آرزولر . اولدی ایچون دعالریزی یازدیغه کنجیزی آلا بیورز . چوپر قصه سی بر داده ده بنی غاطره کلکده . جناب حمد همزی جناب پیریز آغدیزلی بابه سعادتده آیریاسیه . بر داده هیچ بزه اولدقچه . اوتده ده بنی بر اولاجیز انشاالله .

کچنلرده طلب ایتدیکز تزیه نام آغدی . مکتب آغدی شریفه یکده آستانه سعادت زیارت ایلدی لطف مظهر اولدیسه . عدیشه بله چیقیلمیکیدی . ضاردشدار میانده . محمد بک قرده شلری زراعت یکیلی ندیم بک آغدیلی امر دعمتریه آلنده یکیکی سویلدی . بر سیاحتلک ، شنوی شریف

شرحلی حبی موضوعیله دولاتمه . اولدیغی قیمه ایچوب سویمیشم فقط . سلی مکتوبکده بر قاداغی بر آشات یوقه . محمد بکده ده هیچ بر بشارت یوقه . خیر در انشاالله . بو قصه ده بنه منتظرم .

سلطان آغدیلی حضرت سعادتلری داخل اولدقده بیه برفقیری دعاده اونوتمه . لطف ایچون ، هانیا بویسیه و قبول ایلسیه ده همتریه بر سوزلری سعادتلری اولایم . جناب حمد همزی بر بیزه بانیشیسه . متعزب الحول اولاسه رمضانه مغفرت نشانده تبدیل ایدیم . بله چوق بیلیر بر بیزه تبدیل آیلکی نیاز ایدیم . بو مبارک آیده هر نیاز تبدیل اولور . بو فقیرلک ده نیازی . سلی دعالریکز قدرینا انشاالله قبول مظهر اولور .

محمد بک قرده شلری آلوب ، یانلریه حرمله اوریم . سلی ده حرمله آلدیکی ، کوزلرینی کیرشدیر اوپیر ، غم کلدم آیلم هانم قرده شم .

بنده بنده جناب مولانا

Minyatürlerde Peygamber Efendimiz

» Maarif ERDEM

Bu yazımızda sanat akımlarının tesiri ile takipçilerinin azaldığı Gelenekli Sanatlar'ımızdan bahsetmek istiyoruz. Efendim öncelikle ''Gelenekli'' ismini özellikle belirtmek isteriz. Sel ve salların haddinden fazla kullanılmasından ötürü günümüzde Geleneksel Sanatlar olarak kullanılan bu ismin çok taraftarı değiliz. Söz gelimi ''klasik'' kelimesi de bizi inciten bir anlatımdır. Geleneksel, sanatsal, klasik gibi ifadelerin Türkçemize uygunluğu da bu acizin haddini aşar. Zira bizde dilimizi henüz sel ve sallardan temizlemiş sayılmayız. Şu da var ki konu başlığımızda çok doğru bir başlık değildir. Zira ''minyatür'' sözcüğü; (Orta Çağ) Avrupa'daki el yazması kitaplarına ait bir kavramdır. Bu kitaplarda kullanılan kırmızı renkte -ki bu renk kurşun oksit ve demir oksit ile elde edilirdi- kendine özgü tasviri olan ve genellikle baş harflere verilen ''minimum '' isminden türetme bir kelimedir. Bizim gelenekli sanatımızda bu ifadenin yerine ''tasvir'' veyahut ''nakış'' kelimeleri kullanılırdı. Hakeza bu sanatla uğraşanlara ''nakkaş'' veya ''musavvir'' denilirdi. Önceki yazılarımızda ''Musavvir'' kelimesini başlı başına konu olarak değerlendirmiştik. Neden ''musavvir'' denildiğine yer verdiğimiz eski yazımıza bakıldığında birçok şey daha net anlaşılacaktır. Birçok kelimenin unutulduğu ve karşılığını bulamadığımız günümüzde bizim neden ''Minyatürlerde Peygamber Efendimiz'' başlığını attığımız merak konusu olursa şöyle diyebiliriz; tasvir ve benzeri kelimeler farklı anlamlar bu gün başka ifadelerde muhteva etmektedir. Affınıza sığınarak konumuza girmek isteriz.

Gelenekli Sanatların bir bölümü olarak kabul gören ''minyatür'' Türklerde çok eskiden beri icra edilen bir sanattır. (Gerçi Mısır M.Ö 2. yüzyılda papirüs kağıdına yapılan tasvirler varsa da karakteristik olarak Türk Minyatüründen farklı incelenmelidir. Kültürel ve coğrafi konumun yanı sıra medeniyet farklılıkları bunun ayrı incelenmesini gerektirir kanaatindeyiz. Bir tarafta firavunları ilah edinen bir kavimin tasvirleri bir tarafta

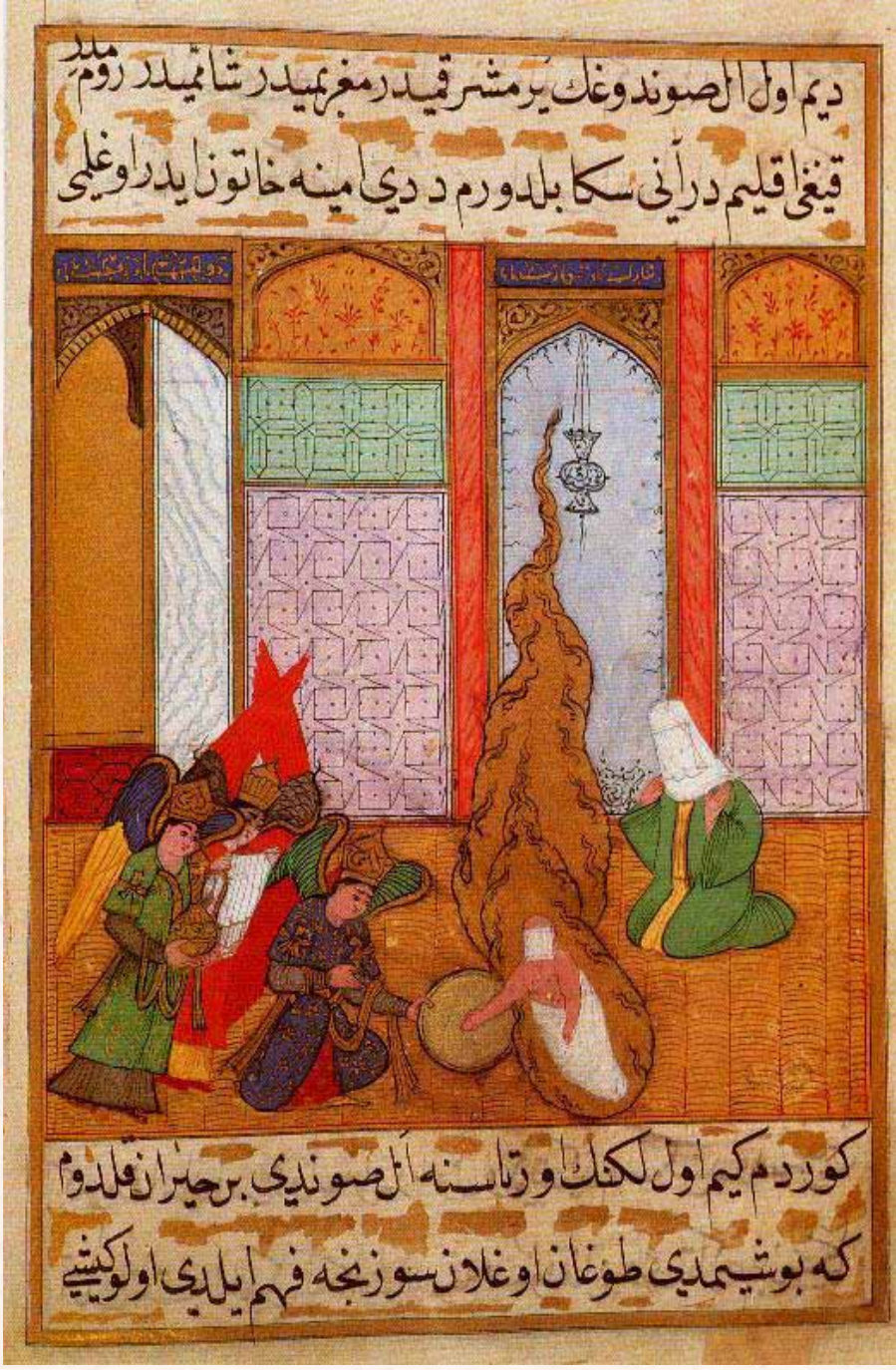

firavunlara baş kaldıran büyük peygamberlerin hayranı musavvirler. Plastik değerlerinden başka hiçbir konu benzerliği dikkati çekmez. Bununla birlikte Yunan, Roma, Bizans, Süryani el yazmalarında minyatürler sıkça görülür. Ancak biz bizim konular olan minyatürleri incelemek gayesindeyiz.)

Hun Sanatında genişçe gördüğümüz minyatürlerde konu edinen av sahneleri, savaş tasvirleri ve göç hikayeleri kimi zaman bütün kimi zaman ise birkaç figürle çadırlarda, deri eşyalarda, halı ve kilimlerde, savaş gereçlerinin süslemelerinde, keçe süslemelerinde karşımıza çıkıyor.

Pazırık Kurganında(Kurgan: Eski Türklerde genellikle devlet idarecilerine yapılan anıtsal mezar, -ki Eski Mısır'da karşılığı piramitdir.-) yapılan kazılarda Saka (İskit)Türklerine ait buluntularda dünyanın en eski halısı ve meşhur altın elbiseli adam mumyası bulunmuştur. Bir Türk Hakanına ait olduğu sanılan mumyada dövülerek işlenmiş birçok simge ve motif bulunmaktadır. Ayrıca kurganda çıkan halıdada sanatın ne denli ilerlediği açıkça görülür. Zira sanat tarihine aşina olanlar bilirler ki bu dönemde bu denli sanat yapılabilmesi için çok derin bir sanat temeli gerekmektedir. Velhasılı en az yüzelli iki yüzyıl daha eski bir sanat anlayışına tabii olmalıdır. (Pazırık Kurganı,M.Ö. 3-6. y.y. İskit) bu tarihler bile en az yedi bin yıldan bu yana Türk tasvir geleneğinin olduğunu göstermektedir.)

İslam öncesi sanat geleneği bu kadar derin olan Türkler elbette ki İslamı kabulden sonrada bu geleneği sürdürmüşlerdir. İslam'da daha halen çözümlenemeyen resim konusu Türklerde zaten çözümlü idi. Zira yaptıkları tasvirler son derece soyut ve tapınma amacından uzaktı. Gerçi Şaman inancında Totemler(putvari uğur sayılan yontular) olmuşsa da Türkler genel yaşantılarında tek tanrılı bir inanç tarzını hazmetmişlerdi. (Gök Tanrı inancının hakim ve atadan gelen güçlü itikadı sayesinde İslam Dini'ni kabullenmede çok bir zorluk çekmemişlerdi. Neredeyse bir anda tüm hükümlerini kabullenmişlerdi. Sanat, göç, savaş ve av Türk yaşantısının zaruretindendi. Tabi ki İslam öncesinde bu konuları bir sonraki nesle aktarabilmek için yazılı kaynaklar bıraktılar-ki bunlar Bilge Tonyukuk ve Bilge Kaan taş yazıtlarıdır- ve böylelikle örflerinin devamlılığını sağladılar. Türk örfleri İslama son derece yakındı.)

Türk tasvirleri İslam'ın kaidelerine uygun olmasından ötürü bu kültür tarihe "Türk İslam Sanatı" olarak yerleşti. Neticede bu sanat hiçbir engellemeyle karşılaşmadan günümüze kadar öylece geldi.

Zamanımızda minyatür olarak algılanan en önemli eserler Tebriz'de (Güney Azerbaycan) üretildi. Günümüzde İran'ın kuzeyinde kalan bu sanatkar şehir Rum

Gelenekli Sanatların bir bölümü olarak kabul gören ''minyatür'' Türklerde çok eskiden beri icra edilen bir sanattır

Anadolu'sunda İkonyum'un (Konya) hükmü ne ise İslam Minyatüründe hükmü odur. Leyla Mecnunlar, Miraceler, Siyrei Nebiler ustalıkla minyatürlerle süslendi.

17. yüzyıldan sonra fildişi üzerine yapılan minyatürler yaygınlaştı. Daha sonra minyatür sanatına karşı ilgi azalmakla birlikte dar bir sanatçı çevresinde gelenekli bir sanat olarak sürdürüldü. Selçuklular döneminde de minyatüre önem verildi. Selçuklular'ın İran ile ilişkileri nedeniyle minyatür sanatı İran etkisinde kaldı. Mevlana'nın resmini yapan Abdüddevle ve başka ünlü minyatür sanatçıları yetişti. Osmanlı Devleti döneminde ise 18. yüzyıla kadar İran ve Selçuklu etkisi sürdü. Fatih döneminde, padişahın resmini de yapmış olan Sinan bey adlı bir nakkaş, II. Bayezid döneminde de Baba Nakkaş diye tanınan bir sanatçı yetişti. 16. yüzyılda Reis Haydar diye tanınan Nigarî, Nakşî ve Şah Kulu ün yaptılar. Gene aynı dönemde, Bihzad'ın öğrencisi olan Horasanlı Aka Mirek de İstanbul'a çağrılarak saraya başnakkaş (başressam) yapılmıştı. Mustafa Çelebi, Selimiyeli Reşid, Süleyman Çelebi ve Levnî (Abdülcelil Çelebi)18. yüzyılın ünlü nakkaşlarıdır. Bunlardan Levnî, Türk minyatür sanatında bir dönüm noktasıdır. Levnî, geleneksel anlayışın dışına çıktı ve kendine özgü bir biçim geliştirdi. 19. yüzyıl başlarında yenileşme hareketleriyle birlikte minyatürde de batı resim sanatının etkileri görüldü. Minyatür yavaş yavaş yerini bildiğimiz anlamda çağdaş resme bırakmaya başladı.

İslam sanatçıları bu süre zarfı içinde tasvirlerinde oldukça dikkatli olmuşlardır. Lakin ''Siyer'' olarak adlandırılan kitaplarda o dönemin imkanları çerçevesinde Peygamber Efendimiz(S.A.V)'in mucizeleri idrak dışı kalabilmiştir. Bu sebeple ''Siyer-i Nebi'' kitaplarına bu tür mucizelerin akılla kavranılabilmesi yahut en azından azametinin anlaşılabilmesi için bu türlü tasvirler uygulanmaya başlamıştır.

!3. ve 14.yüzyıldan itibaren karşımıza çıkan bu tasvirler anlatımı daha ciddiyetli bir hale getirmişlerdir. Malum olsun ki o dönemlerde günümüzün teknolojisi ve imkanları olmadığından bu zaruri bir hal almıştı. Bu dönemde Hazreti Resulün yüz hatlarını belirten birkaç minyatür dışında çoğunlukla belirtili çizgiler kullanmamaya özen gösteren nakkaşlar çoğunluktadır. Bu nakkaşlar Peygamber Efendimiz (S.A.V)'in yüzünü çizme cüretine girmemek gayesi ile onun mübarek yüzünü tasvirden kaçınmışlardır ve çoğunlukla beyaz olan bir peçe ile sırlayarak başlarının arkasında

nur ve haleler koyarak betimlemişlerdir. Üzerinde yeşil giysisi, beyaz sarığı ve bazen ridası ile imalı bir tasvir etme yolu izlenmiştir. Kimi minyatürlerde ise vücut hatları ve başları tamamen nura gömülü olarak tasvir edilmiştir. Kendilerinin hakikati hakkında bir nebze fikir vermesi gayesi güdülerek bu eserlerin meydana geldiğini düşünmekteyiz.

İbn Vehb'iye göre peygamberimizin tasvirine ilk olarak Çin Hakanının yaptırdığı bir kitapta rastlanmaktadır. Bu kitapta Hz. Nuh, Hz. Musa, Hz İsa ve Hz. Muhammed (S.A.V.)'in minyatür tarzında rastlanmaktadır. Maalesef söz konusu eseri henüz bulamadığımız için bu eserdeki tasvirlerin mahiyeti hakkında çok derin bir bilgiye sahip değiliz.

13.yüzyılda Peygamberimiz Dört halifesi ile ''Varka ve Gülşah'' (Muhammed-ul Hayi 13.y.y.) isimli eserde tasvir edilmiştir.

Moğollardan İslama geçen dini resim geleneği ile birlikte 1307-1314 tarihinde Hazreti Muhammed (S.A.V)'in tasvirleri tarih kitaplarında da görülmüştür. Ancak burada onun risaletine dair bir ibare kullanılmamıştır. Sadece diğer tasvirlerden daha büyük olarak resmedilmiştir.

Bunun dışında Reşidüddin Fedlullah Peygamberimizi Camiu-t Tevarih isimli tarih kitabındada tasviren çizmiştir.

Siyer-i Nebi isimli kitaplar arasında en çok tasvirin bulunduğu ve tarihçilerin en çok önem verdiği bir diğer kitap ise 13. yüzyılda Erzurumlu Dariri'nin kaleme aldığı Siyeridir. Bu eser Sultan III. Murad tarafından tekrar minyatür kataloğu biçiminde hazırlatılmıştır. 810' dan fazla minyatürün bulunduğu bu eser ancak III. Mehmet devrinde tamamlanabilmiştir.(tamamlanması ,1594-1595)

(Bu bilgide ilgililerine şunu anlatmıştır; Şia geleneğine bağlı İran minyatürlerinde Hazreti Muhammed (S.A.V.)'in tasvirlerinin bulunması gayet normaldir. İtikat gereği bu tür çalışmalar Şia'da kötü karşılanmaz. Ancak Ehli Sünnet İtikat'ını benimseyen Osmanlı'da bu türlü çalışmalara müsaade edilmesi ve Padişahlarca desteklenmesi de çok manidardır ve birçok ön yargıya cevap niteliğindedir.)

Sonuç olarak İslam'da Minyatür anlatımı güçlendirmek ve anlatılan hadisenin daha iyi kavranılmasını sağlamak amacı ile daha doğru bir ifade ile eğitim için cömertçe kullanılmıştır. Konu daha çok hassaslaşmadan ve tartışmalara yol açmadan sözümüzü bitirmek isteriz.

Peygamber Efendimiz (S.A.V)'in mucizelerini anlamamız gerçekten bu devirde bile zor. Peygamberlerin mucizelerine ve Evliyaullah'ın kerametlerine ne akıl erer ne fikir. Olduğu gibi kabul etmek işin en doğrusudur. Hazreti Süleyman (A.S.)'ın peygamberliği zamanında nebilerin ve velilerin tasvirleri aynı gaye ile yani halkın kavramasını arttırmak ve insanları ibadete sevk etmek için yapılmıştır. *''Cinler, Süleyman için dilediği biçimde kaleler, heykeller, havuz gibi çanaklar ve sabit kazanlar yapıyorlardı. Ey Davûd ailesi, şükredin! Kullarımdan şükredenler pek azdır.''* (Kuran-ı Kerim,Sebe suresi, 13. ayet,Diyanet İşleri Meali)

Minhâcü'l-Fukarâ

Mevleviliği tanımak, Adab erkanı öğrenmek, Mevlevi Seyr-i Süluk'unu öğrenmek, Tarikte ne, nedir, nasıldır? bilmek için muaazzam kaynak...

MİNHÂCU'L-FUKARA
İsmâil Ankaravî
Hazırlayan : Doç. Dr. Safi Arpaguş
Vefa Yayınları

Minhâcü'l-Fukarâ, herşeyden önce tükenmez bir mânâ menbaı, İslâm'ın çeşitli yönlerini sergilemesi sebebiyle dikkatle tetkîke ve muhtevâsı üzerinde düşünmeye lâyık, saygın bir eserdir. Coğrafyamızın mânevî tabîatını yansıtması bakımından müstesnâ bir mevkîi olan Mevlevî kültürünün de temel kavramlarına, üslûb özelliklerine âit pek çok unsur yine Minhâcü'l-Fukarâ'dan öğrenilebilir. Bilhassa Mevlânâ ve İbn Arabî ile zirveye ulaşan tasavvuf doktrininin tüm ana başlıklarını tâkip edebilmek, buna ilâveten başlangıcından Ankaravî'nin yaşadığı döneme kadar olan yaklaşık bin yıllık tasavvufî literatürün nasıl kaynaştığını ve nasıl bir bütün oluşturduklarını görmek açısından Minhâc önemli bir klâsik eserdir. Ayrıca Minhâc, tasavvufun temel kavramlarına, İslâm'ın temel esaslarına ve ilâhî bir mâhiyete sâhip olan insanın boyutlarına ışık tutan, onları yorumlayan ve temelde nasıl yorumlanması gerektiğine de nümûne olan bir rehber hükmündedir.

Minhâcü'l-Fukarâ'yı ilmî bir neşri hedefleyerek günümüz imlâsına aktarma lüzûmunu hissettik. Bu noktada eserin daha önce yayınlanan sâdeleştirilmiş halinin (İsmâil Ankaravî, Minhâcu'l-Fukara, Fakirlerin Yolu, haz., Sadettin Ekici, İstanbul: İnsan, 1996.) 'sâdeleştirme' olmanın eksiklerinden kurtulamadığını, okuma ve tercüme hatâlarının yanısıra fazlaca eksiklikleri bünyesinde barındırdığını belirtmek gerekmektedir. Eserin Afif Tektaş tarafından ihtisâr edilmiş haldeki baskısı ise, (Afif Tektaş, Şeyh İsmâil Ankaravî'nin Minhâcü'l-

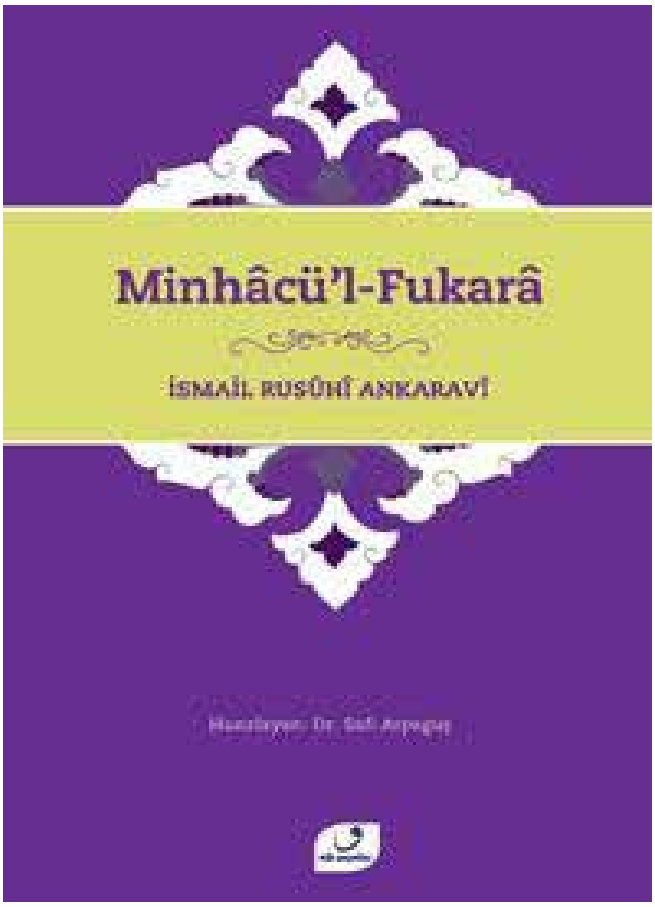

Fukarâ Adlı Eserinin Özü -Fukarânın Yolu- (Haz. Mustafa Çiçekler), İstanbul: Eren, 2004.) üslûbu ve muhtevâsı pek hoş, istifâde edilir, yayını da gâyet nitelikli olmasına rağmen eserin tümünü ihtivâ etmemektedir. Bu çalışmamızda Minhâcü'l-Fukarâ'nın Matbaa-i Âmire-İstanbul baskısının sayfa numaralarını esas aldık ve köşeli parentez içerisinde belirttik. Eserin Bulak-Kāhire baskısı olan nüshasını ise daha çok kontrol ve tashîh amaçlı kullandık. (İsmâil Ankaravî, Minhâcu'l-Fukara, Rızâ Efendi Matbaası, İstanbul 1286; İsmâil Ankaravî, Minhâcu'l-Fukara, Bulak, Kâhire 1256.)

Eser üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde Mevlevî âdâb ve erkânı, ikinci bölümde, ibâdetler ve bâzı dînî hususların tasavvufî mâhiyeti, üçüncü ve son bölümde ise merâtib-i sülûk denilen hâl ve makāmlardan oluşan yüz tasavvuf terimi ele alınmaktadır.

İlk bölümde Mevlevî âdâb ve erkânı, ikinci bölümde, ibâdetler ve bâzı dînî hususların tasavvufî mâhiyeti, üçüncü ve son bölümde ise merâtib-i sülûk denilen hâl ve makāmlardan oluşan yüz tasavvuf terimi ele alınmaktadır. Bu son bölüm Abdullah b. Muhammed el-Ensârî el-Herevî (v.1088)'nin Menâzilü's-Sâirîn eserinin bir şerhi mâhiyetindedir. Rüsûhî Dede, Minhâc'ın ihtivâ ettiği konuları ele alan iki ayrı eser daha kaleme almıştır. Bunlardan ilki Tâhirü'l-Mevlevî tarafından tercüme edilen Nisâbü'l-Mevlevî isimli eserdir. Ankaravî bu eserde, Minhâc'ın konuları tamamen Mesnevî beyitlerinden hareketle ele almaktadır. Bak. Nisâbü'l-Mevlevî Tercümesi (Trc. Tâhirü'l-Mevlevî, Haz. Yakup Şafak, İbrahim Kunt), Konya: Tekin, 2005. Aynı şekilde kaynaklarda belirtilen fakat Minhâc'ın bir özeti olduğu anlaşılan yazma hâlinde Derecâtü's-Sâlikîn isimli bir eserin de mevcûdiyeti bilinmektedir.

Eserleri hazırlarken, günümüz okuyucusu için zorluk oluşturabilecek çeşitli hususları elimizden geldiğince gidermekte fayda mülâhaza ettik. Başta âyet, hadîs, Mesnevî beyitleri ve Fütûhât'tan yapılan iktibaslar olmak üzere Arapça ve Farsça ibârelerin tahrîcini yapıp tercüme edilmeyen metinlerin tercümelerini köşeli parentezler içerisinde ve farklı bir yazı tipiyle vermeye çalıştık. Temelde eserin de kaynakları olarak zikredebileceğimiz Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin Mesnevî, Dîvân-ı Kebîr, Fîhi Mâ Fîh ve Mecâlis-i Seb'a, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'nin Fütûhât-ı Mekkiye, Tedbîrât-ı İlâhiyye, Fusûsü'l-Hikem, İbn-i Fârız'ın Dîvân'ı, Abdullah Ensârî'nin Menâzilü's-Sâirîn, Şihâbüddîn Sühreverdî'nin Avârifü'l-Maârif, Kuşeyrî'nin Risâle, Gazzâlî'nin İhyâu Ulûmi'd-dîn, Ebû Tâlib el-Mekkî'nin Kūtü'l-Kulûb, Hucvurî'nin Keşfü'l-Mahcûb ve İbn-i Atâullah el-İskenderî'nin Letâifü'l-Minen ve Hikem-i Atâiyye'si, Müeyyidüddîn Cendî'nin Şerh-i Fusûs'u gibi tasavvuf klasiklerinden yapılan oldukça fazla naklin tercüme edilmeksizin verilen ibâreleri tasavvufî anlamları göz önünde bulundurularak tarafımızdan tercüme edilmiştir. Minhâc'da yer verilen sûfî sözlerinin hemen hemen tamamı, ilk dönem tasavvuf klasiklerinden iktibâs edilmiş, bu tercümelerin bir kısmı Hz. Şârih tarafından açıklayıcı ve örnek bir üslûbla yapılmıştır. Aktarılan hadîs-i şerîflerin büyük bir kısmı, müellifinin hadîs ilmindeki yetkinliğini gösterir bir şekilde İslâmî ilimlerin tümü açısından mûteber ve mütedâvil külliyatlardan alınmadır. Bunun dışındaki rivâyetler ise, başta İhyâ, Hilyetü'l-Evliyâ, Nevâdiru'l-Usûl olmak üzere tasavvufî muhîtin kendi mânâ dünyâsını yansıtan eserlerden istifâdeyle aktarılmıştır. Biz özellikle hadîslerin tahrîcine husûsî bir ehemmiyet atfettik. İlgili fihristlerden, bilgisayar programlarından ve internet üzerinden aramak sûretiyle elimizden geldiğince her hadîsin kaynaklarına erişmeye, eriştiğimiz kaynakları da bibliyografyada belirttiğimiz matbû nüshalardan doğrulayarak göstermeye gayret ettik. Hz. Şârih eserinde bazı nakil ve rivayetleri mânen aktarmakta veya metnini kendisi inşâ ederek vermektedir. Kaynaklarda birebir rastlanamayan bu gibi durumlarda, benzeri ifâdeler ve mânâlara işâret ettik.

Mevlevî kültürünün temel eserlerinden önemli bir eseri günümüz okuyucusuyla buluşturmak, bu alanda çalışmalar yapma gayretinde olan bir kimse olarak bize ancak vazîfemizi yapmış olmanın mutluluğunu verebilir. Bunu yaparken başarılı olabildiysek bahtiyâr oluruz. Hatâdan münezzeh sâdece Cenâb-ı Hak olduğuna göre, şüphesiz bizlerin de bu çalışmada hatâlarımız ve eksiklerimizin olacağı muhakkaktır. Bizim için bu hatâlar konusunda bizleri îkāz eden dostlarımız olacağı ümîdi mutluluk kaynağımız ve "silgimizin kalemimizden önce bitmemesi" temennîmiz olacaktır.

Doç. Dr. Sâfi Arpaguş
M.Ü. İlahiyat Fakültesi
Öğretim Üyesi

Mevlevî Tarihinde Nisan

1 Nisan 1283 – 1 Muharrem 682 Hazreti Mevlâna'nın torunu Celâle Hâtun Hakk'a yürüdü. Mevlâna Türbesinde medfundurlar.

2 Nisan 1877 - 18 Rabiülevvel 1294 Bahariye Mevlevîhanesi okunan bir mevlid ve ardından yapılan Mevlevî âyini ile açılmıştır.

3 Nisan 1839 -18 Muharrem 1255 Dede Efendi'nin Ferahfeza Âyini Beşiktaş Mevlevîhanesinde ilk kez icrâ edilmiştir.

7 Nisan 1922 İranolojist ve İslam ve Tasavvuf araştırmacısı, Mevlevî muhibbi Annemarie Schimmel hanımefendi Almanya'nın Erfurt şehrinde doğdular.

9 Nisan 1989 Yenikapı Mevlevîhanesi son şeyhi Abdülbâki Efendi'nin oğulları Mevlevî postnişini Resûhî Baykara Efendi Hakk'a yürümüştür. Kabirleri Yenikapı Mevlevîhanesi Hâmûşân Mezarlığı"nda babalarının yanındadır.

10 Nisan 1955 Çorum Mevlevî postnişini İzzet Dede'den sonra postnişin olan Hüsameddin Dede Hakk'a yürümüştür.

12 Nisan 1859 - 9 ramazan 1275 Hemdem Çelebi'nin vefatı üzerine Çelebilik makamı oğlu Mahmud Sadreddin Çelebi'ye tevcih edilmiştir.

13 Nisan 1996 Hz. Mevlâna'nın 21. Kuşak torunu Celâleddin Bakır Çelebi dünya odasından, ahiret odasına göç ettiler. Konya Üçler Mezarlığı'na aile mezarlığına sırlandılar.

16 Nisan 1862 - 16 Şevval 1278 tarihinde Beşiktaş Mevlevîhanesi şeyhlerinden Eş-şeyh El-Hâc Hasan Nazif Dede Efendi Hakk'a yürüdü.

17 Nisan 1824 - 17 Şaban 1239 Dede Efendi'nin bestelediği ikinci âyîn olan Nevâ Âyini icrâ edildi.

21 Nisan 1938 Pakistanlı İslam âlimi, şair ve Mevlevî muhibbi Muhammed İkbâl Hakk'a yürüdü. Pakistan'ın Lahor kentinde adlarına yaptırılan türbede medfundurlar.

23 Nisan 1944 Halep Mevlevî Zaviyesi şeyhi ve makam Çelebisi Mehmed Bakır Çelebi Efendi Hakk'a yürümüştür. Yenikapı Mevlevîhanesi'nde babaları Abdülhâlim Çelebi'nin yanına sırlanmıştır.

24 Nisan 1226 – 25 Rebiülâhir 623 Zâhid Efendi-i Ekber ibn-i Sultan Veled Hazretleri bu cihan'a teşrif ettiler.

26 Nisan 1910 Yenikapı Mevlevîhanesi 1906 yangınından sonra enkaz kaldırılmış, Konya Mevlana Tekkesi postnişini Abdülhalim Çelebi, Şeyhülislam Sakıp Molla Bey, Yenikapı ve Bahariye Mevlevîhane Şeyhleri Mehmet Abdülbâkî ve Hüseyin Fahrettin, Galata Mevlevihanesi şeyhi Veled Çelebi, Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhi Azmi Efendizade Ahmet, diger tarikatlardan bazı âsitâne şeyhlerinin ve evkaf Nezareti baş Mimarı Kemalettin Bey'in katılması ile temel atma töreni gerçekleştirilmiştir.

27 Nisan 1977 Konya Mevlana Müzesi müdürü emektâr yazar, Hattat M. Necati Elgin Hakk'a vâsıl oldu. İstanbul Zincirlikuyu aile kabristanında medfundur.

28 Nisan 1875 Medine-i dârı's-selâm-ı dünyâ Bağdad behişt-i asmâ Vilâyet-i Celîlesi Kapukethüdâsı , rütbe-i Ûlâyı haiz el-merhûmu'l-Mevlevî Hâfız Ömer Fâiz Efendi Hakk'a yürümüştür. Yenikapı Mevlevîhanesi hâmuşanında medfundur

30 Nisan 1963 Kıbrıs Mevlevî Tekkesi Kıbrıs Türk Müzesi (Türk Etnoğrafya Müzesi) olarak düzenlenerek ziyarete açılmıştır.

Mevlevîlikle ilgili Sorular

Mevlevî şeyhlerinin oturduğu post'un rengi neden kırmızıdır?

Hazreti Mevlânâ'yı temsil eden şeyhin oturduğu post'un rengi kırmızıdır. Mânevi makamına işarettir. Dede ve şeyh, post sahibidir. Matbahtaki post, irâdeyi mürşide teslim makamına işaret sayılır; bu posta "Saka Postu"denir. Su, hayata sebeptir. XXI. sûrenin 30. âyetinde bildirdiği gibi her şey, sudan dirilmiştir, suyla diridir. Bu bakımdan âşıkta, suya muhtaçtır, susamıştır. Kendisi suya kanacaktır, sonra o da , âşıkları kandıracaktır. Bu posta, "Saka Postu" denmesi bu yüzdendir.

Şeyh postu koyu kırmızıya boyanır; çünkü koyu kırmızı renk zuhur ve tecelli rengidir; siyah renkse, renksizliğe zatâ işarettir. Kırmızı, İsm-i Celâl'in nûrunun rengidir. Tecelli kırmızıdır. Tecellî kelimesi ile celâl kelimesi arasındaki ilişkiye dikkat buyurulsun.O nokta, nüzûlün ve urûcun başlangıç ve bitiş noktasıdır. Zâtta, bütün sıfatlar, adlar, fiiller, hüküm ve eserler, bilkuvve mevcut olmakla beraber sütteki yağ gibi, oturup susan bir insandaki konuşmak, dinlemek, iş görmek, yürümek...kabiliyetleri gibi müstehlektir. Bu yüzden gece zâta, gündüz sıfatlara, yüzse zâta benzetilmiştir. Gene bu yüzden edebiyâtta, saç, yüzü örttüğü için sıfatlara, yüzse zâta benzetilir. Gece, her şeyi kaplar örter; gündüzse gecenin örttüğü her şeyi izhâr eder. Gece, "Şafak" denen ve güneşin batmasıyla zuhur eden bir kızıllıkla başlar, gündüz de, güneş doğarken başlayan ve fecir denen kızıllıkla belirtir. İşte bütün bu mülâhazalardır ki koyu kırmızı renk, zuhur ve tecellî rengi sayılmış, zâta vâsıl olduktan sonra geriye dönmeye, kemâle ve hilâfete remz olarak kabul Hazreti Mevlânâ, "Divân-ı Kebîr"inde, bir gazeline,

Nûrîst miyân-ı şa'r-ı ahmer
Ez dîde vu vehm u nûr berter

beytiyle başlar ve bu kanaati belirtir.

Mevlâna Dergahı Şadırvan